

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävä kehitys

Ympäristösuunnittelu

2013

Wennerstrand Heidi Maarit

KULTTUURIKUNTOILE RUNOSMÄESSÄ!

– Osallisuutta edistävän hankkeen laadullinen
tarkastelu

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Heidi Maarit Wennerstrand

KULTTUURIKUNTOILE RUNOSMÄESSÄ! – OSALLISUUTTA EDISTÄVÄN HANKKEEN LAADULLINEN TARKASTELU

Osallisuuden tarpeen taustat ovat moniulotteiset ja osallisuuden sekä osallistumisen kenttä ilmeikäs. Osallistuminen toimii hyvinvointia luovana tekijänä ja tällä on merkityksensä niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on koota ja kuvata Osallistavat kulttuurikuntolureitit Runosmäessä -hankkeen prosessi ja siitä valmistuneet tuotokset osallisuuden ja osallistamisen näkökulmasta. Tavoitteena on tunnistaa onnistumisia ja kehittämistarpeita tässä hankkeessa, ja tulevia samankaltaisia hankkeita varten.

Tutkimuksen viitekehys rakentuu osallisuuden edistämisen tarpeen perusteluista. Osallisuuden lähtökohtia ovat lainsäädäntö, kuntakentän muutokset, aktiivinen kansalaisuus sekä kansalaisyhteiskunta. Muita osallisuuden taustailmiöitä ovat kaupungistumisen perintö, ajankohtaiset yhteiskunnalliset muutosvirrat, tuloerojen kasvu, sosiaalinen kestävyys sekä liikunnan ja kulttuurin myönteiset vaikutukset.

Tutkimuksen analyysin apuna käytetyt Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut (1969) sekä Sisäasiainministeriön luotsaaman Osallisuushankkeen suoran osallisuuden jäsentely (2002) tuovat hankkeiden osallistumisen tarkasteluun syvyyttä korostavan näkökulman, jolla tarkoitetaan osallistujan päätösvallan määrää osallistumistilanteessa.

Tarkastelun kohteena oleva hanke pyrkii edistämään Turun Runosmäen lähiön asukkaiden osallistumista ja lisäämään kiinnostusta kulttuuria ja liikuntaa kohtaan. Menetelminä käytettiin tarinakävelyitä sekä Korvarunosmäki -sanataidetyöpajoja. Osallistamisten tuloksena syntyi Runosmäen kulttuurikuntolureittikartta. Lisäksi laadittiin omaehtoiseen lähiympäristön tutkimiseen rohkaisevat tehtäväkortit.

Osallisuuden ja osallistumisen syvyyttä on mahdollista kehittää hankkeissa osallistujien päätösvaltaa lisäämällä. Esimerkkeinä tästä mainittakoon osallistujien ottaminen osaksi hankkeen eri vaiheissa tehtäviä päätöksiä tai kutsumalla osallistujat päätösvaltaiseen raatiin.

ASIASANAT:

osallisuus, osallistaminen, osallistuminen, kulttuurikuntolureittikartta, kvalitatiivinen tutkimus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable Development | Environmental Planning

2013 | Total number of pages: 78 pages + 29 appendix pages

Instructors: Sirpa Halonen, Annikka Kajanen and Sini Lundgrén

Heidi Maarit Wennerstrand

CULTURE EXERCISE IN RUNOSMÄKI! – A QUALITATIVE RESEARCH OF A SOCIAL ENGAGEMENT PROJECT

The following qualitative research analyzes the process and results in “Participatory culture exercise routes in Runosmäki district” project. The aim is to identify successful practices as well as challenges, thus providing practical information for similar projects.

Sherry Armstein's Ladder of Citizen Participation (1969) and social engagement -project pilot by the Ministry of the Interior's classification of direct participation (2002) were selected as tools for the analysis. These methods made it possible to assess the depth of participation in the given circumstances.

The Runosmäki project is designed to further citizen participation and increase interest towards culture and P.E. within the denizens of Runosmäki. The methods in use included story walks and Korvarunosmäki (“Ear-poem-hill”) literary workshops. As a result, a “culture exercise map” was produced and, additionally, task cards for unprompted exploration of the area.

It is highly possible to advance the depth of complicity and participation in such projects by increasing the amount of citizens' delegated power. This can happen by, for example, bringing participants in to the decision making during various phases of the process, or invite people to an eligible jury.

KEYWORDS:

inclusion, social engagement, participation, culture exercise map, qualitative research

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 TARVE OSALLISUUDELLE	9
2.1 Osallisuuden lähtökohdat	9
2.1.1 Lainsäädäntö	9
2.1.2 Kuntakenttä	10
2.1.3 Aktiivinen kansalaisuus	12
2.1.4 Kansalaisyhteiskunta osallisuuden kenttänä	15
2.2 Muita osallisuuden taustailmiöitä	16
2.2.1 Kaupungistumisen perintö	17
2.2.2 Moninaiset 2010-luvun muutosvirrat	18
2.2.3 Hyvinvointi- ja tuloerojen kasvu sekä syrjäytyminen	18
2.2.4 Sosiaalinen kestävyys ja visio sosiaalisesti kestävästä Suomesta	20
2.2.5 Kulttuuriin ja liikuntaan osallistumisen hyvinvointi- ja terveysvaikutukset	21
3 OSALLISUUDEN, OSALLISTUMISEN SEKÄ VAIKUTTAMISEN KEINOJEN JAOTTELUJA	24
4 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA HANKKEET	27
4.1 Hallituksen kansalaisvaikuttamiseen liittyvät ohjelmat	27
4.2 Viime vuosien osallisuuteen sekä osallistamisen ja osallistumisen tarkasteluun viittaavia opinnäytetöitä	27
5 OSALLISTAVAT KULTTUURIKUNTOILUREITIT RUNOSMÄESSÄ -HANKE	29
5.1 Hankkeen pääpiirteet	29
5.2 Kattohanke EViva	30
5.2.1 Taustatekijät	31
5.2.2 Huomionarvoiset kohderyhmät	31
5.2.3 Visio	32
5.2.4 Räätelöidyt palvelut	32
5.2.5 Toivotut seuraukset	33
5.3 Tutkimuksen tekijän suhde hankkeeseen	34
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
6.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	35

6.2 Tutkimustehtävät ja täydentävät kysymykset	36
6.3 Tutkimuksen toteuttamistapa	37
6.3.1 Aineiston keruu ja tuottaminen	38
6.3.2 Analyysikehikko	39
7 TULOKSET	41
7.1 Hankkeen osallistamisprosessi tuotoksineen	41
7.1.1 Hankkeen osallistamisprosessissa nähtävät osallisuuden muodot tai tasot	51
7.1.2 Esimerkkitapauksen osallistumisen / osallisuuden sijoittuminen Kansalaisosallistumisen tikapuiden sekä Osallisuushankkeen suoran osallisuuden ”syvyyksien” askelmille	55
7.2 Prosessissa havaitut onnistumiset ja kehittämistarpeet ja analyysikehikkoon valittujen tulkintanäkökulmien soveltuminen hankkeiden tarkastelukeinoiksi	61
7.2.1 Esimerkkitapauksen hankkeen prosessin edelleen kehittäminen tavoitteiden suunnassa sekä osallisuuden tai osallistumisen syvyyden kehittäminen	64
7.2.2 Kansalaisosallistumisen tikapuut -teorian tulkintanäkökulman ja Osallisuushankkeen jaon hyödyllisyys osallisuuteen tähtäävien hankkeiden arvioinnissa	68
7.2.3 Syvyyden arviointien muunteleminen tai kehittäminen paremmin soveltuvaksi hankkeiden osallistamisten tarkasteluun	69
8 ARVIOINTIA JA POHDINTAA	71
8.1 Johtopäätökset	71
8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	72
8.3 Pohdinta	73
LÄHTEET	76

LIITTEET

- Liite 1. Metodiehdotelma.
- Liite 2. Käytännön ohjeet ja tukikysymykset tarinakävelyiden ohjaajille.
- Liite 3. Julkaisusuostumuslomake Korvarunosmäki-pajoissa syntyneille runoilille.
- Liite 4. Perustietolomake tarinakävelyille.
- Liite 5. Esimerkki osallistamistilaisuuksien mainoksesta.
- Liite 6. Esimerkki tarinakävely-kutsusta.
- Liite 7. Runosmäen kulttuurikuntoilureittikartta.
- Liite 8. Eväitä kulttuurikuntoilureiteille -tehtäväkortit.

TAULUKOT

Taulukko 1. Koonti osallistamistilaisuuksista.

46

1 JOHDANTO

Osallisuus ja osallistuminen ovat ajankohtaisia suomalaisessa yhteiskunnassa etenkin meneillään olevan kuntauudistuksen vuoksi. Uudistukseen liittyy alueellisen demokratian kehittäminen, joka on osallisuuden vastakohtana, syrjäytymisen, torjumista.

Syrjäytyminen on ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa, esimerkiksi presidentti Sauli Niinistön Ihan tavallisia asioita -kampanjan ja YLE:n A2 Syrjäytyneet nuoret -teemaillan (27.11.2012) ansiosta.

Myös Turun kaupungin vapaa-aikatoimialalla panostetaan syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tämä opinnäytetyö on sidoksissa siihen liittyviin toimiin. Opinnäytetyössä käsitellään Turun kaupungin poikkihallinnollisen Ennaltaehkäisevä virikkeellinen vapaa-aika (EViva) -hankkeen osahanketta Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä.

Osahankkeen tuotoksena syntyi Turun Runosmäen alueelle kulttuuria ja liikuntaa yhdistävä kulttuurikuntoilureitti. Se laadittiin alueen asukkaita osallistamalla. Lisäksi tuotettiin oman lähiympäristön tutkimiseen kannustavat tehtäväkortit.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala. Opinnäytetyöntekijä työskenteli osahankkeen parissa Turun kaupungin kulttuuriasiainkeskuksella (nykyään Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala) vuoden 2012 toukokuusta elokuuhun ja aloitti työhön liittyvän opinnäytetyön laatimisen myöhemmin samana vuonna.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen prosessi ja hankkeen myötä syntyneet tuotokset osallisuuden ja osallistamisen tulokulmasta. Lisäksi tavoitteena on tunnistaa onnistumisia ja kehittämistarpeita osallisuuden edistämiseen tähtäävissä hankkeissa.

Aineistona tutkimuksessa on hankkeen erilaiset asiakirjat sekä opinnäytetyöntekijän laatimat muistiinpanot. Aineisto on kerätty pääasiallisesti hankkeessa työskentelyn aikana.

Hanketta tarkastellaan poikkeuksellisesti osallisuuden ja osallistumisen syvyyden näkökulmasta, jossa tärkeänä syvyyden eri tasoja määrittävänä tekijänä on osallistujille delegoitu päätäntävalta.

Analyysikehikkoon on valittu Sherry Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut (A Ladder of Citizen Participation) -artikkeli (1969). Tämä kansalaisten osallistumisen syvyyttä erittelevä artikkeli on pohjana usealle osallistumisen syvyyden asteikolle ja artikkeliin viitataan useasti osallistumista käsiteltäessä. Tarkastelussa käytetään myös toista rinnakkaista jäsentelyä, kotimaista sisäasiainministeriön luotsaaman Osallisuushankkeen esittelemää suoran osallisuuden jaottelua (2002).

Osallistaminen on valtion ja kuntien virallista politiikkaa ja vaikuttaa ihmisten elämänlaatuun. Syvyyttä tarkastelemalla osallistavien hankkeiden tarkasteluun tuodaan tuore ja tarpeellinen tulokulma.

2 TARVE OSALLISUUDELLE

2.1 Osallisuuden lähtökohdat

Osallisuuden edistämisen tarpeelle löytyy pohja perustuslaista, voimassa olevasta kuntalaista sekä meneillään olevasta kuntauudistuksesta, jonka myötä tapahtuvaan kuntalain kokonaisuudistukseen sisältyy pyrkimys lisätä kansalaisten osallistumista. Osallisena olemisesta voidaan yksilötason näkökulmasta puhua aktiivisena kansalaisuutena, kun taas yhteiskunnallisesta näkökulmasta aktiivinen osallisuus merkitsee vahvaa kansalaisyhteiskuntaa.

2.1.1 Lainsäädäntö

Suomen perustuslaissa luodaan pohja kansalaisten oikeudelle osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaatteella (PL, 11.6.1999/731, 2 §) säädetään valtiovalta kansalle, jota edustaa eduskunta. Kansalaiselle myös kuuluu oikeus osallistua kehittämään elinympäristöä ja yhteiskuntaa.

Yhdenvertaisuus (PL, 11.6.1999/731, 6 §) takaa kaikille tasa-arvoisen aseman muiden muassa vakaumuksen ja mielipiteen suhteen. Sanavapaus ja julkisuus (PL, 11.6.1999/731, 12 §) taas liittyy tietojen koskevaan oikeuteen, muun muassa oikeuteen vapaasti ilmaista ja vastaanottaa mielipiteitä. Perustuslain Koontumis- ja yhdistymisvapaus (PL, 11.6.1999/731, 13 §) takaa oikeuden järjestää ja osallistua mielenosoituksiin ja kokouksiin sekä perustaa yhdistyksen ja osallistua yhdistykseen.

Vaali- ja osallistumisoikeudet (PL, 11.6.1999/731, 14 §) määrittävät oikeuden äänestää, ja ohjaavat julkista valtaa parantamaan kansalaisten osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä itseensä liittyvässä päätöksenteossa. Myös Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin (PL, 11.6.1999/731, 17 §) edistää kansalaisten oikeutta osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Vastuu

ympäristöstä (PL, 11.6.1999/731, 20 §) ja sen momentti 2 ohjaa julkista valtaa turvaamaan kansalaiselle terveellisen ympäristön ja mahdollisuuden vaikuttaa päätöksentekoon, joka liittyy omaan elinympäristöön.

Lisäksi Kansanäänestys ja kansalaisaloitteella (PL, 11.6.1999/731, 53 §) säädetään neuvoa antavasta kansanäänestyksestä ja kansalaisaloitteesta. Kansalaisaloitelakia (PL, 13.1.2012/12, 53 §) muutettiin vuonna 2012 siten, että aloite eduskunnalle lain säätämiseksi vaatii vähintään viidenkymmenentuhannen äänioikeutetun mukana oloa.

Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto (PL, 11.6.1999/731, 121 §) takaa momentissa 1 kuntien hallinnon perustumisen asukkaiden itsehallintoon ja momentissa 3 taataan muun muassa, että kuntien tehtävistä säädetään lailla, joten puuttumisvalta kuuluu eduskunnalle.

Tällä hetkellä voimassa olevassa kuntalaissa on kirjattuna oikeudet osallistua sekä vaikuttaa kunnan toimintaan. Kuntalain Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet (KuntaL, 17.3.1995/365, 27 §) ohjaavat valtuustoa turvaamaan kuntalaisille nämä mahdollisuudet. Mahdollisuuksia voidaan parantaa monilla keinoin: tiedotuksen, kuulemistilaisuuksien ja kunnallisten kansanäänestysten avulla sekä tiedustelemalla kuntalaisten näkökantoja ennen päätöksentekoa.

2.1.2 Kuntakenttä

Ajankohtaiseen kuntauudistukseen ja sen myötä tapahtuviin kuntarakenteen muutoksiin sisältyy osallistumisen ja lähidemokratian kehittämisen tarve. Kuntuuudistus, joka perustuu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan, vähentää kuntien määrää sekä kasvattaa kuntien kokoa. Kuntuuudistukseen liittyvän valtionvarainministeriön käynnistämän kuntalain kokonaisuudistuksen yhtenä osana on demokratian kehittäminen, jolla tarkoitetaan muun muassa osallistumisen vahvistamista. (Pihlaja & Sandberg 2012, 19.)

Valtion tasolla lähidemokratiaan ja osallistumis- ja vaikuttamistapoihin halutaan kiinnittää huomiota äänestysaktiivisuuden laskun sekä äänestämisen väestö-

ryhmittäisen polarisoitumisen johdosta. Aktiivisuus oli huipussaan 1960-luvulla, mutta on nykyään yli 15 prosenttiyksikköä alempi kunta- ja eduskuntavaaleissa. (Pihlaja & Sandberg 2012, 19.)

Suomen Kuntaliiton Uusi Kunta 2017 -ohjelma liittyy kuntien kehitystyöhön. Kuntauudistuksen ja Uusi kunta 2017 -työn tausta-ajatukset liittyvät muiden muassa kuntien erilaistumiseen, demokratian ja johtamisen haasteisiin, väestön ikääntymiseen ja kuntatalouteen. (Kuntaliitto 2012a.) Ohjelman yhtenä visiona on kunnan asukkaiden vahva osallisuus ja alueellisen demokratian kehittäminen erityisesti yhdistyneissä kunnissa, joissa etäisyydet asukkaiden välillä ovat pitkiä (Kuntaliitto 2012b).

Kuntaliiton mukaan osallisuuden määritelmään kuuluu päätöksentekoon vaikuttaminen, päätöksentekoon liittyvä tiedonsaantisekä ryhmän osaksi tuleminen. Lisäksi määritelmään kuuluu näkemys osallistumisen suunnasta alhaalta ylöspäin sekä ajatus erilaisin keinoin tapahtuvasta mahdollisuuksien hyödyntämisestä. (Kuntaliitto 2012c.) Osallisuudesta käytetään toisinaan myös termiä inklusio.

Osallistaminen taas voidaan Kuntaliiton määritelmän mukaan nähdä osallisuuden kanssa vastaavanlaisena. Tapahtumien suunta vain on osallistamisessa ylhäältäpäin alas. Tämä tarkoittaa, että hallinnon suunnasta tarjotaan osallistumismahdollisuuksia kuntalaiselle. (Kuntaliitto 2012c.) Osallistamisen yhteydessä saatetaan viitata myös valtaistamisen käsitteeseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää sosiaalisen osallisuuden käsitteen syrjäytymisen käsitteelle käänteisenä. Sosiaalisella osallisuudella viitataan osallisena olemiseen erilaisissa yhteiskunnan toiminnoissa kuten työelämässä, kulttuurielämässä ja vapaa-ajan harrastuksissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 15.) Osallisuuden piirteisiin kuuluu myös, että halutessaan yksilöillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin, jotka koskevat heidän omaa lähiympäristöään tai yhteiskuntaa ylipäätään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2 - 3).

Osallisuus rakentuu sosiaali- ja terveysministeriön mukaan seuraavista elementeistä:

- ”riittävä toimeentulo ja hyvinvointi
- yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys
- valtaisuus, toimijuus.”

Nämä kolme elementtiä kuvastavat hyvinvointia yksilötasolla, mikä näkyy yhteiskunnan tasolla sosiaalisen kestävyysmuodossa, joka taas heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena eheytenä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2.)

Myös Helsingin yliopiston professori Sinikka Sassi määrittelee EU:n Urban yhteisöaloiteohjelmaa käsittelevässä julkaisussa osallisuutta ja vaikuttamista sekä niiden lähikäsitteitä. Sassi kuitenkin mainitsee: määrittelyille löytyy muunkinlaisia tapoja. Sassin mukaan käsitteet voidaan jakaa kuuluviksi joko muodollisesti säädellyn poliittisen toiminnan ja demokratian tai ei-muodollisesti säädellyn sosiaalisen elämän ja vuorovaikutuksen piireihin. Sassi esittää, että jaosta huolimatta osallisuuden sekä vaikuttamisen käsitteitä ei voida nähdä toisistaan riippumattomina. (Sassi 2006, 30.)

Osallisuus liittyy Sassin mukaan sosiaaliseen elämään ja vuorovaikutukseen ja se voidaan nähdä johonkin kuulumisen tunteena tai mukana olona. Osallisuuden lähikäsitteitä ovat yhteisöllisyys sekä yhteisyys, jotka liittyvät myös ihmisten vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen elämään. Vaikuttaminen taas voidaan katsoa päätöksentekoon osallistumiseksi ja se kuuluu poliittisen toiminnan ja demokratian alueelle. Samoin osallistumisen käsite katsotaan tässä liittyväksi poliittiseen toimintaan ja demokratiaan. (Sassi 2006, 30.)

2.1.3 Aktiivinen kansalaisuus

Osallisuus tekee osallistumisen mahdolliseksi. Aktiivinen osallistuminen ja osallisuus luovat elämään merkitystä sekä terveyttä ja hyvinvointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2 - 3.) Aktiivista kansalaisuutta voi olla monen tyyppistä kuten aatteellista, yhteiskunnallista ja poliittista, älyllistä, sivistyksellistä ja kulttuurista sekä toiminnallista. Postmodernissa ajassamme aktiivisuus on luonteeltaan alati liikkeessä olevaa ja muuntuvaa. (Kansalaisyhteiskunta 2006 - toimikunta 2006, 44.)

Yksilön aktiivinen kansalaisuus on usein peräisin kodista: jos lasta on kotona kannustettu osallistumaan, osallistuminen on luontevaa myöhemmälläkin iällä. Lapsuudessa ja nuoruudessa saadut positiiviset kokemukset vaikuttavat osallistumis- ja vaikuttamishaluun. Tärkeä pohdinnan aihe ovat keinot aktivoida osallisuuteen kannustamattomien perheiden lapsia. Tukena aktivoinnissa toimivat ainakin päivähoido, koululaitos, sosiaalityö kuin myös lapsen kaveripiiri. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 45.) Osallistuva ja aktiivinen kansalaisuus toteutuu parhaiten, kun se on osana elinikäistä oppimista. Tämä edellyttää kotien, koulujen, oppilaitosten ja lähiyhteisöjen yhteistyötä (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 62.)

Osallistumiseen vaikuttaa sekä kansalaisen kiinnostus vaikuttaa ja osallistua että siihen tarjotut mahdollisuudet (Kohonen & Tiala 2002, 6). Osallisuuden aste riippuu yksilön elämäntilanteesta ja -vaiheesta. Osallisuus on luonteeltaan prosessinomainen ja sen kehityssuuntaan sekä vahvistamiseen ja lisäämiseen on mahdollista vaikuttaa yhteiskunnallisin keinoin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2.)

Mahdollisuudet yhteisöön kuulumiseen ja osallisuuteen voidaan luoda niin palvelujen, lainsäädännön kuin resurssituotannon avulla. Silti osallistuminen ei ole taattua. Esteet osallisuudelle kuten palvelujen piiriin pääsemiselle voivat olla niin sosiaalisia, kulttuurisia, taloudellisia kuin fyysisiä. Lisäksi osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokemuksella on merkityksensä, sillä se nähdään motivoituneen osallistumisen edellytyksenä. Osallisuuden kokemuksiin on mahdollisuus vaikuttaa madaltamalla osallistumisen esteitä sekä kohottamalla toimintamotivaatiota. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 3.)

Itse kansalaisten aktiivisen osallistumisen on nähty myös sisältävän ongelmia. Sassi mainitsee, että usein joudutaan huomaamaan, että ihmiset eivät ole halukkaita osallistumaan kokouksiin, joissa heiltä kysyttäisiin omaan elinympäristöön liittyviä mielipiteitä. Kansalaistoiminnan asema ei myöskään paikallishallinnossa ole virallinen, vaikka asukkailla omaehtoista aktiivisuutta paikalliseen vaikuttamiseen olisikin. Toiminta ei siis välttämättä tuo tulosta. (Sassi 2006, 31.)

Salmikangas (2002, 14) kirjoittaa, että usein osallistumiseen liittyvissä kehittämishankkeissa osallistuvilta kansalaisilta on puuttunut varsinainen valta kuin myös vastuu. Kansalaisten osallistuminen on myös voitu nähdä kilpailuasetelmassa edustuksellisen demokratian kanssa tai osallistumista on hallinnon suunnasta yritetty kontrolloida liikaa.

Raisio ja Vartiainen (2011, 7) pohtivat keinoja kansalaisten osallistumisen edistämiseen julkisen puolen päätöksenteossa. Kuntaliiton julkaisussa muun muassa esitellään uusien osallistumismallien taustoja sekä nostetaan esiin kansalaisraati menetelmänä kuntalaisen äänen vahvistamiseen. Perinteiset vaikuttamismahdollisuudet nähdään riittämättöminä ja aidon vaikuttamisen aikaansaamista tutkitaan deliberatiivisen eli keskusteleavan ja pohdiskelevan demokratian ja erityisesti sen sovelluksen, kansalaisraatiformaatin näkökulmasta.

Julkaisussa deliberatiivinen demokratia esitellään demokratian muotona, jossa jokaisella on tasavertaiset osallistumisen mahdollisuudet sekä mahdollisuus esittää mielipiteensä, ja jossa keskustelua käydään argumenttien ansioon, ei mielipiteen esittäjän asemaan pohjautuen. Kansalaisraati määrittellään deliberatiivisen demokratian sovellukseksi, jonka käytäntöä voi verrata amerikkalaisen tuomioistuimen valamiehistöön. Sovelluksen on alun perin kehittänyt Ned Crosby ja The Jefferson Center. (Raisio & Vartiainen 2011, 62 - 63.)

On myös huomioitava, että kulttuurin ja sosiaalisen elämän alueilla toiminnan tarkoituksena ei ole suora poliittinen vaikuttaminen vaan toimintaa tarvitaan esimerkkien luomiseen ja uusien näkökantojen osoittamiseen, jotta demokratiaa voitaisiin uudistaa. Kulttuurin ja sosiaalisen elämän kenttää tarvitaan paikallisessa yhteydessä pohjaksi poliittiselle toiminnalle. Yhteisiin asioihin vaikuttaminen edellyttää, että kokee kuuluvansa johonkin ja on tekemisissä toisten kanssa. (Sassi 2006, 31.)

Kuntaliiton mukaan kunnan asukkaita kiinnostavat lähiympäristöön liittyvät asiat ja asukkaiden aktiivisuutta halutaan kunnissa tukea, jotta kunnan eri alueet vahvistuvat. Alueellinen toiminta nähdään identiteetin vahvistajana sekä asuinalueen kehittämisen virittäjänä. Kunnan alueella toimivat alueelliset ryhmät toi-

mivat asiantuntemuksellaan alueiden kehittämisen parissa. Usein ryhmillä on lisäksi yhteys muihin alueen asukkaisiin. Alueellisten ryhmien aseman virallistaminen todetaan mahdolliseksi. (Kuntaliitto 2012d.)

Järjestötoiminta on Suomessa vireää. Kunnan ja järjestöjen yhteistyön kautta kunnan asukkaiden näkökantoja siirtyy hallinnon kuultaviksi. Yhteistyön merkitys on viime vuosina korostunut huomattavasti. Se liittyy kunnissa suoritettavaan järjestöjen avustamiseen sekä järjestöjen tuottamien palveluiden ostamiseen, jonka avulla täydennetään kuntien palvelutuotantoa. (Kuntaliitto 2012e.)

2.1.4 Kansalaisyhteiskunta osallisuuden kenttänä

Yhteiskunta voidaan jakaa yksityiseen, julkiseen, kolmanteen sekä neljänteen sektoriin. Yksityiseen sektoriin kuuluvat yritykset kun taas julkinen sektori koostuu valtiosta, kunnista, kuntayhtymistä ja seurakunnasta. Kolmanteen sektoriin luetaan kuuluvaksi järjestöt ja säätiöt (sekä uskonnolliset yhteisöt) ja neljänteen sektoriin sisältyvät perheet sekä sosiaaliset verkostot. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 20 - 21.)

Kansalaisyhteiskunnan käsitteellä viitataan tässä yhteydessä kolmannen sektorin toimijoiden kokonaisuuteen, joka katsotaan koostuvaksi ”kansalais- ja järjestötoiminnasta, säätiöiden, rahastojen ja pienimuotoisten osuuskuntien toiminnasta, ammattiliittojen ja puolueiden toiminnasta sekä vapaasta sivistystyöstä” (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 33). Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toiminnassa kansalais- ja järjestötoiminnalla on merkittävä osa (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 20 - 21).

Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportin mukaan yhteisöjen sosiaalinen hyvinvointi edellyttää vallinneen yksilöllisyyden ajan jälkeen kasvavaa yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista pääomaa. Parhaana keinona lisätä yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa nähdään kansalaisyhteiskunta. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 29.)

Kansalaisyhteiskuntaan osallistuminen aikaansaa osallisuuden kokemuksen (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 31). Kansalaistoiminnan keskiössä ovat kohtaamiset yhteisen asian äärellä, missä osallistuminen luo mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään, syntyy ryhmään kuulumisen tunnetta, luottamusta, vastuuta ja yhteisöllisyyttä. Nämä elementit taas johtavat sosiaalisen pääoman ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisääntymiseen. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 34.)

Kansalaisyhteiskunta rakentuu aktiivisten kansalaisten omaehtoisesta toiminnasta. Tämän toiminnan taustalla vaikuttavat halu toimia ja osallistua. Motivoivina tekijöinä lähteä toimintaan mukaan voivat olla kiinnostus saada uusia kokemuksia, kohdata uusia ihmisiä tai auttaa. Vaikuttamisen mahdollisuudet ovat myös tärkeässä osassa kansalaisyhteiskuntaan liittyvässä toiminnassa. Kansalaisyhteiskunnan toiminta ei pohjaudu ulkopuolisiin vaateisiin vaan on luonteeltaan itsenäistä ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 23 - 24.)

Viime vuosikymmenellä julkaistussa Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportissa (2006, 28) arvioitiin, että kansalaisyhteiskunta tulee vahvistumaan: kuntakentän muutosten vuoksi sekä taloudellisista syistä järjestöjen on tuotettava palveluita julkisen sektorin asemesta.

Arvio on pitänyt paikkansa, sillä järjestöjä on tarvittu palveluiden tuottamiseen. Julkisen sektorin ostopalvelutoiminta sekä projektien rahoittajatahot ovat samalla vaikuttaneet negatiivisesti kansalaisyhteiskunnan autonomisuuteen (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006, 23 - 24).

2.2 Muita osallisuuden taustailmiöitä

Osallisuuden tarvetta lisäävien taustavirtausten kenttä on kirjava. Taustailmiöistä on poimittu esiin kaupungistumisen tuomat haasteet, meneillään olevan vuosikymmenen muutossuunnat, sosioekonomisen eriarvoisuuden kasvu, sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalisen kestävyysvisio sekä kulttuurin ja liikunnan hyvää tekevät vaikutukset.

2.2.1 Kaupungistumisen perintö

Kaupungistuminen alkoi Suomessa verrattain myöhään ja kaupungistuminen jatkuu Suomessa yhä (Honkanen 2006, 10). Maaseudun rakennemuutos sekä kaupungistuminen johtivat kylien autioitumiseen sekä lähiöiden syntymiseen. Muutokset saivat aikaan negatiivisia ilmiöitä kuten eristäytymistä ja vieraantumista. (Salmikangas 2002, 13.)

Kaupungistumisesta johtuvien ongelmien ratkaisuksi Suomessa alettiin kehittämishankkeilla lisätä osallistumista ja vaikuttamista. Osallistumismuodot 1970-luvulta lähtien ovat vaihdelleet kaupunginosa- ja kylätoiminnasta ja ympäristöliikkeestä, lähidemokratiakokeilujen ja yhteissuunnittelun kautta kunnallisen palveluntuotannon kehittämishankkeisiin, eläinaktivismiin ja EU:n rahoittamaan hanketyöhön. (Salmikangas 2002, 13 - 15.)

Vuonna 1994 aloitettiin EU:n toimesta Urban -yhteisöaloiteohjelma, joka nosti esille kaupunkien mittavat sisäiset erot. Ohjelman ajatuksena oli puuttua isojen kaupunkien sosiaalisiin, taloudellisiin ja ympäristöön kohdistuviin ongelmiin. Suomessa Urban -ohjelmia toteutettiin kolme kappaletta. (Honkanen 2006, 8.)

Vielä Urban I -ohjelman aloittamisen aikoihin 1990-luvulla Suomessa käytiin keskustelua, onko maassa tarvetta eurooppalaiselle, sosiaalista kehittämistä ajavalle kaupunkipolitiikalle, ja ovatko Suomen kaupungit ylipäättään ongelmallisia (Honkanen 2006, 11).

Nykyajasta puhuttaessa Honkanen mainitsee muun muassa suomalaisten kaupunkien merkityksen koko maan hyvinvoinnille. Kaupunkien tärkeitä tekijöitä ovat kansainvälinen kilpailukyky, kestävä kaupunkikehitys sekä alueellisen eriarvoistumisen huomiointi. Jos kaupunginosien, joihin ongelmia on kerääntynyt, positiivisia voimavaroja ei saada valjastettua, ongelmien kerääntyminen jatkuu. Honkasen näkemyksen mukaan alueiden positiivisten voimavarojen käyttöönoton alkutaipaleella tarvitaan usein ulkopuolisia apuvoimia. (Honkanen 2006, 11.)

2.2.2 Moninaiset 2010-luvun muutosvirrat

Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020, Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa kuvataan tiiviisti muun muassa yhteiskuntaamme vaikuttavia 2010-luvun positiivisia sekä negatiivisia ilmiöitä. Väestön ikärakenne muuttuu väestön ikääntyessä. Suomessa tämä kehitys tapahtuu useita maita nopeammin ja aiheuttaa ongelmia julkisen talouden kestävyydelle. Elinikä pite-
nee avaten uusia mahdollisuuksia, toisaalta krooniset elintapasairaudet tulevat yleisemmiksi. Muutoksia tapahtuu teknologiassa, mikä liittyy muun muassa vuoro-
vaikutuksen muotojen kehittymiseen. Teknologia avaa uusia mahdollisuuksia myös sosiaali- ja terveydenhuollolle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 4 - 5.)

Muutoksia tapahtuu kunta- ja palvelurakenteessa sekä työelämässä ja työnteon muodoissa. Talouden globalisaation myötä maailmantalouden kehitystä on hankala ennustaa. Globalisaatio muokkaa toimintaa ja toimintaympäristöjä. Kansallisvaltioiden rajat ovat menettäneet merkitystään ja teollista tuotantoa siirtyy Aasiaan. Euroopan yhdentyminen jatkuu ja ihmiset liikkuvat enenevässä määrin rajojen yli, jolloin monikulttuurisuus lisääntyy. Eriytyminen uhkaa lisääntyä väestöryhmittäisesti ja alueellisesti. Luonnon kantokyky sekä ympäristön tila heikkenevät globaalisti vaikuttaen negatiivisesti hyvinvoinnin mahdollisuuksiin. Kaikkineen useat eri osa-alueilla tapahtuvat muutokset vaikuttavat sosiaaliturvan toimintakenttään. Tässä sosiaaliturvalla viitataan laajaan sosiaaliturvaan, johon kuuluvat: ”toimeentuloturva, sosiaali- ja terveyspalvelut, ehkäisevä toiminta, työsuojelu ja osittain tasa-arvo”. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 4 - 5.)

2.2.3 Hyvinvointi- ja tuloerojen kasvu sekä syrjäytyminen

Suomessa hyvinvointipolitiikasta puhuminen on lähtöisin 1950-luvulta, hyvinvointivaltion kehityksestä. Hyvinvointivaltion tehtäviin kuuluvat hyvinvoinnin sekä sosiaalisen turvallisuuden takaaminen asukkaille, sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen ja hoitaminen sekä vastuu sosiaalisesta kontrollista. Vaikka hyvinvointipolitiikkaa tekevät hallinnolliset tasot, asukkaille ja yhteisöille katsotaan

silti kuuluvan mahdollisuudet tehdä omia päätöksiä hyvinvoinnin saralla. (Kuntaliitto 2012f.)

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuuden kasautumista ja se voi koskettaa eri väestöryhmiä eri tavoilla. Syrjäytymiseen ajavia tekijöitä ovat tavallisesti sosiaaliset ongelmat kuten työttömyys, asunnottomuus tai terveyden heikkeneminen. Syrjäytymisen riskeihin voidaan vaikuttaa niitä vähentävästi sosiaali- ja talouspoliittisilla toimilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 15.) Syrjäytymisen yhteydessä tai rinnalla käytettyjä muita termejä ovat osattomuus, juurettomuus, huono-osaisuus, marginalisaatio ja sosiaalinen deprivatio.

Syrjäytyminen ja osallisuus ovat vastakkaisia tilanteita. Syrjäytyminen voidaan nähdä ulkopuolisuutena yhteisöllisestä toiminnasta ja lisäksi siihen kuuluu usein eriarvoisuutta, joka voi olla sosiaalista, terveydellistä tai taloudellista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2.)

Osallisuuden vähentyminen tarkoittaa syrjäytymisen riskin lisääntymistä. Osallisuuden tavoin syrjäytyminen on prosessinomaista. Olennaista siinä on yksilön, perheen tai yhteisön ajautuminen yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyn elintason tai elämäntavan ulkopuolelle. Huono-osaisuus ja osattomuus voivat myös periytyä ylisukupolisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2.)

Tuloerot ja köyhyys liittyvät vakaasti keskusteluun yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. Lisäksi keskustelun osiksi ovat tulleet sosiaalinen kestävyys sekä taloudellinen kilpailukyky. Suomalaisten hyvinvointi 2010 -tutkimusraportin mukaan hyvinvoinnin tekijöiksi on katsottu tavallisesti terveys, koettu hyvinvointi ja materiaallinen hyvinvointi. (Vaarama ym. 2010, 11 - 12.) Raportissa olennaisena nousee esille, että terveys ja hyvinvointi ovat edelleen myönteisen kehityksen tiellä, ”mutta samalla sosioekonomiseen asemaan liittyvä eriarvoisuus terveydessä ja hyvinvoinnissa on lisääntynyt” (Vaarama ym. 2010, 278).

Kuluneessa viidessätoista vuodessa tuloerojen ja suhteellisen köyhyyden kasvu on ollut jatkuvaa, mikä selittyy korkealla työttömyydellä sekä osaksi 1990-luvun

laman jälkeisellä etuuksien jäädyttämisellä. Etuudet eivät nykypäivänäkään vielä ole yleisessä ansiokehityksessä kiinni. (Vaarama ym. 2010, 279.)

Koettu elämänlaatu on elämäntilanteista riippuvaista. Se on sosiaalisesti valikointunutta ja riskitekijöinä sen heikentymiselle ovat muiden muassa toimeentulotuen asiakkuus ja työttömyys. Terveys ja toimeentulo riippuvat yksilön asuinalueesta, sosioekonomisesta asemasta ja elämänvaiheesta. Työttömyys, heikko terveydentila sekä köyhyys ovat yhteydessä toisiinsa usealla tavalla. Huono-osaisuus kasaantuu etenkin pitkäaikaistyöttömillä ja kasaantumiseen on usein sidoksissa heikko terveys. (Vaarama ym. 2010, 279 - 280.)

Eriarvoisuuden kärjistyminen katsotaan yhteiskunnan yhteisvastuuta ja eheyttä vähentäväksi, eikä sen nähdä sopivan pohjoismaiseen hyvinvointimalliin, jota vaalitaan taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästi (Vaarama ym. 2010, 280).

2.2.4 Sosiaalinen kestävyys ja visio sosiaalisesti kestävästä Suomesta

Kestävän kehityksen ajatus tunnustettiin maailmanlaajuisesti vuonna 1992 Rio de Janeirossa järjestetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa. Konferenssin johdosta alettiin kiinnittää huomiota talouskasvun, köyhyyden ja väestönkasvun aiheuttamiin negatiivisiin ympäristövaikutuksiin. Konferenssi nosti esiin sosiaalisten, hyvinvointiin liittyvien, taloudellisten sekä ympäristönsuojelullisten teemojen nivoutumisen toisiinsa. (Suomen kestävän kehityksen toimikunnan asettama strategiaryhmä 2006, 30.)

Rion konferenssin myötä julkaistua Agenda 21 -toimintaohjelmaa noudattaen Suomessa laadittiin oma kestävän kehityksen ohjelma kuusi vuotta myöhemmin. Ohjelmassa huomioitiin niin kestävän kehityksen ekologinen, taloudellinen kuin sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (Suomen kestävän kehityksen toimikunnan asettama strategiaryhmä 2006, 29.)

Sosiaaliselle kestävyydelle löytyy runsaasti määrittelyitä, eikä yhtä yhteisesti hyväksyttyä ole. Määritelmistä on kuitenkin löydettävissä yhteisiä tekijöitä, joita Kautto ja Metso ovat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman Yhteis-

kuntapolitiikka-lehden artikkelissa Sosiaalinen kestävyys - uusi poliittinen horisontti? käsitelleet. Artikkelin mukaan sosiaalisella kestävyydellä usein tarkoitetaan oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa, mutta näkökulma voi vaihdella alueelliselta tasolta sukupolvien tai yksilöiden tasolle. Sosiaaliseen kestävyYTEEN liitetään usein myös ihmisten omaa elämää koskevien vaikuttamisen mahdollisuuksien tukeminen. (Kautto & Metso 2008, 416.) Lisäksi määrittelyyn useasti liittyy edellytys ihmisten yhteisöllisen identiteetin ylläpidosta ja vahvistamisesta (Kauppinen 1999, Kauton & Metson 2008, 416 mukaan).

Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020, Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia -julkaisussa sosiaalisesti kestävä yhteiskuntaa kuvaillaan seuraavilla tekijöillä: "...kohtelee kaikkia yhteiskunnan jäseniä reilusti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukee terveyttä ja toimintakykyä, antaa tarvittavan turvan ja palvelut" (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 4).

Strategian kuvaamassa tulevaisuuden yhteiskunnassa vallitsevat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Vuoden 2020 Suomea visioidaan sosiaalisesti tasapainoiseksi hyvinvointiyhteiskunnaksi, jossa toteutuvat toimiva sosiaaliturva ja kaikkien oikeus osallisuuteen sekä hyvinvointiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 4.)

2.2.5 Kulttuuriin ja liikuntaan osallistumisen hyvinvointi- ja terveysvaikutukset

Vuonna 2007 hyväksyttiin Terveiden edistämisen politiikkaohjelma, johon liittyi myös Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelman valmistelu vuosille 2010 - 2014. Ohjelman tavoitteena on "hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kulttuurin ja taiteen keinoin sekä osallisuuden lisääminen yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla." Ohjelman kolme painopistealuetta ovat:

- "kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä,
- taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja
- työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin."

(Liikanen 2010, 8-10.)

Taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvointivaikutukset voivat ilmetä eri muodoissa kuten elämyksenä sekä nautintona, positiivisena terveyden kokemuksena sekä hyvän elämän kokemuksena ja yhteisöllisyytenä sekä elämänhallintana. ”Kulttuurinen pääoma kartuttaa siis fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja ekologista pääomaamme.” (Liikanen 2009, 23.)

Turun kaupungin Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikön Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä -kirjallisuuskatsaukseen on koostettu yhteiskuntatieteellisiä tutkimuksia kulttuurin ja hyvinvoinnin keskeisestä suhteesta sekä kulttuurin harrastamisen hyvinvointivaikutuksista. Aihepiirin tutkimuksille yhteisenä ajatuksena on nostettu esiin kulttuuritoimintaan osallistumiseen liittyvien yhteisöllisyyden sekä sosiaalisuuden aiheuttama hyvinvoinnin lisääntyminen. Kulttuuritoimintaan osallistumisen nähdään kaiken kaikkiaan vaikuttavan positiivisesti: elinikään, koettuun psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen, koettuihin onnellisuuden tunteeseen sekä merkityksellisyyden tunteeseen sekä auttavan elämänhallinnassa, uusien suhdeverkostojen luomisessa sekä aktivoivan kokemusten hankkimiseen. Positiivisten terveysvaikutusten nähdään myös kasvavan aktiivisuuden lisääntyessä. (Nummelin 2011, 4.)

Vähän liikkuvien ja liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten aktivointi -raportissa esitellään liikunnan kehittämistä kotimaisten hankkeiden kautta. Raportissa viitataan liikuntalakiin liikuntakulttuurin arvopohjan luojana. Tällöin korostetaan kestävän kehityksen ja suvaitsevaisuuden tavoitteita kuin myös osallistumisen mahdollisuuksia sekä osallisuutta syrjäytymisen ehkäisemisen valossa. (Rajala 2010, 5 - 6.)

Luonnon virkistyskäytön valtakunnalliseen inventointiin (LVVI) kuuluvan LVVI 2 -tutkimuksen yhtenä aihepiirinä ovat ulkoilun terveys- ja hyvinvointivaikutukset, jossa ulkoilun virkistävyyttä on verrattu muihin harrastuksiin. Samalla on tutkittu myös elpymiskokemuksia ja erityyppisiin liikuntaympäristöihin liittyviä tunneperäisiä hyvinvoinnin kokemuksia. Tutkimuksesta nousee esiin, että mielihyvän tunnetta tuottavat eniten luontoon sijoittuvat harrastukset. Elpymiskokemuksia taas on mahdollista saada yhtä voimakkaasti liikkumalla sekä sisäliikuntatiloissa että luonnossa, mutta ulkoilu rakennetuissa ulkoliikuntapaikoissa ei elvytä edel-

listen veroisesti. Liikuntaympäristöistä kodin sisätilat ovat vähiten elvyttäviä. Luontoympäristössä ololla sekä ulkoilun määrällä on tutkimuksen mukaan tekemistä hyvinvoinnin kanssa etenkin elpymiskokemuksen kautta. (Korpela & Paronen 2011, 129 - 130.)

Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin - tutkimuksen keskiössä on luonnon käyttö suhteessa ihmisen kokemaan terveyteen, minkä mittarina käytettiin mielipaikkoihin liittyviä elpymiskokemuksia (Tyrväinen ym. 2007, 58 - 59). Tutkimuksen mukaan luontoon liittyviä asioita pidettiin vähintäänkin kohtalaisen tärkeinä ja arvostetuimpina koettiin esteettiset elämykset ja ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet (Tyrväinen ym. 2007, 59 - 62). Viheralueiden käyttö lisäsi myönteisiä tuntemuksia ja tuntemusten vahvuus kasvoi mitä kauemmin alueella oltiin. Negatiivisiin tuntemuksiin taas viheralueiden käytöllä ei ollut vaikutusta, mutta kaupungin ulkopuolisilla alueilla vieraileminen vaikutti sekä positiivisiin että negatiivisiin tunteisiin. (Tyrväinen ym. 2007, 63.) Eniten elvyttäviksi viheralueiksi koettiin liikunta- ja harrastustoimintaan liittyvät alueet (tosin 80 prosenttia liikuntapaikoista sijaitsivat luontoympäristöissä), metsä- ja luonnontilaiset sekä ranta-alueet (Tyrväinen ym. 2007, 65).

3 OSALLISUUDEN, OSALLISTUMISEN SEKÄ VAIKUTTAMISEN KEINOJEN JAOTTELUJA

Osallistumisen tai osallisuuden muotojen ja vaikutusmahdollisuuksien ryhmitte-
lyyn tai syvyyteen liittyviä malleja on esitelty monien eri teemojen alla, monin
jaotteluperustein ja monin muotoa kuvaavin termein. Seuraavissa kappaleissa
esitellään joitakin poimintoja laajasta jaottelukentästä.

Kansalaisosallistumisen syvyyttä on arvottanut vuonna 1969 amerikkalainen
Sherry Arnstein kansalaisosallistumisen asteikossaan (Arnstein 1969) ja myö-
hemmin monet Sherry Arnsteinin kansalaisosallistumisen mallin modifioijat.
Myös kotimainen sisäasiainministeriön vuonna 1997 aloittama Osallisuushanke
on esitellyt hankkeen puitteissa jaottelun suoran osallisuuden muodoista (Ko-
honen & Tiala 2002, 6). Osallisuushankkeenkin muodot on jaoteltu suhteessa
osallisuuden syvyyteen.

Krister Ståhlberg on jäsenellyt lähidemokratian muotoja sen mukaan, miltä
taholta aloite on lähtöisin eli onko toiminta-aloite lähtöisin kuntalaiselta vai vi-
ranomaiselta. Lisäksi huomion kohteena on aloitteenteon sijoittuminen päätök-
senteon eri vaiheisiin. (Ståhlberg 1979, 63 – 65.)

Osallistumismuotoja jaotellaan institutionaalisuuden ja ei-institutionaalisuuden
kautta. Pääosin kansalaisvaikuttamisen institutionaaliset muodot ovat laissa
säädettyjä ja aloitteen tekijänä on hallinnon edustaja. Ei-institutionaaliset muo-
dot voivat olla virallisen demokratian vastareaktioita, jotka syntyvät kansalaisten
aloitteesta. Kolmas muoto on puoli-institutionaaliset keinot, jotka täydentävät
institutionaalisia muotoja eli ne ovat kansalaisten suoraa osallistumista tukevia.
(Sainio 1994, 27 - 28.)

Valtionvarainministeriön kuntalain kokonaisuudistuksen pohjaksi luodussa, de-
mokratiaan ja osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen pureutu-
vassa selvitystyössä kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista on tarkasteltu
jakamalla se neljään osaan: institutionaaliseen, kollektiiviseen, alueellisuuteen

perustuvaan sekä suoraan. Institutionaalisella osallistumisella tarkoitetaan kunnallisiin asioihin liittyvää suoraa yhteyttä, jolloin toimitaan palvelutuotannon, asioiden valmistelun, suunnittelun tai päätöksenteon alueilla. Kollektiivisella osallistumisella tarkoitetaan osallistumista toisten kanssa yhteisesti kuten alueen asukkaana tai osana tiettyä ryhmää. Alueellisella osallistumisella tarkoitetaan asukkaan osallistumista asioihin, jotka liittyvät hänen omaan asuinalueeseensa. Suoralla osallistumisella taas tarkoitetaan, että kunnan asioihin osallistutaan suoraan, vaaleilla valitun edustajiston rinnalla. Näiden lisäksi on myös muita merkittäviä osallistumis- ja vaikuttamistapoja ja jaottelun ulkopuolelle jäävät ”kuntalaisten muodostamat ryhmät ja verkostot” kuin myös yksilön ”suorat yhteydenotot kunnan päätöksentekijöihin, erilaisiin kyselyihin vastaaminen, kuntalaisaloite, palveluseteli tai mahdollisuus valita itse hoitopaikka tai lapsen koulu”. (Pihlaja & Sandberg 2012, 21 - 22.)

Olavi Syrjäsen Osallistuminen, vuorovaikutus ja muutoksenhaku kaavoituksessa -teoksessa esitetään vaikuttamismahdollisuuksien jako välillisiin tai välittömiin. Välillisestä vaikuttamismahdollisuudesta esimerkkinä voidaan esittää kunnallinen kansanäänestys, välittömästä taas kaavoitukseen liittyvät mahdollisuudet vaikuttaa kaavaprosessiin kuten kaavan valmisteluun. (Syrjänen 2005, 9.)

Vaikutusmahdollisuudet voidaan jakaa myös ennalta estäviin tai ennakollisiin (preventiivisiin) keinoihin ja jälkikäteisiin tai korjaaviin (repressiivisiin) keinoihin. Syrjänen käyttää keinojen havainnollistamisessa esimerkkejä omasta tietämyksensä alasta eli kaavoituksesta. Ennalta estävästä keinosta esimerkkinä on osallistuminen ja vuorovaikutteinen suunnittelu, korjaavana keinona taas voidaan käyttää valitusta. Osallistumisen kohdalla jakoa voidaan tehdä edustukselliseen ja suoraan osallistumiseen. (Syrjänen 2005, 9.)

Osallisuushankkeessa jäsennellyt kansalaisten suoran osallisuuden neljä muotoa koostuvat tieto-osallisuudesta, suunnitteluosallisuudesta, päätösosallisuudesta sekä toimintaosallisuudesta (Kohonen & Tiala 2002, 6).

Sherry Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut (A Ladder of Citizen Participation) -jaottelun portaat koostuvat kahdeksasta askelmasta, joita ovat manipu-

laatio (manipulation), terapia (therapy), tiedonsaanti (informing), konsultointi (consultation), yhteissuunnittelu (placation), kumppanuus (partnership), toimivalta (delegatd power) ja kansalaisvalvonta (citizen control). Kaksi ensimmäistä porrasta, joilla valtaa vaikuttaa on vähiten, on nimetty näennäisvaikuttamiseksi (non-participation). Kolmea seuraavaa askelmaa kuvataan termillä tokenismi (tokenism), jolla tarkoitetaan varsinaisen päätöksentekovallan puuttumista ja mielipiteen neuvoa antavuutta. Kolme seuraavaa eli kolme ylintä porrasta tarkoittavat itsenäistä toimivaltaa päätöksenteossa (citizen power). (Arnstein 1969, 217. Arnsteinin termien suomennokset Sutelan 2000, 18 mukaan.)

Arnsteinin näkemyksen mukaan samaa asteikon ajatusta voisi yhtälailla soveltaa kirkon tai oppilaitosten ja koulujen piirissä huolimatta siitä, että artikkelissa käytetyt esimerkit nojaavat valtion ohjelmista tuttuihin ”urbaaniin uudistukseen” (urban renewal), ”köyhyyden poistamiseen” (anti-poverty) ja ”mallikaupunkeihin” (Model Cities) (Arnstein 1969, 217).

Arnsteinin tikapuut ovat innoittaneet modifioimaan tikkaita eri käyttötarkoituksiin sopiviksi osallistumisen asteikoiksi. Liisa Horelli on jaotellut viisiportaisesti lasten mukanaoloa yhdyskuntasuunnittelussa (Horelli 1994, 38 - 39). Roger Hart on niin ikään luonut Arnsteinin asteikkoa mukailevan lapsiin liittyvän kahdeksanportaisen asteikon, jossa kuvataan yhteistyön astetta lasten työskennellessä aikuisten kanssa (Hart 1992, 8). Marja Sutela taas on kuusiportaisella asteikollaan jaotellut kansanäänestyksen vaikuttavuutta (Sutela 2000, 18 - 20).

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA HANKKEET

4.1 Hallituksen kansalaisvaikuttamiseen liittyvät ohjelmat

Vuosien 1997 ja 2002 välisenä aikana asukkaiden vaikuttamis- sekä osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi oli vireillä sisäasiainministeriön luotsaama Osallisuushanke, jossa toteutustahoina sisäasiainministeriön kanssa olivat eri ministeriöt sekä Suomen kuntaliitto. Osallisuushankkeen siivittämänä kunnissa aloitettiin paljon osallisuutta korostavia projekteja. (Kohonen & Tiala 2002, 5.)

Opetusministeriön asettama Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta taas liittyy hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan. Toimikunnan tehtävänä oli perehtyä kansalaisvaikuttamisen sekä osallistumisen edellytysten kehittämiseen. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportissa toimikunnan työn tuloksina nousevat esiin konkreettiset kehittämis ehdotukset sekä kansalaisyhteiskunnan tärkeän aseman painottaminen. (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 2006.)

Kuntalain uudistuksen perustaksi sekä kunnallisen demokratian kehittämiseksi on aloitettu vuonna 2012 selvityskokonaisuus valtionvarainministeriön sekä oikeusministeriön toimesta. Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa -raportissa käsitellään alueellisiin toimielimiin liittyviä osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Alueelliset toimintaelimet ovat kunnan osa-aluetta hoitavia elimiä, jotka toimivat osana kuntaorganisaatiota virallisesti tai kunnan kanssa epävirallista yhteistyötä tekevänä. (Pihlaja & Sandberg 2012.)

4.2 Viime vuosien osallisuuteen sekä osallistamisen ja osallistumisen tarkasteluun viittaavia opinnäytetöitä

Tehdyn opinnäytetyökatsauksen perusteella osallisuus on viime vuosina ollut esillä monissa tutkimuksissa. Osallistumisen ja osallistamisen tarkastelua teh-

dään tästä työstä eriävästi useasti osallisena olevia henkilöitä haastatellen, mikä onkin luontevaa, jos henkilöt ovat saavutettavissa ja tarkastelussa ovat ihmisten osallisuuden kokemukset. Erityisemmin osallisuuden syvyyttä mittaviin asteikkoihin perustuvaa tarkastelua ei katsauksen piirissä ilmennyt.

Pääosa katsauksen osallisuutta tai niiden lähteemoja käsittelevistä opinnäytetöistä on laadittu sosiaali- ja terveysalan sekä kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmien näkökulmista. Työt liittyvät muun muassa osallistavista asiakasraadeista kerättyihin kokemuksiin sekä kunnan palveluiden kehittämiseen. Myös tämän opinnäytetyön tapausesimerkin kattohankkeessa on kysymys jälkimmäisestä, tosin vapaa-ajansektorin palveluihin liittyen.

Esimerkkeinä katsauksessa esiin nousseista opinnäytetöistä mainittakoon seuraavat. Linda Leinosen (2007) Nuorten osallisuushankkeen aikana kehitettyjen toimintamallien merkitys nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi -tarkastelussa neljän hankepaikkakunnan toimintamallit 2007 - pro gradussa arvioidaan toimintamallien merkitystä nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseksi sekä arvioidaan toimintamallien monistettavuutta.

Maia Fandin (2008) Aikuiset portinvartijoina, sisäänheittäjinä vai vastuullisina osallistajina? Sukupolvisuhteiden merkitys lasten osallistamisessa - pro gradussa tarkastellaan lasten osallistamisprosessia ja sen kautta pohditaan sukupolvien välisten suhteiden roolia lasten osallistamisessa. Lisäksi Laura Karttusen ja Suvi Tahvanaisen (2012) Osallisuus aikuisten avoimessa ryhmätoiminnassa - opinnäytetyössä osallisuutta ja osallistumista sekä niiden merkityksiä on tutkittu Joensuun Kansalaistalon kädentaitoryhmässä.

5 OSALLISTAVAT KULTTUURIKUNTOILUREITIT RUNOSMÄESSÄ -HANKE

5.1 Hankkeen pääpiirteet

Tutkimus- ja kehittämiskohteena tässä opinnäytetyössä on Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hanke. Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen päätavoitteena on osallistumisen ja yhteisöllisyyden kohottaminen Turussa sijaitsevalla Runosmäen asuinalueella sekä pyrkimys kaventaa eri palvelualueiden välisiä hyvinvointieroja (Lundgrén n.d).

Käytännön tehtävänä hankkeessa oli kulttuurikuntoilureittien laatiminen Turun Runosmäen asuinalueelle. Tähtäimenä oli saada alueen asukkaat lopputuloksena syntyvien kulttuuria ja kuntoilua yhdistävien reittien aktiivisiksi käyttäjiksi. Hankkeen puitteissa alueen asukkaita pyrittiin saamaan mukaan kulttuurikuntoilureittien tekemiseen: reittien varrelle luotavien reittipisteiden sisällöt oli tarkoitus laatia osallistamistilaisuuksissa alueen asukailta kerättyjen tarinoiden pohjalta. (Lundgrén n.d.) Osallistamistilaisuuksien suunnittelutyössä käytettiin innoittajina vuorovaikutteisen suunnittelun, ympäristön tutkimisen sekä ympäristökasvatuksen menetelmiä.

Hankkeen toteutuksessa yhtenä osana oli luoda reittien käyttämiseen houkuttelevat tehtäväpainotteiset aktivointi- ja jatkokäyttötyökalut. Näiden työkalujen tarkoituksena on kannustaa asukkaita asuinympäristön tutkimiseen eri keinoilla, näkökulmien avartamiseen ja tuoreiden näkökulmien saamiseen omasta elinympäristöstä. (Lundgrén n.d.) Hankkeessa reittien käytön lisämausteeksi luodut työkalut saivat inspiraatiota muun muassa vuorovaikutteisen suunnittelun, ympäristön tutkimisen sekä ympäristökasvatuksen keinoista.

Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hankkeella vastataan alueelle tehdyissä tarvekartoituksissa ilmi tulleisiin tarpeisiin kuten tekemiseen koko perheelle, kult-

tuuriympäristöön tutustumiseen, ulkoiluryhmiin sekä toimintaan, joka lisää ympäristön houkuttelevuutta (Lundgrén n.d).

Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hanke toimii jatkona Kulttuurikuntoilun keskuspuisto -hankkeen kulttuurikuntoilureiteille (Lundgrén n.d). Kulttuurikuntoilun keskuspuisto -hanke oli osa Turun kulttuuripääkaupunkivuotta 2011. Sitä vetivät liikunta- ja kulttuuritoimi yhteistyötahoineen ja hankkeen puitteissa tuotettiin muiden muassa uusia kulttuurikuntoilureittejä. (Turku 2011 2012a.) Aurajokirannassa pääasiassa Turun keskustan alueella kulkevat 11 kulttuurisisältöistä kuntoilureittiä esittelevät kaupunkia paneutuen eri teemoihin kuten romantiikkaan, arkkitehtuuriin tai kaupunkitarinoihin. Reittejä on saatavilla paperisina versioina sekä älypuhelimissa toimivina mobiiliversioina ja osa reittiopastuksista on myös tuotettu MP3-versioisina ääniopastuksina. (Turku 2011 2012b.)

5.2 Kattohanke EViva

Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hanke on osa Ennaltaehkäisevä, virikkeellinen vapaa-aika (EViva) -hanketta. EViva-hankkeen toiminta-ajatuksena on turkulaisten hyvinvoinnin kohentaminen yhteistyöllä, jossa Turun kaupungin hallintokunnat, asukkaat sekä järjestösektori toimivat yhdessä. Ennaltaehkäisevä työ ja asukkaiden osallistaminen muodostavat hankkeen pääperiaatteen. (EViva n.d, 5.) Hankeen ennaltaehkäisevän vapaa-ajan toiminnan pääsääntöisenä kohderyhmänä ovat vapaa-ajallaan passiiviset / inaktiiviset ihmiset (EViva n.d, 9).

Ennaltaehkäisevä virikkeellinen vapaa-aika -hankkeen lyhenteestä on käytössä kolmea eri kirjoitusasua: EViva, EVIVA sekä Eviva. Tässä opinnäytetyössä käytettäväksi valittu kirjoitusmuoto on EViva.

5.2.1 Taustatekijät

Hankkeen toiminnan taustalla on havainto hallintokuntien toiminnan ja palveluiden kyvyttömyydestä tavoittaa etenkin inaktiivisia sekä syrjäytymisvaarassa olevia väestöryhmiä sekä kyvyttömyydestä kohdentaa näille väestöryhmille oikeanlaisia palveluja. Tavoitteena hankkeessa on vapaa-ajan palvelutarjonnan parantaminen. (EViva n.d, 2.)

EViva -hankkeen toimintaohjelmassa (2011 - 2015) ihmisten kannustamista aktiivisiksi vapaa-ajanharrastajiksi perustellaan tutkimustiedolla, jonka mukaan kulttuuriharrastukset, liikuntaharrastukset, osallisuus ja muunlainen aktiivisuus vähentävät sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia huomattavasti. Hankkeessa pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia saattamalla asukkaita vapaa-ajan toimintojen pariin. Taloudellinen peruste ennaltaehkäisevälle toiminnalle löytyy korjaavien sosiaali- ja terveystaloudellisten palveluiden kysynnän vähenemisestä, mikä merkitsee pienempää taloudellista taakkaa kunnille. (EViva n.d, 2.)

5.2.2 Huomionarvoiset kohderyhmät

Erityisesti kohderyhmänä huomioidaan lapset, nuoret ja lapsiperheet, joiden piiristä pyritään tavoittamaan myös ”nuorisotyöttömät, koulupudokkaat, syrjäytymisuhan alaiset lapset ja nuoret sekä maahanmuuttajaperheiden lapset ja nuoret”. Lisäksi syrjäytymistä ehkäisevässä toiminnassa huomioidaan lapsen tai nuoren lähimmäiset, millä pyritään edistämään lasten ja nuorten vastuun kehittymistä sekä 'juurruttamista' yhteisöön. (EViva n.d, 9.) EVivan:n toimintaohjelman mukaan keinoja saada kohderyhmän ihmiset osallistumaan on tavoittaa aktiivisesti ihmisiä, kehittää uusia viestinnän keinoja sekä huomioida ihmisten palvelutarpeet (EViva n.d, 10).

5.2.3 Visio

EViva toimintaohjelman mukaan hankkeen visiona on tehdä Turusta edelläkävijä sekä aktiivisessa vapaa-ajassa että asukkaiden hyvinvoinnissa. Vapaa-aikanaan aktiivisten ihmisten määrä kohoaisi 10 000:lla vuoteen 2015 mennessä. Myös hallintokuntien sekä järjestösektorin yhteistyön nähdään vuonna 2015 muotoutuneen sujuvaksi arjen toiminnaksi, joka houkuttaa toimintaan mukaan suuren määrän turkulaisista. (EViva n.d, 5 - 6.)

5.2.4 Räätelöidyt palvelut

Turku on lohkottu maantieteellisesti kymmeneen alueeseen ja EVivan toimintaohjelman mukaan alueiden välillä on nähtävissä mittavia taloudellisia ja väestötieteellisiä eroavaisuuksia (EViva n.d, 5). Vapaa-aikapalveluiden saavutettavuutta parantamalla sekä osallistumiskynnystä madaltamalla pyritään pienentämään hyvinvointieroja sekä edistämään aktiivisuutta. Viemällä palveluita ihmisten lähelle pyritään myös lisäämään alueellista yhteisöllisyyttä. (EViva n.d, 7.)

Alueellisesti vaihtelevat kohderyhmät, joille kullakin asuinalueella toiminta voimakkaimmin suunnataan, valitaan hallintokuntien kokemuksen sekä vuoden 2010 alueellisen terveyden ja hyvinvoinnin kyselyn sekä kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta. Kohderyhmien palveluihin liittyvistä tarpeista tehdään kartoitusta, jonka tuloksia verrataan palvelurakenteeseen. Valikoiduille väestöryhmille suunnataan ikäryhmäkohtaiset hyvinvoinnin palvelupaketit. Paketteja laaditaan erityisesti lapsille ja nuorille, mutta myös työikäisille sekä ikääntyville. (EViva n.d, 10.)

Hankkeessa tehdään poikkihallinnollista yhteistyötä, lisäksi hallinnonalat kehittävät toimintatapoja järjestösektorin kanssa (EViva n.d, 7). Kaupungin sisäisiä tahoja toivotaan mukaan tiedottamaan, osallistamaan sekä huomioimaan alueellisia palvelutarpeita. Mukaan toimintaa suunnittelemaan kutsutaan myös jär-

jestösektorin puolelta kunkin kohderyhmän asiantuntijajärjestöjä. (EViva n.d, 10.)

Hallintokunnat sekä järjestösektori pyrkivät muokkaamaan palvelutarpeisiin vastaamista joustavaksi ja ripeäksi. Tätä kautta pyritään kannustamaan asukkaita ottamaan osaa vapaa-aikansa suunnittelemiseen, minkä nähdään synnyttävän uutta kaupunkikulttuuria. Uusia palveluita kehitetään ja palvelukenttää monipuolistetaan asukaslähtöisesti räätälöimällä vapaa-ajan palveluita kohderyhmien tarpeiden mukaisiksi. Palveluista pyritään tekemään myös huokeita käyttää. Näillä keinoin saadaan lisättyä positiivisia kokemuksia asumisviihtyvyydestä, yhteisöllisyydestä kuin myös hyvinvoinnista. (EViva n.d, 8.)

EViva-hankkeen toimintaan sisältyy alueellisten hyvinvointiprofiilien luomiset väestörakenteen arviointineen, palvelutarvekartoituksineen sekä viestinnällisine kartoituksineen. Näiden tietojen perusteella alueille laaditaan hyvinvointipaketteja, joiden sisältämät toimenpiteet voidaan eri alueilla suunnata eri väestöryhmille. Myös pakettien jakelukanavat vaihtelevat alueiden ominaispiirteiden mukaan. Hyvinvointipakettien tehtävänä on pienentää alueiden välillä vallitsevia hyvinvointieroja, vaikuttaa positiivisesti asukasviihtyvyyteen ja koko kaupungin vetovoimaisuuteen. Alueellisen terveys- ja hyvinvointikyselyn (ATH-kysely) tuloksia hyödynnetään kun valikoidaan, millä alueilla toiminta aloitetaan ensimmäisenä. (EViva n.d, 5.) Vertailujen perusteella EViva -hankkeen pilottialueeksi valikoitui Runosmäki-Raunistulan alue.

5.2.5 Toivotut seuraukset

EViva-hankkeen pilottialueille laaditut ja toimiviksi koetut menetelmät, tekemisen tavat sekä hyvinvointipaketit mallinnetaan, jolloin niitä voidaan soveltaen käyttää myös muilla tulevilla EViva-hankkeen alueilla (EViva n.d, 10).

EViva-hankkeen toimintaohjelmassa vapaa-ajan palvelujen parantamisen mahdollisina seurauksina nähdään hyvinvointierojen pieneneminen, aktiivinen osallistuminen sekä yhteisöllisyyden lisääntyminen kuin myös parantuvat kokemukset yhteisöllisyydestä, asumisviihtyvyydestä sekä hyvinvoinnista. Lisäksi seura-

uksena aktiivisesta osallistumisesta omien vapaa-ajan toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen voi nähdä kehkeytyvän uudenlaista kaupunkikulttuuria. (EViva n.d, 7 - 8.) Lasten ja nuorten elämänpiiriin kuuluvien ihmisten mukaan ottaminen syrjäytymistä ehkäisevässä työssä on taas lasta tai nuorta yhteisöön juurruttavaa toimintaa, josta vastuullinen suhde ympäristöön ja lähellä oleviin ihmisiin voi kasvaa (EViva n.d, 9).

5.3 Tutkimuksen tekijän suhde hankkeeseen

Opinnäytetyöntekijä työskenteli projektiharjoittelijana EViva -hankkeen osahankkeessa Osallistavat kulttuurikuntolureitit Runosmäessä toukokuusta elokuuhun vuonna 2012. Hanke oli poikkihallinnollinen ja hallinnoinnista vastasivat Turun kaupungin kulttuuri-, liikunta- sekä nuorisotoimi. Varsinainen työ sijoittui Turun kaupungin kulttuuriasiainkeskukseen (nykyään Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala).

Työlle etsittiin tekijää Turun alueen korkeakouluista, sekä yliopistosta että ammattikorkeakouluista, joko kulttuurituotannon, kestävän kehityksen, maantieteen tai kasvatustieteen koulutusohjelmista. Työntekijälle työstä oli tarkoitus muodostua joko harjoitteluosuus tai sen tuli liittyä opinnäytetyöhön. Tehtävään valitun työntekijän kohdalla työn aihepiiri soveltui opinnäytetyöksi ja se vastasi luoviin ammatillisiin kiinnostuksen kohteisiin. Työtehtäviin kuuluivat osallistamisten suunnittelu-, järjestely- ja muut koordinoititehtävät sekä aktivointi- ja jatkokäyttötyökalujen (tehtäväkortit) suunnittelu luovassa Kulttuuriasiainkeskuksen (nykyään Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala) ilmapiirissä.

Opinnäytetyöntekijän työhistoriaan sisältyy myös aikaisempi työskentely EViva-hankkeen parissa: vuonna 2011 opintoihin liittyneen Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi -opintojaksoon sisältyvän projektityön puitteissa sekä alkuvuonna 2012 määrääaikaisena työntekijänä. Molempien työjaksojen tehtävät liittyivät juuri Runosmäen alueen tarvekartoitusten toteuttamiseen kyselyiden ja osallistavien haastattelujen avulla.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on koota ja kuvata Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen prosessi ja siitä valmistuneet tuotokset osallisuus- ja osallistaminen näkökulmasta ja sen pohjalta tunnistaa onnistumista ja kehittämistarpeita tämän tyyppisissä hankkeissa.

Opinnäytetyön teoriataustoituksessa on paneuduttu osallisuuden tarpeen taustoihin ja yleisesti osallisuuden ja osallistumisen moni-ilmeiseen kenttään ja siten luotu kuva osallisuuden ulottuvuuksista.

Opinnäytetyön tutkimus on luonteeltaan kuvaileva. Kuvailevan tutkimuksen tarkoituksena on kuvata tapahtumia tai tilanteita seikkaperäisesti ja esitellä niiden kiintoisia ja olennaisia piirteitä (Hirsjärvi ym. 2002, 128). Tämän opinnäytetyön tutkimusosuuden tavoitteena on esitellä Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeeseen sisältynyt Runosmäen asukkaiden osallistamisprosessi, esitellä hankkeesta valmistuneet tuotokset sekä tulkita osallistamisprosessia tuotoksineen teoreettisen tiedon valossa.

Yhtenä työn käytännön tavoitteena on esitellä osallistamisprosessi havainnollisesti, jotta se voisi toimia esimerkkinä tai vertailukohteena yleisesti osallistamista korostavissa tai osallisuuteen tähtäävissä hankkeissa tai tulevilla samaisen hankkeen osallistamissuunnitelmissa ja -tilanteissa. Tarkoituksena on myös esitellä näkökulma osallistamisen arviointimenettelyihin ja yleisesti havainnoida tulkintänäkökulman hyödyllisyyttä osallisuuteen tähtäävien hankkeiden tarkastelussa.

Tutkimuksen lähtökohdat ja näkökulman raja

Tutkimuksen teoreettinen tausta nojautuu pääasiassa sosiaali- ja yhteiskuntatieteen kenttään. Viitekehyksessä on näkyvissä aihepiirin merkityksen kasvu ja ajankohtaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa ja paikallisella tasolla kuntakentässä.

Kestävän kehityksen koulutusohjelman näkökulmasta katsottuna opinnäytetyön teemat sijoittuvat kestävän kehityksen sosiaalis-kulttuuriseen ulottuvuuteen ja sosiaaliseen kestävyys, jotka on myös tutkimuksen viitekehyksessä mainittu yhtenä osallisuuden tarpeen taustatekijöistä.

Osallisuuden teemat kuuluvat yhtäläillä niin Osallistavat kulttuurikuntolureitit Runosmäessä -hankkeen kuin sen kattohankkeena olevan EViva -hankkeen taustoihin. Osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen sekä syrjäytyminen ja hyvinvointierot ovat kestävän kehityksen sosiaalis-kulttuurisen kestävyys ulottuvuuteen liittyviä teemoja. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden lisääminen ovat yhteyksissä muun muassa tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, yhteisöllisyyden sekä vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen aihepiireihin.

Työn tutkimusosuuden esimerkitapausta on tarkoitus arvioida kestävän kehityksen sosiaalis-kulttuurisesta näkökulmasta.

6.2 Tutkimustehtävät ja täydentävät kysymykset

Tutkimukseen sisältyy kaksi päätehtävää sekä niiden alle sijoitetut päätehtäviä täydentävät tutkimustehtävät.

1. Millainen oli hankkeen osallistamisprosessi tuotoksineen?

- a. Mitä osallisuuden muotoja tai tasoja hankkeen osallistamisprosessissa on nähtävissä?
- b. Mille Sherry Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut (A Ladder of Citizen Participation) -teorian sekä Osallisuushankkeen suoran osallisuuden muotojen

”syvyyden” askelmalle esimerkkitapauksen osallistuminen / osallisuus sijoittuu ja miksi?

2. Millaisia onnistumisia ja kehittämistarpeita prosessissa huomattiin ja miten analyysikehikkoon valitut tulkintanäkökulmat soveltuvat hankkeiden tarkastelukeinoiksi?

- a. Miten prosessia voidaan edelleen kehittää tavoitteiden suunnassa? Miten osallisuuden tai osallistumisen syvyyttä voisi esimerkkitapauksen hankkeessa kehittää?
- b. Miten hyödyllisiä Kansalaisosallistumisen tikapuut -teorian tulkintanäkökulma ja Osallisuushankkeen jako ovat osallisuuteen tähtäävien hankkeiden arvioinnissa?
- c. Millä keinoin syvyyden arviointeja voisi muunnella tai kehittää paremmin soveltuviksi hankkeiden osallistamisten tarkasteluun?

6.3 Tutkimuksen toteuttamistapa

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen keskeisenä piirteenä on todellisuuden kuvaaminen kokonaisvaltaisella otteella (Hirsjärvi ym. 2002, 152). Työn tutkimusprosessina ja lähestymistapana eli tutkimusstrategiana on laadullinen kehittämistutkimus (eli kehittämistyö), jossa aineistoa on koostettu keräämällä asiakirjoja ja yksityisluonteisia dokumentteja esimerkkitapauksesta sekä esimerkkitapausta havainnoimalla tapahtumapaikassa ja -ajassa. Tutkimuksen tyyppinä on evaluoiva tarkastelutapa, jolla pyritään kehittämään työmenetelmiä edelleen. Tämä ei ole summatiivinen tai muuten lopullisia tuloksia arvioiva tarkastelutapa.

Kehittämistyöllä voidaan tarkoittaa erilaisia hankkeita, joiden sisältönä on tilaisuuksien tai tapahtumien suunnittelu- ja organisointitehtävät (Hakala 2004, 23). Tässä opinnäytetyössä esitellään esimerkkihankkeeseen kuulunut osallistamisprosessi sekä esitellään hankkeen tuotokset, joiden parissa koordinointi- ja suunnittelutehtävissä työn tekijä työskenteli. Lisäksi pyrkimyksenä on kehittää edellä mainitun tai vastaavanlaisten kokonaisuuksien sisältöjä tarkastelemalla

hanketta teoreettisiin tietoihin perustuen. Tässä opinnäytetyössä tarkastelulla tarkoitetaan hankkeen taustalla olevan syrjäytymisen ehkäisemisestä johdetun osallisuuden sekä osallistumisen toteutumisen tarkastelua ja havainnointia teorian pohjalta, minkä toivotaan tuottavan lisäymmärrystä kyseisestä hankkeesta.

6.3.1 Aineiston keruu ja tuottaminen

Tutkimusaineisto koostuu esimerkkitapauksesta eli Osallistavat kulttuurikuntolureitit Runosmäessä -hankkeesta kerätystä kirjallisesta aineistosta. Aineistoon kuuluu jokseenkin suppea määrä asiakirjoja, kuten hankesuunnitelmapapereita, muistioita, työsuunnitelmia ja muita vastaavia hankkeen sisäisiä dokumentteja sekä yksityisluontoisia dokumentteja, kuten tutkimuksen tekijän tuottamia muistiinpanoja. Aineistona käytetään myös hankkeesta syntyneitä konkreettisia tuotoksia eli Runosmäen kulttuurikuntolukarttaa sekä aktivointi- ja jatkokäyttötyökaluja.

Osallistavat kulttuurikuntolureitit Runosmäessä -hankkeessa osallistettujen henkilöiden jälkikäteinen tavoittaminen ei ole mahdollista. Myöskään kulttuurikuntolureittikartan tai aktivointi- ja jatkokäyttötyökalujen käytöstä ei vielä opinnäytetyöprosessin aikana ole mahdollista saada tietoa johtuen tuotosten julkaisuajankohdasta. Näiden käytännön seikkojen takia aineistonkeruun menetelminä ovat dokumentit sekä havainnointi.

Primaariaineistolla tarkoitetaan tutkijan omaa ja itsensä keräämää, välitöntä tietoa sisältävää, empiiristä havaintoaineistoa, kun taas sekundaariaineistolla viitataan muiden keräämään aineistoon (Hirsjärvi ym. 2002, 173). Tutkimusosuuden aineistoa on kerätty niin tutkimuskohdetta eli esimerkkitapausta ja sen prosessia tarkkailemalla ja havainnoimalla tapahtumapaikassa ja -aikana, mikä viittaa primaariaineistoon kuin keräämällä tapauksesta valmista kirjallista materiaalia, mikä viittaa sekundaariaineistoon.

Aineisto on kerätty pääasiallisesti touko-elokuussa 2012 eli aineiston kerääminen sijoittuu ajallisesti tutkimuksen tekijän tekemään työjaksoon Turun kaupungin kulttuuriasiainkeskuksella ja liikuntapalvelukeskuksella (nykyään Turun kau-

pungin vapaa-aikatoimiala) esimerkkitapauksena olevassa hankkeessa. Aineistoa on täydennetty syyskaudella 2012 ja kevätkaudella 2013.

6.3.2 Analyysikehikko

Analyysikehikkona käytetään Sherry Arnsteinin alun perin vuonna 1969 julkaistua A Ladder of Citizen Participation -artikkelia, jota on pääpiirteittäin kuvattu opinnäytetyön teoriaosuudessa. Artikkelisi sisältää näkemyksen kansalaisosallistumisen kahdeksan askelmaisista tikapuista, jonka eri askelmilla kuvataan osallistumisen ”syvyyttä”. Alun perin Arnsteinin artikkeli julkaistiin Journal of the American Planning Association -julkaisussa.

Tutkimusteorian toisena osana käytetään sisäasiainministeriön aloittaman Osallisuushankkeen piirissä jäsennehtyä kunnan asukkaiden suoran osallisuuden neljää muotoa. Jäsentely on esitelty Kirsi Kohosen ja Toni Tialan (2002) toimitamassa Kuntalaiset ja hyvä osallisuus, lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi -julkaisussa.

Tässä opinnäytetyössä käytetään sekä osallisuuden, osallistamisen että osallistumisen käsitteitä tasaveroisina, sillä käsitteiden väillä voidaan nähdä vahva vuorovaikutuksellinen suhde; ne ovat määritelmiensä kautta sukulaiskäsitteitä toisilleen ja voivat kuulua yhteisen teeman piiriin. Käsitteiden monipuolisten määritelmämahdollisuuksien sekä teoriaosuudessa esitettyjen yhteiskunnallisilta taustoiltaan moninaisten osallisuuden lisääntymisen tarpeiden takia edellä mainittuja käsitteitä käytetään toisiinsa nähden rinnakkaisina jaottelematta niitä erikseen poliittiseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen tai sosiaalispainotteiseen kenttään kuuluviksi. Osallistumisen käsitteellä usein viitataan poliittiseen osallistumiseen, mutta termiä käytetään myös yleisesti kaikenlaisessa toiminnassa mukana olemisesta.

Nämä käsitteet liitetään tässä opinnäytetyössä kaikki tasavertaisina osallisuuden kenttään ja näkökulmaksi nostetaan se, että osallisuuden kokemuksen aikaansaamiseksi ja rakentumiseksi sekä aktiivisen kansalaisuuden syntymiseksi merkitystä ei ole sillä, tapahtuuko osallistuminen ja aktiivisuus poliittisen osallis-

tumisen vai muunlaisen positiivisen ja terveyttä edistävän aktiivisuuden kautta. Monenlaisella osallistumisella on yhteys osallisuuteen.

7 TULOKSET

7.1 Hankkeen osallistamisprosessi tuotoksineen

Osallistamisprosessi

Kohdealueen luonteen kartoittaminen

Runosmäen kulttuurikuntoilureittien laatimisen esivalmisteluna alueeseen tutustuttiin kirjallisia lähteitä hyödyntäen sekä maastokäynnein. Ennen maastokäyntejä tutkittiin Runosmäkeä koskevia tilastoja sekä selvitettiin alueelta löytyviä toimijoita. Maastokäynneillä selvitettiin toimijoiden sijainteja, alustavia osallistamistilaisuuksien pitopaikkoja sekä saatiin yleinen kuva asuinalueesta ja maastosta, jonne kulttuurikuntoilureittien oli tarkoitus sijoittua. Osallistamisten oli tarkoitus sijoittua vuoden 2012 kesään sekä alkusyksyyn.

Kohderyhmät

Osallistamisprosessin alussa käytiin lävitse hankesuunnitelmaan kirjattuja Runosmäen alueelle valikoituja kohderyhmiä ja arvioitiin eri kohderyhmien tavoitettavuutta. Tarkoituksena oli tavoittaa kohderyhmiä alueellisten yhteistyökumppaneiden avulla ja keskustella heidän kanssaan osallistamisen suunnittelusta ja järjestämisestä. Näin ollen alussa selvitettiin mahdolliset alueella toimivat yhteistyökumppanit sekä kerättiin yhteystietoja.

Kohderyhmänä Runosmäessä olivat erityisesti työntekijäammateissa toimivat, yksin asuvat miehet, nuorisotyöttömät, yksinhuoltajaperheet sekä eläkkeelle siirtyvät (Lundgrén, n.d). Koska kohderyhmät ovat tilastollisia eivätkä ulospäin tunnistettavia, käytännössä osallistamisiin päätettiin tavoitella kokonaista ikäpolvien kirjoa: työikäisiä, perheitä, senioreita ja nuoria.

Hankesuunnitelmaan oli alustavasti kirjattu kaksi osallistamistapaa: tarinakävelyt sekä sanataidetyöpajat (Korvarunosmäki -työpajat). Näiden toivottiin olevan

hedelmällisiä tarinasuonten avaajia sekä auttavan mahdollisimman erilaisten kohderyhmien tavoittamisessa.

Erilaisia tarinakävelyitä päästin kohdentamaan lopulta perheille, lapsille ja nuorille, senioreille, vanhainkodin asukkaille ja työntekijöille, paikallisille seuroille sekä kaikille alueen asukkaille yhteisesti. Sanataidetyöpajat oli kohdennettu kaikille alueen asukkaille, mutta pitämällä niitä erilaisissa paikoissa pyrittiin varmistamaan mahdollisimman laaja kohderyhmän tavoittaminen.

Yhteistyökumppanit

Alueellisia toimijoita, kuten nuorisotaloa, sosiaali- ja terveystoimen työllistämispalveluyksikköä sekä vanhainkotiä, pyrittiin saamaan mukaan osallistamisten suunnitteluun. Tämän katsotaan ohjaavan reittejä kohderyhmien näkökulmien mukaisiksi (Lundgrén n.d).

Yhteistyökumppaneita oli kahdenlaisia suhteessa yhteistyötoimintaan. Erona oli, toivottiinko yhteistyökumppanilta lupaa heidän tiloissaan toteutettavaan osallistamistilaisuuden järjestämiseen vai toivottiinko yhteistyökumppania osallistumaan myös sopivan osallistamistavan sekä osallistettavan joukon valintaan ja kokoamiseen. Yhteydenpito yhteistyökumppaneihin tapahtui puhelimitse, sähköpostitse ja kasvokkain. Kaikille yhteistyökumppaniksi pyydytyille tahoille selvitettiin aluksi hankkeen taustoja, mahdollisia osallistamismenetelmiä ja tuotoksena syntyvien kulttuurikuntolureittikarttojen ideaa.

Kaikkien osallistamistilaisuuksien järjestämiseen lupia tai varsinaisia yhteistyökumppaneita ei tarvittu. Näitä olivat julkisissa tiloissa pidettävät osallistamiset kuten bussipysäkillä pidettävät sanataidetyöpajat.

Osalle yhteistyökumppanitahoista ehdotettiin suoraan tiettyä osallistamistapaa, pääasiassa sanataidetyöpajaa, toteutettavaksi heidän tiloissaan. Yhteistyökumppaneiksi valikoitiin laajasti erilaisia alueellisia toimijoita, jotta sanataidetyöpajat olisivat niin haasteellisesti tavoitettavien ryhmien kuin ylipäättään kaikkien alueen asukkaiden saatavilla. Yhteistyökumppaneina oli sekä yksityisen, julkisen että kolmannen sektorin toimijoita. Osallistamistilaisuuksien järjestämis-

paikkojen kirjosta esimerkkeinä mainittakoon alueen päivittäistavarakaupat, hautausmaa, kirjasto, koirapuisto, neuvola sekä anniskeluravintolat. Yhteistyökumppaneiden toimialat tai osallistamistilaisuuden järjestämispaikka on tarkemmin näkyvillä taulukossa 1 (sivu 47). Lisäksi taulukkoon on merkitty sekä tavoiteltu kohderyhmä että käytetty osallistamistapa.

Osan yhteistyökumppaneista avulla oli mahdollista osallistaa ”valmiina olevia ryhmiä” tai yhteistyökumppanin itse kokoamia ryhmiä. Esimerkkinä Runosmäen kunnallinen vanhainkoti, jonka työntekijät kartoittivat sekä työntekijöistä että asukkaista ryhmään taustaltaan sopivat henkilöt ja valitsivat ammattitaidolla asukkaista ne, joiden kuntoon osallistaminen sopi. Hankesuunnitelmassa etukäteen hahmotellut osallistamistavat, tarinakävely ja runotyöpaja (sanataidetyöpaja), esiteltiin vanhainkodin työntekijöille esimerkkeinä, mutta heille annettiin myös mahdollisuus ehdottaa kohderyhmälle paremmin soveltuvia osallistamisen tapoja.

Menetelmämahdollisuudet sekä käytetyt menetelmät

Hankesuunnitelmaan alun perin kirjatut osallistamismenetelmät olivat tarinakävely sekä Korvarunosmäki -sanataidetyöpajat. Kohderyhmien erilaisista luonteista johtuen valmisteltiin ja muokattiin etukäteen myös muita mahdollisia yhteistyökumppaneille ehdotettavia osallistamistapoja, joita olivat sanataidetyöpajan ja tarinakävelyn lisäksi aistikävely, valokuvasuunnistus ja valokuvamuistelot. Mahdollisista osallistamistavoista eli -menetelmistä laadittiin ehdotelma (liite 1), johon kaikki tavat hahmoteltiin käytännönläheisesti tilanteisiin sovellettuina, jotta osallistamistilaisuuksien ohjaajat voisivat käyttää suunnitelmaa ohjaustensa pohjana. Tarinakävelystä on ehdotelmassa näkyvissä kaksi hieman toisistaan poikkeavaa käytännön sovellusta. Korvarunosmäki -sanataidetyöpajan käytännön ehdotelmaa ei liitteessä 1 ole, sillä sen sisällöstä vastasivat Turun Sanataideyhdistyksen sanataiteilijat itsenäisesti.

Lopulta osallistamiset toteutettiin pelkästään tarinakävelyin (Tarinakävely A, liite 1) sekä sanataidetyöpajoin, sillä kyseiset tavat esiteltiin yhteistyökumppaneille ensimmäisinä ja kaikki tahot hyväksyivät ne.

Lisäksi pohdittiin, soveltaisiko metodiehdotelmaan sisältynyt valokuvasuunnistus reitteihin liittyvien aktivointi- ja jatkokäyttötyökalujen eli tehtäväkorttien joukkoon. Myös aistikävely herätti ajatuksen aistituntemuksiin painottuvista tehtävistä tai kysymyksistä tehtäväkorttien joukossa.

Tarinakävelyn ohjaajien ja Korvarunosmäki -sanataidetyöpajojen sanataiteilijoiden kehystehtävänä oli innostaa osallistujia tarinoimaan. Tehtävät osallistamistilanteissa sisälsivät rennon, tarinoinnille ja juttelulle otollisen ilmapiirin luomista sekä osallistujien tiedottamista tulevista Runosmäen kulttuurikuntolureiteista. Tarinakävelyitä varten laadittiin ohjaajille ohjaamista helpottavat käytännön ohjeet sekä ohjauksessa hyödynnettäviä tukikysymyksiä (liite 2).

Kaiken kaikkiaan osallistamistilaisuuksiin saapuneilta toivottiin Runosmäkeen liittyvien omien muistojen ja tarinoiden avointa jakamista. Osallistujia tiedotettiin etukäteen tarinakävelyillä kerrottujen tarinoiden ja sanataidetyöpajoissa syntyneiden runojen käyttämisestä kulttuurikuntolureittien teossa. Sanataidetyöpajoissa osallistajat allekirjoittivat runojen käyttämiseen liittyvän suostumuksen (liite 3).

Tarinakävelyitä varten oli räätälöity perustietolomake (liite 4), jonka kirjuri täytti kustakin kävelystä erikseen. Täytettyjen perustietolomakkeiden avulla kerättiin osallistumisesta laadullista ja määrällistä tietoa, jota voi käyttää apuna tilastoinnissa, onnistumisen arvioinnissa sekä tulevisissa suunnitteluissa.

Markkinointi

Osallistamistilaisuuksien mainokset tehtiin yhtenäisiksi EViva-mainospohjan avulla. Mainoksia (liite 5) levitettiin helposti saavutettaville, näkyville ja vilkkaille paikoille, jotta tieto saavuttaisi runosmäkeläiset.

Sanataidetyöpajoja mainostettiin Kulttuurikuntolun keskuspuiston internetsivulla, sosiaalisessa mediassa, Turun Sanomien Menovinkeissä (sekä lehdessä että internetsivulla) sekä EViva-hankkeen yleisissä kuukausikohtaisissa mainoksissa, joita levitettiin asuinalueelle.

Tarinakävelyitä mainostettiin kohderyhmästä riippuen (perheet, nuoret ja lapset, yleinen, seniorit) eri paikoissa. Kaikkineen tarinakävelyiden mainostuspaikkoina olivat:

- Turun Sanomien Menovinkit: printtilehti ja internetsivu
- Kulttuurikuntoilun keskuspuiston internetsivu
- sosiaalinen media
- keskeiset julkiset paikat Runosmäessä (kaupat, kirjasto ym.)
- Runosmäen nuorisotalon kesäkahvila (EViva-hankkeen toimintaa)
- Eviva-hankkeen tapahtumamainos (levitys Runosmäen lämmön kautta, yli 200 julistetta)
- Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hankkeen tapahtumamainos (levitys Runosmäen lämmön kautta, yli 200 julistetta)
- Aurinkolaakson asuinkerrostalojen ilmoitustaulut
- Pihakeinutreffit -tapahtuma (Eviva-hankkeen tapahtuma)
- Kulttuuria koteihin ja kodeista kulttuuriin -senioritapaamiset (Runosmäen kirjastolla, EViva-hankkeen tilaisuudet)
- Vuoroin vieraisissa -tanssit (Runosmäen vanhainkodilla, EViva-hankkeen tapahtumat)
- vanhainkodin esite-pöytä.

Paikallisille seuroille suunnattua tarinakävelyä varten otettiin yhteyttä seurojen puheenjohtajiin, joiden kanssa sovittiin heidän roolistaan yhdistystensä jäsenten tavoittamisessa, aktivoinnissa ja paikalle kutsumisessa. Puheenjohtajat kertoivat jäsenille tulevasta kävelystä ja kuuleman mukaan myös toisen yhdistyksen internetsivulla ilmoitettiin tilaisuudesta. Lisäksi kutsut tarinakävelylle (liite 6) lähetettiin toisen seuran yleiseen sähköpostiosoitteeseen sekä yleisesti jäsenistön eteenpäin levitettäväksi. Viime tingassa kutsu kävelylle lähetettiin vielä sähköpostitse alueen taloyhtiöiden sekä alueellisen isännöintifirman, Runosmäen lämmön edustajille. Runosmäen vanhainkodille suunnitellusta tarinakävelystä tiedottamisen hoiti vanhainkodin henkilökunta.

Koonti osallistamistilaisuuksista ja niiden järjestämisestä

Taulukkoon 1 on listattu kronologisessa järjestyksessä osallistamismetodit osallistamistilaisuuden pitopaikkoinen, tavoitellut kohderyhmät, tilaisuuden ajankohdat sekä lisätietoja. Taulukkoon ei ole kirjattu kohderyhmiä, joita ei kokonaisuutena ryhmänä kyetty käytännön syystä tavoittamaan (kuten nuorisotyöttömät) tai kohteita, joissa tapahtumien järjestäminen ei toiveista huolimatta ollut mahdollista. Taulukossa on lueteltu kaikki suunnitellut ja järjestellyt osallistamistilaisuudet, vaikkei osallistujia ei paikalle lopulta olisi ilmaantunutkaan. Taulukon kohderyhmä-sarakkeen kohdalla ”kaikki ryhmät” tarkoitetaan Runosmäki-Raunistulan alueen kaikkia kohderyhmiä kuten nuorisotyöttömiä, työntekijäammateissa toimivia, yksin asuvia miehiä, yksinhuoltajaperheitä ja eläkkeelle siirtyviä (Lundgrén n.d). Jos alueen profiiliin kuuluvien erityisten kohderyhmien lisäksi on ollut selkeä mahdollisuus tavoittaa myös muita ryhmiä, on tämä tieto kirjattu myös kohderyhmä-sarakkeeseen.

Taulukko 1. Koonti osallistamistilaisuuksista.

Tilaisuus	Tavoiteltu kohderyhmä	Ajankohta	Lisätietoja
Korvarunosmäki Runosmäkipäivänä	kaikki ryhmät	to 24. 5.	Runosmäen nuorisotalon piha
Korvarunosmäki Munterinkadun bussipysäkillä	kaikki ryhmät	ti 5. 6. klo 11.00 – 13.30	
Korvarunosmäki Salen edustalla	kaikki ryhmät	to 7. 6. klo 16.00 – 18.30	Munterinkatu 15
Korvarunosmäki Runosmäen terveyskeskuksen lastenneuvolassa	erityisesti yksinhuoltajaperheet + kaikki perhemuodot	ti 12. 6. klo 13.00 – 15.30	Signalistinkadun varrella
Korvarunosmäki Runosmäen koirapuistossa	kaikki ryhmät	to 14. 6. klo 17.00 - 19.30	
Korvarunosmäki Yllätyksellisessä perhepäivässä Runosmäen nuorisotalolla	erityisesti yksinhuoltajaperheet + kaikki perhemuodot	ti 26. 6. klo 11.30 - 14.00	
Tarinakävely perheille Yllätyksellisessä perhepäivässä Runosmäen nuorisotalolla	erityisesti yksinhuoltajaperheet + kaikki perhemuodot	ti 26. 6. klo 12.00 alkaen	Runosmäen nuorisotalon kesäkahvila on EViva -hankkeen ylläpitämä
Tarinakävely lapsille ja nuorille Toimintapläjäyksessä Runosmäen nuorisotalolla	nuoret ja lapset	to 28. 6. klo 11.00 – 14.00 välisenä aikana	Runosmäen nuorisotalon kesäkahvila on EViva -hankkeen ylläpitämä

(jatkuu)

Taulukko 1 (jatkuu).

Korvarunosmäki Pihakeinutreffeillä Friskinpolku 7 & Varusmestarintie 12 pihapiirissä	kaikki ryhmät + seniorit	pe 29. 6. klo 14.15 - 16.30	EVivan järjestämä tapahtuma kerrostalojen pihamaalla
Tarinakävely kaikille	kaikki ryhmät + seniorit	ti 3. 7. klo 14.00 alkaen	Lähtö Runosmäen kirjastolta. Ilmoittautuminen kirjaston palvelutiskin listaan. Mukaan houkuteltu Kulttuuria koteihin ja kodeista kulttuuriin - tapaamisten senioreita.
Korvarunosmäki Ravintola Satamassa	kaikki ryhmät + erityisesti yksinasuvat miehet	ti 3. 7. klo 15.00 - 17.30	
Korvarunosmäki K-supermarketilla	kaikki ryhmät	to 5. 7. klo 17.00 - 19.30	Korjasmäenkatu 1
Korvarunosmäki Käsämäen hautausmaalla	kaikki ryhmät + seniorit	ti 10. 7. klo 15.00 - 17.30	
Tarinakävely senioreille	seniorit	ti 10. 7. klo 17.00 alkaen	Lähtö Runosmäen vanhainkodin pihasta. Ilmoittautuminen puhelimitse. Mukaan houkuteltu senioreita muun muassa Vanhuskeskuksen Vuoroin vieraissa tansseista.
Korvarunosmäki Runostuopissa	kaikki ryhmät + erityisesti yksinasuvat miehet	to 12. 7. klo 17.00 - 19.30	
Korvarunosmäki Runosmäen kirjastolla	kaikki ryhmät	ti 17. 7. klo 16.00 - 18.30	
Korvarunosmäki Munterinkadun bussipysäkillä	kaikki ryhmät	to 19. 7. klo 16.30 - 19.00	
Korvarunosmäki Mustalammella	kaikki ryhmät	ti 24. 7. klo 12.00 - 14.30	Pillipiiparinpolun varrella
Korvarunosmäki Lipunkantajankatu 7 ja 9 pihapiirissä	kaikki ryhmät + maahanmuuttajat	to 26. 7. klo 16.30 – 19.00	Kerrostalojen pihamaa
Korvarunosmäki Runosmäen koirapuistossa	kaikki ryhmät	ti 31. 7. klo 13.00 - 15.30	
Tarinakävely vanhainkodin ikäihmisille & ohjaajille	seniorit	ti 31. 7. klo 13.00 alkaen	Lähtö Runosmäen vanhainkodilta. Ennalta sovittu, valmiiksi koottu ryhmä.
Tarinakävely Runosmäkiseuran sekä Runosmäen Urheilijat ry:n jäsenille	kaikki ryhmät	ma 13. 8. klo 17.00 alkaen	Lähtö Runosmäen nuorisotalolta. Ilmoittautuminen sähköpostitse tai puhelimitse.

(jatkuu)

Taulukko 1 (jatkuu).

Korvarunosmäki Ystäväntuvalla	erityisesti eläkkeelle siirtyvät + seniorit	ke 15. 8. klo 12.00 - 13.30	Runosmäen seurakuntakoti
Korvarunosmäki Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) perhekerhossa	erityisesti yksinhuoltajaperheet + kaikki perhemuodot	ke 22. 8.	Runosmäen nuorisotalo

Seuraavaan listaan on pääkohdin koottuna toimet ennen osallistumistilaisuuksi-
en järjestämistä:

- osallistamisryhmien tavoittaminen yhteyshenkilöiden kautta, yhteyshenkilöiden uudelleenherättely sekä mahdollisten uusien kanavien löytäminen, lupien kyse-
lyt
- osallistujien kartoittaminen yhteyshenkilön avulla
- osallistamistapojen ja -menetelmien valinnat eri ryhmille, apuna yhteyshenkilöt
- ajankohtien ja paikkojen sopiminen osallistamistilaisuuksien ohjaajien sekä yh-
teyshenkilöiden toiveiden mukaisesti
- ajankohtien ilmoittaminen osallistamistilaisuuksien ohjaajille sekä sisäisessä
EViva-hankkeen kalenterissa, jonka avulla on laadittu tapahtuma-aikataulu kai-
kista EViva-tapahtumista
- mainostamiset runosmäkeläisille EViva-tapahtumien yhteismainonnassa sekä
muiden väylien kautta.

Tuotokset

Reittikartta (liite 7)

Tarinat purettiin kävelyjen aikana tehdyistä muistiinpanoista tekstitiedostoiksi, jaoteltiin teemoitettujen kategorioiden alle ja karttapisteet siirrettiin selkeälle alustalle. Tulevia tarinoita ja runoja varten oli pyritty kehittelemään etukäteen mahdollisimman monipuolisia ja kattavia teemoiteltuja kategorioita, joiden alle kerätyt tarinat voisi alustavasti järjestää. Teemoittelujen laatimisessa oli enna-
koitu tarinakävelyillä mahdollisesti esiin nousevia aihepiirejä ja toisaalta tunnus-
teltu, mitkä olisivat mielekkäitä aihepiirijakoja tuleville reittikarttojen pisteille ja reiteille. Korvarunosmäki -sanataidetyöpajoissa syntyneiden runojen purun teki

Turun sanataideyhdistys. Hankkeessa tuotettuja runoja myös esitettiin yleisön pyynnöstä järjestetyssä runotilaisuudessa syyskuussa 2012. Samalla markkinoitiin tulevaa Runosmäen reittikarttaa.

Runosmäen reittikartan pisteiden tekstit koostuvat sanataiteilijoiden ja asukkaiden yhteisvoimin tuottamista runoista, jotka paikannettiin kartalle. Runot, joiden kohdalla julkaisusuostumus (liite 3) on täytetty, ja jotka eivät mahtuneet kartalle, löytyvät Kulttuurikuntoilun keskuspuiston internetsivuilta. Tarinakävelyiltä saatuja tarinoita käytettiin reittien suunnittelussa ja sijoittelussa sekä kartan infotekstin innoittajana. Tarinakävelyiltä saatuja tarinoita käytetään myös myöhemmin julkaistavan Runosmäen alueelle sijoittuvan kätkösuunnistusradan sisältöjen pohjana.

Koko reitin pituudeksi tuli noin 10 kilometriä. Reitistä on lohkaistu myös kaksi eri teemaista reittiä: noin kahden kilometrin pituinen esteetön reitti sekä noin viiden kilometrin pituinen luonnonläheinen reitti. Reitin voi kulkea myös osissa eri värein merkittyjen teemallisten reittipisteiden mukaisesti tai seikkailla muuten vaan alueella kartasta vinkkejä napaten. Reittipisteiden teemoiksi kartalle tulivat Rosoinen Runosmäki, Kadonnut Runosmäki, Vehreä Runosmäki, Leikkisä Runosmäki sekä Kotona Runosmäessä. Runosmäen kulttuurikuntoilukartta löytyy internetsivulta

<http://www.turku2011.fi/sites/default/files/liitteet/runosmakireittivalmis.pdf>.

Tehtäväkortit (liite 8)

Hankkeeseen sisältyi myös aktivointi- ja jatkokäyttötyökalujen suunnittelu, joista myöhemmin alettiin käyttää nimeä tehtäväkortit. Tehtäväkorttien viralliseksi nimeksi tuli lopulta Eväitä kulttuurikuntoilureiteille -tehtäväkortit.

Tarkoituksena oli laatia itsenäiseen ympäristön tutkimiseen innostavia ja soveltuvia tehtäväpaketteja. Vaikka tehtäväkorttien sisältöjä suunniteltiin Runosmäen asuinalueen näkökulmasta, tehtäväkortteja voidaan käyttää myös tulevaisuuden EVi-va-kaupunginosissa. Alustavat kortit luotiin sopiviksi käyttää eri alueilla tapahtuvaan mielen tai kehon liikuttamiseen.

Tehtäväkorttien suunnittelussa käytettiin innoittajana ympäristökasvatuksen, vuorovaikutteisen suunnittelun sekä ympäristön tutkimisen menetelmiä ja ideoita, joita muokattiin ja sovellettiin. Suunnittelutyössä mielessä pyrittiin pitämään eri ikäryhmiä, eri liikuntakykyjä ja erilaisia tekemisen tapoja ja kiinnostuksen kohteita kuten seikkailut, jutustelu, maisemat ja energinen liikunta. Tehtäväkorttien avulla oman asuinalueensa voisi kokea tuoreella tavalla, ja itselle arkipäiväisistä paikoista tulisi huomanneeksi uusia puolia. Tutkimusmaiset retket voivat auttaa asukkaita löytämään myös ennennäkemättömiä paikkoja. Toiveena oli, että tehtäväkortit kannustaisivat keskusteluun ja toimintaan sekä edelleen asuinalueen kehittämiseen.

Hankesuunnitelmassa oli alustavasti mainittu mahdollisiksi tehtäväkorttien aiheiksi kysymykset ja valokuvasuunnistusohjeet (Lundgrén n.d). Hankkeen sisällä esiteltäviksi laadittiin 12 tehtäväkorttia, joista varsinaisiksi korteiksi muokattiin yhdeksän kappaletta. Tehtäväkorttien testauksen, loppumuokkauksen ja sanataiteellisen viimeistelyn teki Turun Sanataideyhdistys.

Tehtäväkortit soveltuvat käytettäväksi kulttuurikuntoilureittien ohessa, jolloin hankkeessa valmistellut reitit saavat tehtävistä lisämaustetta. Suurin osa alun perin esitellyistä tehtäväkorteista tehtiin niin, että niitä voidaan käyttää myös itsenäisinä tehtävinä, jolloin tehtäviä voi toteuttaa millä tahansa asuinalueella, vaikka alueella ei kulttuurikuntoilureittejä olisikaan.

Toiveena on, että eri viiteryhvät voivat löytää korttien joukosta itselleen mieleisiä tehtäviä, jotka edesauttavat oman lähiympäristön aarteiden etsimistä ja löytämistä tai kulttuuriin tai kuntoiluun liittyvän kiinnostuksen heräämistä. Korttien tehtävänantoja noudattamalla pääsee aistimaan, kuntoilemaan, valokuvaamaan, muistelemaan tai tutkimaan lähiympäristön satumaailmaa. Korttien erilaisista käyttömahdollisuuksista esimerkkinä on, että muisteluun liittyviä tehtäviä voi suorittaa vaikka liikuntakyky olisi rajoittunut tai muusta syystä fyysisesti retkelle ei voisikaan lähteä. Tehtäväkortit löytyvät Kulttuurikuntoilun keskuspuiston nettisivuilta www.kulttuurikuntoilunkeskuspuisto.fi.

Tuotosten käyttäminen

Kulttuurikuntoilureittejä sekä tehtäväkortteja voi käyttää itsenäisesti, lisäksi reiteihin voi tutustua perheen kesken tai muissa ryhmissä ja monet tehtäväkortteistakin sopivat ryhmien käyttöön. Tehtäväkortit sekä kaikki tähänastiset kulttuurikuntoilureittien kartat on tulostettavissa internetistä Kulttuurikuntoilun keskuspuiston sivuilta www.kulttuurikuntoilukeskuspuisto.fi. Kartta on saatavilla myös paperiversiona.

Tuotosten on tarkoitus toimia lisäksi alueen toimijoiden apuna, esimerkiksi vapaa-ajan työntekijöiden yhteistyövälineenä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tuotoksien käyttömahdollisuuksia voidaan esitellä kampanjoin ja esittelytilaisuuksin. Kampanjoita voidaan kohdentaa erilaisille tahoille kuten työpajoille ja työpaikkojen tyky-vastaaville, taloyhtiöiden ja yhdistysten vapaa-ajasta vastaaville, eläkeläisjärjestöille, SPR:n ystäväpalvelulle, vapaaehtoisille kulttuuri- ja liikuntaystäville, hyvinvointikeskuksen toimijoille, Mannerheimin lastensuojeluliitolle (MLL), neuvoloille, urheiluseurojen lastentoiminnalle, nuorisoasiainkeskukselle sekä sosiaali- ja terveystoimen työllistämispalvelulle. (Lundgrén n.d.)

Tuotosten käyttökoulutuksia on toistaiseksi suunniteltu neljälle kohderyhmälle: avoimena kaikille alueen asukkaille, varhaiskasvattajille päiväkodeissa tai perhepäivähoitoryhmissä, opettajille ja oppilaille kouluissa sekä vanhustyötä tekeville.

7.1.1 Hankkeen osallistamisprosessissa nähtävät osallisuuden muodot tai tasot

Osallisuuden muodot

Osallisuuden ja osallistumisen syvyyden tarkasteluun on esimerkkitapaus Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen osallistamisten lisäksi otettu mukaan kattohanke EVivan osallistamistoiminta. EViva-hankkeen osallistamisten avulla saatiin ilmi alueellisia vapaa-ajantoimintaan liittyviä tarpeita ja tämän pohjalta aloitettiin esimerkkitapauksena oleva hanke.

Osallistumismahdollisuus toteutui tai tulee toteutumaan Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeessa kahdessa eri vaiheessa sekä koko hankekokonaisuus huomioon ottaen myös Eviva-hankkeen puitteissa aiemmin tehtyjen tarvekartoitusten aikana. Osallisuus ja osallistamismahdollisuudet on seuraavassa jaoteltu eri muotoihin hankkeen vaiheiden ja erilaisten osallistamismenetelmien mukaan.

Osallisuuden muoto 1

Kohderyhmillä sekä muilla asukkailla oli mahdollisuus ottaa osaa Eviva-hankkeen puitteissa vuosien 2011 ja 2012 aikana Runosmäessä toteutettuihin tarvekartoituksiin eli asukkaat saattoivat esittää mielipiteitään alueen vapaa-ajan palvelutarjonnan suhteen. Osallistamismenetelminä olivat kyselyt, haastattelut ja keskustelutilaisuudet. Osallistujien toiveiden pohjalta yhdeksi vapaa-ajanpalvelutarjontaa parantavaksi keinoksi muodostui Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hanke.

Osallisuuden muoto 2

Kohderyhmillä, muilla asukkailla ja alueen vierailijoilla oli mahdollisuus osallistua Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen aikana reittikarttojen laatimiseen Runosmäen alueella eli asukkailla oli mahdollisuus ottaa osaa osallistamistilaisuuksiin, joissa pääsi tuottamaan reittipisteiden sisältöjä tarinoiden avulla alueesta. Osallistamismenetelminä olivat tarinakävelyt ja Korvarunosmäki-sanataidetyöpajat.

Osallisuuden muoto 3

Kohderyhmillä sekä muilla asukkailla on mahdollisuus osallistua itsenäisesti valmiiden reittien käyttämiseen Runosmäen alueella, jatkaa reittien aktiivista käyttöä sekä osallistua oman asuinympäristön tutkimiseen tehtäväkorttien avulla. Lähitulevaisuudessa asukkaat voivat myös osallistua reittikarttoihin ja tehtäväkortteihin liittyvään koulutukseen tai osallistua eri tahojen järjestämään vapaa-ajanpalvelutarjontaan, joissa karttoja ja tehtäviä hyödynnetään. Osallistuminen on itsenäistä ja omaehtoista.

Osallisuuden menetelmät

Korvarunosmäki -sanataidetyöpajat

Turun sanataideyhdistys sanataiteilijoihin toteutti itsenäisesti Runosmäessä osallistavat Korvarunosmäki -sanataidetyöpajat Turun kulttuuriasiainkeskuksen kanssa sovituin ehdoin. Korvaruno-konseptin on kehittänyt Turun Sanataideyhdistys itse ja se on kehitetty alkujaan ESR-rahoitteisen Hymykuopat -hankkeen puitteissa vuosina 2010 – 2012 (Turku 2011 2012c).

Korvarunosmäki -sanataidetyöpajojen työpisteitä pystytettiin kesän aikana erilaisiin runosmäkeläisiin kohteisiin, jotka oli suunniteltu tavoittamaan kohderyhmiä. Korvarunosmäki -työpajojen mainostamisessa käytettiin tavallisesti pohjana Turun Sanataideyhdistyksen valmistelemaa esittelytekstiä.

Asukkaiden osallistuminen tapahtui istahtamalla hetkeksi juttelemaan sanataiteilijan kanssa. Osallistamistilanteessa oli kunkin sanataiteilijan kanssa juttelemassa pääsääntöisesti yksi osallistuja kerrallaan. Osallistamisen yhteydessä osallistujaa pyydettiin allekirjoittamaan suostumus (liite 3) runon käyttämiseen reittien laatimisessa, kartta-aineistoissa ja erilaisissa markkinointimateriaaleissa. Sanataiteilija esitti osallistujille kysymyksiä rauhallisesti puhellen ja kirjasi ihmisen kertoman ylös. Vuorovaikutustilanteen päätteeksi sanataiteilija muodosti osallistujan kertomisista runon. Runo tehtiin jäljentävälle paperille, mikä mahdollisti sen, että osallistuja sai runon mukaansa.

Osan runoista sanataideyhdistys toteutti myös piirroskuvin, joista luodaan keväällä 2013 väliaikainen kuvitettu reitti Runosmäen kulttuurikuntolureitin julkaisemisen kunniaksi. Osallistamistilaisuuksien aikana runoja kirjoitettiin yhteensä 45 kappaletta, joista osa valittiin reittikartan tekstiosuuden materiaaliksi ja loput laitettiin Kulttuurikuntolun keskuspuiston internetsivuille.

Tarinakävelyt

Osallistamisen käytännön tehtävissä tarinakävelyillä toimivat teatteri-ilmaisun ohjaajaksi valmistuneet tai opiskelevat ohjaajat sekä EViva -hankkeessa työ-

kennelleet. Ohjaajia oli paikalla tavallisesti kaksi, joiden lisäksi mukana oli aina yksi käytännön järjestelijä ja tarinoiden ylöskirjaaja.

Tarinakävelyiden ohjaajille oli etukäteen selvitetty hankkeen ideoita ja lähetetty tarinakävelyiden ohjaamiseen liittyvä opastus tukikysymyksineen (liite 2). Lisäksi oli pidetty suunnittelutapaaminen, jossa oli mahdollista saada tukea ja lisävinkkejä kävelyn suunnitteluun ja tutustua Runosmäen alueeseen yhteisesti. Tukikysymysten (liite 2) tehtävänä oli toimia osallistajien apuna osallistujien harteilemisessä kävelyillä. Ohjaajilta toivottiin, että he ohjaisivat osallistujia kertomaan tarinoita, jotka olisivat paikkasidonnaisia eli kohteet olisi käytännössä mahdollista merkitä pisteiksi kartalle.

Runosmäen tarinakävelyiden ajatuksena oli olla osallistumiskynnykseltään matalia, lähimaastoon suunnattuja kävelyretkiä. Tarinakävelyn alussa ohjaaja kertoi osallistujille, minkä tyyppinen kävely on kyseessä. Lisäksi kerrottiin, että runosmäkeläisiin paikkoihin liittyviä tarinoita, muistoja ja sattumuksia kerätään ja niiden pohjalta Runosmäkeen toteutetaan tulevana syksynä kulttuurikuntolureittejä. Osallistujille tehtiin selväksi, että tarinakävelyllä kerrotut kertomukset voivat päätyä kulttuurikuntolureittikarttoihin sekä niihin liittyviin materiaaleihin ja että tarinat kerätään nimettöminä eikä niistä tunnista tarinan kertojaa.

Ohjaajista tavallisesti toinen hoiti kävelyn aikana rennon tunnelman luomisen, ihmisten jututtamisen sekä houkuttamisen ja innostamisen kertomaan muistojaan ja tarinoitaan. Innostamisessa apuna käytettiin ennakoon laadituista tukikysymyksistä valittuja ja muokattuja kysymyksiä tai teatteri-ilmaisun ohjaajien omia innostavia ideoita. Retken kulku viritettiin kysymysten ja mielikuvatehtävien ympärille. Ohjaajat esittivät kävelyn ja yleisen jutustelun ohessa osallistujille kysymyksiä tai antoivat mietintätehtäviä, jotka virittivät muistoja ja mielikuvia. Tavallisesti kävely aloitettiin helpoista ja yleisistä kysymyksistä ja tehtävistä, joista edettiin henkilökohtaisempiin muistoihin. Molemmat ohjaajat saattoivat osallistua ryhmän vetämiseen, mutta sekä toinen ohjaaja että matkalla mukana ollut kirjuri kirjasivat ihmisten tarinat ja merkitsivät niihin liittyvät paikat kartalle.

Vaikka reitit tai reittien varrella olevat kohteet ja paikat olivat jotakuinkin tuttuja osallistujille, yhteisen kävelyn toivottiin nostavan esiin ja palauttavan mieliin satumuksia, jotka tavallisessa arkisessa lähiympäristössä liikkumisessa voivat jäädä taka-alalle. Ajatuksena oli, että osallistujat toimisivat kävelyillä ikään kuin matkaoppaina toisilleen. Siten ajatuksia omasta asuinalueesta syntyisi vuorovaikutuksessa.

Kävelyitä suunniteltiin erilaisille kohderyhmille. Muuttuvina tekijöinä kävelyiden suunnitelmissa olivat kävelyn tahti, lenkin pituus ja ohjauksen tehtäväpainotteisuus. Kävelyt kestivät tavallisesti noin tunnin verran. Tarinakävelyä testattiin etukäteen vapaamuotoisesti Runosmäen nuorisotalolla toimivan ja kaikille avoimen kesäkahvilan kesätyöntekijöille. Kesäkahvila oli osa EViva-hankkeen toimintaa.

Tarinakävelyä voi menetelmälliseltä perustaltaan verrata alueiden suunnittelun osallistamisissakin käytössä olevaan ohjattuun kävelyretkeen eli gätur-menetelmään.

Ohjatun kävelyretken (gätur-menetelmä) aikana ryhmä siirtyy tiettyyn kohteeseen ja suorittaa alueen systemaattista arviointia keskustelemalla. Menetelmää voi muokata erilaisiin tilanteisiin. Ryhmäkoko pyritään pitämään maksimissaan kymmenessä henkilössä ja ryhmä koostetaan erilaisia näkökantoja omaavista henkilöistä. (Kaaaja & Kyttä toim. 2001, 28.)

7.1.2 Esimerkkitapauksen osallistumisen / osallisuuden sijoittuminen

Kansalaisosallistumisen tikapuiden sekä Osallisuushankkeen suoran osallisuuden ”syvyyksien” askelmille

Tarkastelun perusta

EViva-hankkeella on määrällisten tavoitteiden kuten kasvavien uusien aktiivisten asukasmäärien sekä vähenevien sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttömää-

rien lisäksi monitahoisia, laadullisia sosiaalis-kulttuuriseen ulottuvuuteen liittyviä päämääriä.

EViva -hankkeen vaikuttavuutta seurataan lapset ja nuoret luupin alla -kyselyllä sekä alueellisella terveys- ja hyvinvointikyselyllä. Pilottialueella EViva -hankkeen toimintaa mitataan seuraamalla palveluihin liittyviä kävijämääriä sekä asiakastyytyväisyyttä kuin myös hallintokuntien ja järjestösektorin toimijoiden arvioilla. (EViva n.d, 2.) Opinnäytetyössä esimerkkitapauksen osallisuuden ja osallistumisen tarkastelun tuodaan uusi ulottuvuus: syvyyden tarkastelu.

Sekä Arnsteinin (1969) että Osallisuushankkeen (2002) esittämät osallistumisen ja osallisuuden syvyydet järjestyvät vaikuttavuuden ja vallan määrän kautta. Syvyyden rajavetona on kansalaisten omaama päätösvalta, toisin sanoen osallistumisen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Osallisuuden määrällinen lisääntyminen yhteiskunnassa aktiivisten toimijoiden pääluvun kasvaessa ei ole oleellista. Osallisuuden syvyyttä ei myöskään määritellä osallisuuden jatkuvuuden perusteella.

Arnstein on kirjoittanut artikkelinsa A Ladder of Citizen Participation 1960-luvun lopun Yhdysvalloissa äänekkään kansalaisaktivismin aikana. Luonteeltaan artikkeli on suorasanaista ja provokatiivista. Käytettyjen esimerkkien kautta maalautuu kuva yhteiskunnallisten osallistumisten epäkohdista kirjoittajan kotimaassa. Arnsteinin artikkelia (1969) on luettava soveltavalla otteella ja pyrkimällä suhteuttamaan sitä nykypäivään, Suomen olojen ja esimerkkitapauksen kontekstiin.

Arnsteinin kansalaisosallistumisen tikapuiden syvyyden askelmat

Arnsteinin tikapuiden mukaan kansalaisosallistumisen syvyydellä on kahdeksan eri tasoa, jotka ulottuvat kansalaisiin kohdistuvasta manipulaatiosta (manipulation) aina kansalaisten harjoittamaan kansalaisvalvontaan (citizen control) asti. Tikapuiden askelmat on lisäksi jaettu kolmeen eri ryhmään, joita ovat näennäisvaikuttaminen (nonparticipation), tokenismi (tokenism) ja itsenäinen päätösvalta (citizen power). (Arnstein 1969, 216 - 224. Arnsteinin termien suomennotukset Sutelan 2000, 18 mukaan.)

Vallan puutteesta kärsivän näennäisvaikuttamisen (nonparticipation) ryhmään kuuluvat Arnsteinin tikapuiden alaosassa sijaitseva manipulaatio (manipulation) ja terapia (therapy). Manipulaatiolla (manipulation) tarkoitetaan tässä ihmisten harhauttamista. Aidon kansalaisosallistumisen sijasta kansalaiset manipuloidaan käyttäytymään vallanpitäjien tahdon mukaisesti ja heille annetaan merkityksettömiä, lavasteen kaltaisia tehtäviä. Kansalaisia hyväksikäytetään vallanpitäjien imagon kohentamisen välineenä.

Terapialla (therapy) tarkoitetaan kansalaisiin kohdistuvaa, epärehellistä vaikuttamisen kaapuun puettua terapiatoimintaa. Tällaisissa tilanteissa ihmisen voimattomuus käsitetään mielen sairautena. Toiminta perustellaan kansalaiselle vaikuttamisen mahdollisuutena, mutta se järjestetään ryhmäterapian muodossa, josta vaikuttamisen mahdollisuudet tyystin puuttuvat. Ihmisiä pyritään "parantamaan" heidän osattomuudestaan sen sijaan, että he voisivat vaikuttaa elinympäristöönsä.

Tikapuiden seuraavan kolmen askelman ryhmää kuvataan termillä tokenismi (tokenism), jolloin osallistujan mielipide on neuvoa antava, mutta todellinen päätöksentekovalta puuttuu. Tokenismin metodeita ovat tiedonsaanti, konsultointi ja yhteissuunnittelu.

Tiedonsaannissa (informing) kansalaisia valistetaan oikeuksistaan, vastuistaan ja mahdollisuuksistaan. Tämä on tarpeellista, kun pyritään todelliseen kansalaisvaikuttamiseen. Tiedonsaanti saattaa kuitenkin olla vain yhdensuuntaista tiedonkulkua, joka ei sisällä mahdollisuutta vuoropuheluun, palautteenantoon tai neuvotteluun. Ongelmana voi myös olla tiedonsaannin myöhäinen ajankohta suhteessa päätöksentekoon, jolloin vaikutusmahdollisuudet jäävät nimelliseksi. Esimerkkinä tiedonsaannista voivat olla kunnan tuottamat julkaisut, julisteet tai kyselyt.

Konsultoinnissa (consultation) ihmisiltä pyydetään mielipiteitä. Konsultointi voi toimia ponnahduksena kokonaisvaltaiseen kansalaisten osallistumiseen, jos se yhdistetään muihin osallistumisen muotoihin ja varmistetaan, että asukkaiden ajatukset todella huomioidaan prosessissa. Muutoin konsultointi saattaa

jäää sumuverhoksi. Konsultoinnin muotoja ovat mielipidemittaukset, yleisötilaisuudet ja julkiset kuulemiset. Ongelmana kyselyissä voi olla, että todellisia vaihtoehtoja ei kerrota, jolloin vastaukset rajautuvat vallanpitäjälle parhaalla tavalla. Kysely tuottaa ennalta haluttuja tuloksia.

Yhteissuunnittelussa (placation) ihmisillä alkaa olla jo jonkin verran valtaa, mutta silti päätöksentekovalta ei ole taattua. Kansalaisia voidaan yhteissuunnittelussa ottaa mukaan päättäviin elimiin. Kansalaisedustajat jäävät vielä vähemmistöksi, joten heidän mielipiteensä voidaan ohittaa enemmistöpäätöksellä.

Tikapuiden ylimpien portaiden kolmen ryhmä tarkoittaa itsenäistä toimivaltaa päätöksenteossa (citizen power). Ryhmään kuuluvat askelmissa alhaalta ylöspäin siirryttäessä kumppanuus (partnership), toimivalta (delegated power) ja kansalaisvalvonta (citizen controll).

Kumppanuudessa (partnership) päätöksentekovalta on jaettua. Kansalaiset ovat päättävissä elimissä tasa-arvoisessa asemassa muiden toimijoiden kanssa ja valta on jaettu neuvottelujen kautta. Kansalaisryhmillä voi kumppanuuden toteutuessa myös olla riittävät taloudelliset resurssit palkata työntekijöitä hoitamaan heidän asioitaan ja edustamaan kansalaisryhmää.

Toimivallan (delegated power) vallitessa kansalaisille on siirretty tietyssä projektissa tai ohjelmassa päätöksentekovalta, joka toteutuu siten, että kansalaisilla on enemmistö päättävän elimen edustajistossa.

Kansalaisvalvonnassa (citizen controll) taas osallistuvat kansalaiset hallitsevat ohjelmaa tai instituutiota ja ovat täydessä määräysvallassa käytännöistä ja johtamistavoista.

Osallisuushankkeen suoran osallisuuden muodot

Osallisuushankkeen suoran osallisuuden jäsentelyn mukaan osallisuuden syvyyden tasoja on neljä: tieto-, suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuus. Tieto-osallisuus on kunnan tasolla helposti toteutettavaa toimintaa kuten kyselyt, tiedottaminen tai asukkaiden kuuleminen. Suunnitteluosallisuus liittyy kunnan ja sen asukkaiden väliseen vuorovaikutukseen ennen päätöksentekoa. Päätös-

osallisuudella tarkoitetaan palvelujen tuottamista tai ottamista osaa asuinalueeseen liittyviin päätöksiin. Toimintaosallisuudella tarkoitetaan kunnan asukkaiden itse järjestämää toimintaa elinympäristössään kuten talkoita tai palvelujen tuottamista. Kunnat voivat vahvistaa toimintaosallisuutta rahallisin avustuksin. (Kohonen & Tiala 2002, 6.)

Syvyyden jäsentelyjen vertailua

Osallisuushankkeessa käytetyssä suoran osallisuuden syvyyden jäsentelyssä on yhteneväisyyksiä Arnsteinin tikapuiden kanssa. Tosin Osallisuushankkeen jäsentelyssä on Arnsteinin kahdeksan muodon sijasta vain neljä muotoa.

Osallisuushankkeen jäsentelyssä ei Arnsteinin tikapuiden manipulaatiota ja terapiaa vastaavia muotoja ole. Osallisuushankkeen tieto-osallisuus vastannee Arnsteinin tikapuiden tiedonsaanti-askelmaa ja Osallisuushankkeen suunnitteluosallisuus taas Arnsteihin konsultointia.

Osallisuushankkeen päätösosallisuus vastannee Arnsteinin luonnehtimaa yhteissuunnittelua, koska molemmissa osallistujille on jo delegoitu päätösvaltaa. Päätösosallisuuteen kuuluneen myös Arnsteinin kumppanuus, jossa kansalaiset vaikuttavat päättävissä elimissä ja päätöksentekovalta on jaettu. Osallisuushankkeen toimintaosallisuus taas voidaan mahdollisesti sijoittaa Arnsteinin asteikon toimivallan ja kansalaisvalvonnan tasoille.

Esimerkkitapauksen osallisuuden sijoittuminen jäsentelyjen syvyyden askelmille

Esimerkkitapauksena olevan hankkeen taustoissa ja toiminnassa kysymys on palvelujen kehittämisestä ja kohdentamisesta sekä osallistumiseen kannustamisesta. EViva-hankkeen puitteissa Runosmäen asukkaita osallistettiin heti alusta alkaen kyselyin, haastatteluin ja keskustelutilaisuuksin. Menetelmien kautta asukkailla oli mahdollisuus kertoa tarpeistaan koskien alueen vapaa-ajan palveluja eli käytännössä vapaasti toivoo haluamaansa palvelutarjontaa. Aja-

tuksena oli asukkaiden ja toteuttavan tahon välinen vuorovaikutus sekä vapaa-ajan toiminnan yhteinen suunnittelu. Asukkailta ei näin ollen vain kysytty mieltä alustavaan suunnitelmaehdotukseen vaan asukkailla oli mahdollisuus ideoida alusta pitäen itse.

Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeessa suunnitelma reittikarttojen tekemiselle pohjautui asukkailta EViva-hankkeen kartoituksissa esiin tulleisiin tarpeisiin koko perheen yhteiseen tekemiseen, kulttuuriympäristöön tutustumiseen, ympäristön houkuttelevuuden lisäämiseen ja ulkoiluryhmiin. Hankkeen tuotoksena syntyvän Runosmäen kulttuurikuntoilureitin ja reitin sisältöjen oli tarkoitus muotoutua ihmisten tarinoiden pohjalta. Osallistumalla ja kertomalla muistoistaan sekä alueella tapahtuneista sattumuksista runosmäkeläisillä oli mahdollisuus vaikuttaa reittien kulkuun, reittipisteiden sijainteihin sekä pisteiden sanallisiin sisältöihin.

Arnsteinin (1969) osallistumisen muodoista esimerkkihankkeen osallistamiset edustavat parhaiten konsultaatio-tasoa. Hankkeen osallistamisissa alueen asukkailta kerättiin koollekutsuin, haastatteluin ja kyselyin mielipiteitä, ajatuksia ja kokemuksia. Arnsteinin konsultaatio-askelmaan liittyy mielipiteiden kerääminen kansalaisilta, tosin sillä negatiivisella varauksella, että mielipiteitä ei välttämättä lopulta oteta huomioon. Konsultaatioon liitetään myös vaikuttavuuden mittaaminen osallistujamäärillä tai esitteiden jakelumäärillä, jota esimerkkihankkeen ja kattohankkeen puitteissa toteutetaan.

Osallistujilla ei ollut varsinaista päätösvaltaa tai kansalaisia ei ollut mukana päättävissä suunnitteluelimissä kuten Arnsteinin tikapuiden konsultoinnin askelmasta seuraavalle, yhteissuunnittelun tasolle kuuluu. Yhteissuunnittelussa tavallisesti esiintyvää, päätöksiin liittyvää vähemmistö - enemmistö tilannetta ei voinut muodostua, koska päätösvalta puuttui osallistujilta kokonaan.

Esimerkkitapauksen osallisuus ei myöskään sovi Arnsteinin (1969) konsultaatiota yhtä alemmalle eli tiedonsaanti-askelmalle, sillä tiedonsaannin asteella harjoitettu tiedonjako kuvataan yhdensuuntaisena kuten tiedottaminen julistein tai kyselyt.

Osallisuushankkeen suoran osallisuuden syvyyden jaottelun (2002) tiiviin kuvailun mukaan esimerkkitapauksen osallistamiset sijoittuvat parhaiten osallisuuden toiselle portaalle nimeltään suunnitteluosallisuus. ”Suunnitteluosallisuus on tieto-osallisuutta syvempää kuntaorganisaation ja kuntalaisten välistä, valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta, kuten esimerkiksi yhteissuunnittelut ja kaupunkifoorumit” (Kohonen & Tiala 2002, 6).

Esimerkkihankkeen osallistamisissa näkyy Osallisuushankkeen (2002) suunnitteluosallisuuden piirteisiin kuuluva valmisteluun liittyvä vuoropuhelu. Mielipiteitä ja ideoita ei kerätty täyttämään valmiiden luonnospohjien kategorioita. Näin ollen osallistujat ottivat osaa valmisteluun ja päätöksiä tehtiin osallistujien mielipiteiden pohjalta.

Esimerkkitapauksen osallistamisten ei voi katsoa sijoittuvan Osallisuushankkeen (2002) suunnitteluosallisuuden alapuolella olevalle, jäsentelyn ensimmäiselle portaalle eli tieto-osallisuuden piiriin. ”Tieto-osallisuus edustaa osallisuuden helposti toteutettavia muotoja, mm. kunnan tiedottaminen, kuntalaisten kuuleminen, kyselyihin vastaaminen, palvelusitoumukset” (Kohonen & Tiala 2002, 6). Esimerkkihankkeeseen liittyviin osallistamisiin verrattuna tieto-osallisuuteen ei sisälly lainkaan valmisteluun liittyvää vuoropuhelua, ja tiedonkulku näyttää yksisuuntaisemmalta. Osallistamiset eivät myöskään sijoitu Osallisuushankkeen toiseksi korkeimmalle tasolle eli päätösosallisuuteen päätöksentekomahdollisuuksien puuttumisen vuoksi.

7.2 Prosessissa havaitut onnistumiset ja kehittämistarpeet ja analyysikehikkoon valittujen tulkintänäkökulmien soveltuminen hankkeiden tarkastelukeinoiksi

Yleiset onnistumiset ja kehittämistarpeet

Yhteyden saaminen osaan toivotuista yhteistyökumppaneista koettiin hieman haasteelliseksi, minkä katsottiin johtuvan mahdollisesti yhteistyökumppaneiden kiireisistä aikatauluista. Pääosin yhteydenotot ja yhteydenpito yhteistyökumppaneihin onnistuivat hyvin ja vastaanotto oli myönteinen.

Tarinakävelyjen ohjaajat suunnittelivat tarinakävelyjen ohjaamisen sisällöt kohderyhmät asiantuntevasti huomioiden ja suunnitelmissa näkyi osallistujien esimerkillinen innostaminen. Perheille suunnatun kävelyn teemojen ja tehtävien suunnittelussa otettiin onnistuneesti huomioon eri ikäryhmät lapsista aikuisiin. Paikallisille seuroille kohdennettua kävelyä elävöittämään suunniteltiin aisteja virittäviä mielikuva-, tunto- ja maistelutehtäviä. Kaikille avoimessa tarinakävelyssä ohjaajat taas ottivat itselleen roolin ”turisteina Runosmäessä” ja tästä lähtökohdasta käsin houkuttelivat osallistujia kertomaan alueesta.

Osallistujat suhtautuivat tarinakävelyihin pääosin ennakkoluulottomasti, positiivisesti ja mielenkiinnolla. Tunnelma kävelyillä oli rento, osallistuva, jutteleva ja epämuodollinen. Osallistujat myös olivat ilmeisen kiinnostuneita Runosmäkeen liittyvistä asioista sekä osoittivat kiinnostusta kulttuurikuntoilureitteihin. Vanhainkodin osallistamistilaisuus toteutettiin lopulta tarinoivana ryhmäkeskusteluna, jossa ikäihmisistä oli mukavaa istuskella yhdessä, päästä muistelemaan ja tulla kuulluksi.

Kävelyistä saatiin myönteistä palautetta. Kaikille avoimena järjestetyssä kävelyssä eri ikäpolvien kohtaaminen koettiin positiiviseksi. Ohjaajat olivat 20 - 35 - vuotiaita, pääosa osallistujista oli eläkeläisiä. Tärkeää tarinakävelyssä, varsinkin ikäihmisille, oli päästä liikkumaan yhdessä ja saada jutteluseuraa. Joissain tapauksissa, etenkin yksitellen kadulta osallistettujen kohdalla, asukkaat saattoivat aluksi vähätellä kertomisiansa, mutta ohjaajien jatkaessa jututtamista tunnelma rentoutui.

Tarinakävelyiden aikana esiin tulleet kertomat osoittautuivat monessa kohtaa luonteeltaan lyhyiksi tai yleisiksi huomioiksi, haasteellisesti paikannettaviksi tai kaupalliseen toimintaan liittyviksi.

Maksimi osallistujamäärä tarinakävelyille oli viisitoista henkeä. Kaikille avoimella kävelyllä osallistujia oli seitsemän henkeä. Jo seitsemän hengen ryhmän kohdalla joukkoa oli hieman vaikea saada pysymään kasassa ja ohjaajalla oli vaikeuksia saada ääntään kuuluviin.

Osallistujamäärä tarinakävelyillä jäi reilusti odotettua vähäisemmäksi, vaikka mainostuksen volyymi oli hyvä ja kävelyitä kohdennettiin monille ryhmille. Yksi kävely jouduttiin kokonaan perumaan vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Joissakin tapauksissa olemattoman tai vähäisen osallistujamäärän vuoksi tilannetta paikattiin kokoamalla tarinakävelyryhmä spontaanisti kadulla kulkevista ihmisistä tai kadulla kulkevia ihmisiä osallistettiin yksitellen pienten keskusteluhetkien muodossa. Juhannuksesta alkaneiden lomien negatiivista vaikutusta osallistujamääriin pohdittiin etenkin perheiden osallistamisen kohdalla ja edelleen lasten ja nuorten osallistamisissa. Sää oli kaikkien tarinakävelyiden aikana poutainen, joten epävakaisella tai kurjalla säällä ei voida selittää vähäisiä osallistujamääriä.

Tiettyjen kohderyhmien saavutettavuus koettiin jo tarinakävelyiden suunnitteluvaiheessa haasteelliseksi. Kohderyhmistä yksinasuvia miehiä, juuri eläkkeelle jääneitä henkilöitä tai runosmäkeläisiä nuorisotyöttömiä on vaikea tavoittaa.

Syrjäytymisvaarassa olevia on haasteellista tavoittaa osallistamisia varten. Usein erilaisia kohderyhmiä voidaan tavoittaa vapaa-ajantoimintojen ja harrastusryhmien kautta. Syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten joukko on kirjava ja mitään selkeätä paikkaa, josta ryhmään kuuluvia tavoittaisi, ei löydy. Harrastuspiireihin ottavat osaa ihmiset, jotka ovat usein valmiiksi aktiivisia ja harrastuspiirit ovatkin usein syrjäytymisvaarassa olevan ihmisen elinpiirin ulkopuolella.

Helpommin osallistujia saatiin houkuteltua pop-up tyylisten Korvarunosmäki -sanataidetyöpajojen avulla. Työpajan malli oli Turun sanataideyhdistyksen kehittämä. Korvarunosmäki -sanataidetyöpajat on helppo ja nopea pystyttää paikkaan kuin paikkaan ja osallistujalta pajassa piipahtaminen ei ajallisesti vaadi kuin kymmenestä pariinkymmeneen minuuttiin. Pajoja voidaan vaivattomasti pystyttää arkipäiväisiin paikkoihin, joita lähes kaikki kohderyhmästä riippumatta käyttävät, kuten kauppa (kaupan piha) tai bussipysäkki ja harvemmin osallistamistilaisuuksien kohteena oleviin tiloihin kuten anniskeluravintoloihin. Paja sopii niin ulospäin suuntautuville kuin ujommillekin osallistujille: kohtaaminen ei ole ryhmätilanne, vaan kahden henkilön, sanataiteilijan ja osallistujan, välinen vuorovaikutustilanne.

Tarinakävely ja Korvarunosmäki -menetelmät eroavat toisistaan suhteessa ympäristössä liikkumiseen. Tarinakävely pohjautuu ryhmän vuorovaikutukseen sekä tarinoiden muisteleamiseen. Apuna kävelyn aikana toimivat vaihtuvat maisemat sekä yksityiskohdat ja ympäristön tutkiminen. Tarinakävelyllä korostuu liikunnallisuus: retkellä lähdetään reippailemaan lähiympäristöön. Korvarunosmäki-pajassa taas korostuvat kaksinkeskinen vuoropuhelu ja rauhallinen keskustelu ja muistelu.

Yhteensä Korvarunosmäki -sanataidetyöpajojen avulla saatiin kesän ja alkusyksyn aikana osallistettua 45 henkilöä. Pajat olivat pystyssä kerrallaan noin kahden ja puolen tunnin ajan ja sanataiteilijoita oli paikalla keskimäärin kaksi. Pajoja toteutettiin pääasiallisesti kahdesti viikossa, yhteensä 18 kappaletta. Pajan sijainti ja näköetäisyydellä liikkuvien ihmisten määrä vaikutti olennaisesti osallistujamääriin.

Tarinakävelyt kestivät kerrallaan noin tunnin ja niitä järjestettiin kesän aikana kuusi kappaletta. Ohjaajia oli kullakin kävelyllä pääasiallisesti kolme kirjuri mukaan lukien. Kävelyitä edelsi eri kohderyhmille suunnattujen kävelyiden sisältöjen suunnitteluhetket. Osallistujia Tarinakävelyillä oli kesän aikana kaiken kaikkiaan kolmisenkymmentä henkilöä.

7.2.1 Esimerkkitapauksen hankkeen prosessin edelleen kehittäminen

tavoitteiden suunnassa sekä osallisuuden tai osallistumisen syvyyden kehittäminen

Projektin tavoitteet

Projektin hanke-ehdotuksessa (Lundgrén n.d) esitellyissä hankkeen perusteissa projektin tuottamat hyvinvointivaikutukset liittyvät osallistamiseen sekä osallistumiseen. Osallistamalla asukkaita monipuolisesti kannustetaan heitä käyttämään ääntään ja kertomaan lähiympäristöön liittyvistä kokemuksista. Osallistumisen kautta ympäristö muuttuu tutummaksi ja houkuttelevammaksi ja alue näyttäytyy uudessa valossa.

Positiivisten kokemusten nähdään aktivoivan osallistumisen jatkamiseen. Osallistumisen kautta reittien käyttöön aktivoivat reittikarttojen reittipisteiden itse tuotettu sisältö sekä kiinnostuksen herääminen muiden tarinoita ja kokemuksia kohtaan. Lisäksi kohderyhmien parissa alueella toimivia tahoja koulutetaan reittikartan sekä jatkokäyttötyökalujen käyttöön, jolloin tuotokset toimivat apuna eri ryhmien liikuttamisessa ja reittiä käytetään jatkossakin.

Hankkeen perusteluissa sen tuottamana hyvinvointivaikutuksena nähdään yhteisöllisyyden kasvu. Reittikartta tarjoaa vastauksia alueelta esiinnousseisiin tarpeisiin kuten yhteiseen tekemiseen koko perheen voimin, ulkoiluryhmiin sekä toimintoihin, jotka tutustuttavat kulttuuriympäristöön.

Tarinointi nähdään hankkeessa moniäänisyytenä ja tarinoinnin kautta on mahdollista lisätä paikallistuntemusta ja kotiseutuylpeyttä, jotka taas lisäävät asumisviihtyvyyttä. Lisäksi tarinoinnin nähdään tukevan verkostoitumista. Tarinoinnin kautta nähdään hankkeessa mahdollisuudet saada aikaan virkistävyyttä sekä voimautuvuutta. Reittikartta tarjoaa vastauksia tarvekartoitusten perusteella alueelta esiinnousseisiin tarpeisiin kuten toimiin, jotka tekevät ympäristöstä houkuttelevan olla.

Kartan tarinat voivat nostaa alueidentiteettiä ja tuoda esiin kiinnostavia seikkoja asuinalueesta samalla muuttaen negatiivista kuvaa lähiöistä. Reittikartan käytön kautta alueeseen pääsee tutustumaan syvemmin, käsitys alueesta monipuolistuu ja asuinalueen mielikuva muodostuu värikkäämmäksi ja positiivisemmaksi. Tehtäväkortit taas kannustavat tutkimaan ympäristöä monin keinoin ja näkemään oman asuinseudun uudella tavalla.

Pitkän aikavälin tavoitteeksi voidaan nähdä hyvinvointierojen vähentyminen eri palvelualueiden välillä. Lisäksi tavoitteina on kehittää vapaa-aika hallintokuntien palvelutuotetta sekä viedä Turun kulttuuripääkaupunkivuotena kehitettyjä malleja eteenpäin.

Määrällisiä tavoitteita niin Runosmäessä kuin muissakin hankkeeseen liittyvissä lähiöissä on osallistaa yhteensä noin 300 henkilöä, laatia 3 - 4 erilaista reittiä määreenään saavutettavuus tai eri ikäryhmät, laatia 5 - 10 aktivointi- ja jatko-

käyttötyökalua määreenään eri kohderyhmät sekä saada tuotoksille noin 1300 käyttäjää per vuosi.

Prosessin kehittäminen tavoitteiden suunnassa

Projektin tähtäimessä ovat positiiviset hyvinvointivaikutukset. Osallistuminen ja aktivointi vaikuttavat hyvinvointiin sekä tuottavat muita välillisiä positiivisia vaikutuksia yhteisöllisyyden, asumisviihtyvyyden, paikallisuuden ja voimauttavuuden kautta. Osallistumisen ja aktivoitumisen lisäämiseen kannustavat hankkeen laskennalliset osallistujamäärätavoitteet sekä pyrkimykset hyvinvointierojen kaventumiseen turkulaisten palvelualueiden välillä. Runosmäen kulttuurikuntoilureittien ja tehtäväkorttien käyttäjien määrää ei vielä ole tiedossa, mutta osallistamistilaisuuksien osallistujamäärien kasvuun tulisi tulevaisuudessa panostaa.

Yksilöiden tai parien osallistamiseen verrattuna ryhmien osallistamisella olisi mahdollista tavoittaa suurempi joukko ihmisiä suhteessa käytettyyn aikaan. Kuuden tarinakävelyn tai muun ryhmien osallistamisen avulla, ihannetilanteessa eli viidentoista hengen osallistujamäärillä, olisi kesän aikana voitu tavoittaa yhteensä 90 runosmäkeläistä.

Tavoitteiden saavuttamista voidaan edelleen tukea kiinnittämällä huomiota seuraaviin seikkoihin:

- yhä uusien yhteistyökumppanitahojen tavoittaminen
- yhteistyökumppaneiden osoittamat valmiit ryhmät tai valikoiden kokoamat ryhmät
- mainostamisen uudet muodot sekä kohdennetumpi mainostaminen
- asukkaiden osallistaminen hankkeen eri vaiheissa, ei vain toteutusvaiheessa
- osallistumiskynnyksen madaltaminen, osallistumisen helppouden kehittäminen
- osallistamistilaisuuksien ja -menetelmien kehittäminen houkuttelevammaksi
- tarkempi ryhmän luonteen huomioonottaminen osallistamismenetelmän valinnassa
- osallistamismenetelmän muokkautuvuus eri tilanteisiin
- osallistamiseen käytetyn ajan ja mahdollisen osallistujamäärän optimointi suhteessa osallistamismenetelmään

- yhteisöllisyyden, asumisviihtyvyyden, paikallisuuden, voimaantuvuuden tukeminen monilla elämän osa-alueilla ja monin keinoin, jolloin yleinen osallistumisen kynnys madaltuu
- ihmisten kannustaminen tuomaan tuttaviaan mukaan toimintaan.
- eri kohderyhmien ja yleisesti erilaisten asukkaiden saaminen yhteisen toiminnan piiriin
- säännöllinen osallistumisen jatkamiseen kannustaminen esimerkiksi paikallisten tahojen toimesta.

Analyysikehikosta johdettuna voi pohtia, onnistuttaisiinko osallistamisten osallistujamäärää kasvattamaan, jos osallisuuden ja osallistumisen syvyydessä liikuttaisiin syvemmällä tasolla eli ”tikapuiden yläpäässä”? Onko vähemmän aktiivisten ihmisten helpompi osallistua juuri vähemmän syvempään eli ei ollenkaan päätösvaltaa sisältävään osallistamiseen vai houkuttelisiko juuri syvyys ja päättävältä osallistumaan? Onnistuisiko resurssien puolesta syvyydeltään eri asteisten osallistamisten vaihtelu tai yhdistely, jolloin erityyppiset ihmiset voisivat helpommin löytää oman väylänsä osallistua?

Tällä hetkellä erilaisia pop-up -tapahtumia pompahtelee alati näköpiiriin. Ne liittyvät usein ruokaan, kierrättämiseen, ympäristöasioihin, taiteeseen, muotiin tai muotoiluun. Koska pop-up -muotoinen toiminta on tullut ihmisille tutuksi, tulisiko ”keveää” pop-up -tyyliä hyödyntää enenevässä määrin myös kunnan järjestämässä osallistavassa toiminnassa ja muussa osallistumisen edistämiseen pyrkivässä toiminnassa?

Osallisuuden tai osallistumisen syvyyden kehittäminen esimerkkihankkeessa

Kun keskiössä on osallistumisen syvyyden kehittäminen, analyysikehikosta ponnahtaa esiin päätösvalan lisääminen. Osallisuushankkeen suoran osallisuuden jäsentelyssä esimerkkihankkeen tämänhetkistä syvyyden tasoa, suunnitteluosallisuutta, astetta syvempi askel on päätösosallisuus. Päätösosallisuudessa asukkaille on delegoitu päätösvaltaa.

Arnsteinin tikapuiden mukaisesti tämänhetkistä tasoa, konsultaatiota (consultation), seuraavana syvyyden askelmana on yhteissuunnittelu (placation), jossa kansalaisia on jo voitu ottaa mukaan erilaisiin päättäviin elimiin, mutta kansalaiset ovat vähemmistöasemassa ja näin ollen varsinainen päätöksentekovoalta puuttuu. Sekä konsultointi että yhteissuunnittelu kuuluvat Arnsteinin mukaan tokenismin piiriin, jolloin osallistujan mielipide jää neuvoa-antavaksi.

Esimerkkitapauksen kohdalla päätösvallasta nauttiessa asukkailla olisi valtaa pitkin hankkeen kulkua, esimerkiksi vapaa-ajantoiminnan tarjonnan suuntaviivojen määrittelyssä ja lopullisissa päätöksissä. Asukasnäkökulma olisi edustettuna kautta linjan ja mielipiteiden perillemeno tai tarpeiden mukaisen toiminnan toteutuminen ei olisi yksinomaan asianosaisten päätöstentekijöiden varassa.

Esimerkkihankkeen kohdalla osallisuuden syvyyden lisääminen voisi toteutua ottamalla asukasedustajia mukaan hankkeen eri vaiheisiin. Syvyyttä voisi lisätä myös ottamalla käyttöön jonkinlainen asukkaista koostuva raati, jolle annetaan konkreettista päätösvaltaa.

7.2.2 Kansalaisosallistumisen tikapuut -teorian tulkintänäkökulman ja Osallisuushankkeen jaon hyödyllisyys osallisuuteen tähtäävien hankkeiden arvioinnissa

Esimerkkitapauksessa osallistumisen ja osallisuuden mittarina pidetään osallistujamääriä, joiden kautta tarkastellaan aktivoituvien tai aktiivisten yksilöiden määrää ja näin ollen osallisuuden tai osallistumisen lisääntymistä tarkasteltavalla alueella. Hankkeessa tai sen kattohankkeessa päämääränä ei ollut osallistumisen syvyys eli päätösvaltaan liittyvä vaikuttavuus. Kuitenkin arvioimalla hankkeen osallisuuden tai osallistumisen syvyyttä voidaan tuoda uusi näkökulma ja ulottuvuus niin hankkeiden suunnitteluun kuin lopputarkasteluun.

Arnsteinin tikapuiden (1969) konsultointi-askelmassa esitellään väheksyvästi tapa mitata osallistumista osallistujamäärillä, esitteiden kulumisella tai kyselyyn vastaajien määrillä, ja konsultointiin liitetään mielikuva ”osallistumiseen osallistumisesta” (participate in participation). Osallisuuden syvyyden tai osallisuuden

laajuuden pyrkimysten ei kuitenkaan tarvitse sulkea toisiaan pois. Molemmat ulottuvuudet voivat sisältyä hankkeen tavoitteisiin, antaa suuntaviivoja hankkeen suunnitteluun kuten osallistamismenetelmien valintaan tai toimia mittareina hankkeen onnistumisessa. Osallistumisen ja osallisuuden toivotun laajuuden lisäksi päätösvallan lisääminen osallistujille voi lisätä hankkeen yhteiskunnallisia vaikutuksia ja hyvinvointivaikutuksia. Päättäväältä voi myös olla osallistumiseen houkuttelevana, kannustavana ja sitouttavana tekijänä.

Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut on perusteellinen työväline eritasoisten osallistumisen vivahteiden huomioimisessa. Osallisuushankkeen jäsentely muistuttaa osittain Arnsteinin asteikkoa, mutta on sitä tiivistetympi ja lyhyempi. Osallisuushankkeen jäsentely on luotu erilaisten nykyajassa toteutettujen, kotimaisten hankkeiden tarpeisiin ja sopiikin suoraan apuvälineeksi hankkeiden osallisuuden tasojen jäsentelyihin.

Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut ja Osallisuushankkeen jäsentely sopivat niin toteutuneen osallistamisprosessin tarkastelun kuin osallisuutta edistävän hankkeen suunnittelun työkaluiksi. Hankkeen ideoinnissa työkaluja voi hyödyntää ottamalla syvyyden aspekti mukaan heti hankkeen alusta lähtien ja käyttämällä työkaluja hyväksi osallistamismenetelmien valinnassa.

7.2.3 Syvyyden arviointien muunteleminen tai kehittäminen paremmin soveltuvaksi hankkeiden osallistamisten tarkasteluun

Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuista on laadittu erilaisia modifiointeja eri käyttötarkoituksiin. Myös Osallisuushankkeen puitteissa laadittu lyhyt jäsentely muistuttaa Arnsteinin asteikkoa. Nykypäivän tarpeisiin muokattu versio Arnsteinin perusteellisesta asteikosta voisi toimia yleisesti pohjana osallisuuden tai osallistumisen syvyyden suunnittelussa tai tarkastelussa, vieden tarkastelua yhteismitallisempaan suuntaan.

Osallisuutta edistäviä hankkeita on runsaasti ja osallisuuteen liittyvät teemat ovat mittavasti esillä julkisessa keskustelussa. Arnsteinin klassisesta mallista voisi muokata yleisen, osallisuutta edistävien hankkeiden tarkasteluun sopivan

version. Asteikko voisi sisältää nykyaikaisia esimerkkejä ja vinkkejä osallisuuden syvyyden ja päätösvallan lisäämisen mahdollisuuksista hankeprosessien eri vaiheissa.

Muokatussa versiossa erilaisten kohderyhmien ja erityisryhmien näkökulma tulisi ottaa huomioon. Päätöksentekovallan lisääntymisen myönteiset vaikutukset sekä yksilön että yhteisön näkökulmasta voisi nostaa esille, yksilötasolla mahdollisen voimaannuttavuuden tai yhteiskunnallisesta näkökulmasta yhteisöllisyyden tai sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Lisäksi osallistumisen syvyyden rinnalla myönteisenä voisi huomioida osallisuuden laajuuden pyrkimyksiä ja eritellä aktiivisten osallistujien määrän lisääntymisen positiivisia vaikutuksia ja keinoja sekä syvyyden että laajuuden saavuttamiseksi.

Ihmiset viettävät paljon vapaa-aikaansa internetissä ja sosiaalisen median parissa. Osallistumisen syvyyden tarkastelua voisi muokata myös nettiosallisuuden haasteisiin. On hyvä pohtia, miten helppoa ja nopeaa nettivaikuttamista voitaisiin monipuolistaa ja sen osallisuuden syvyyttä kehittää kuitenkin ”keveyden” piirteitä säilyttäen ja silti kannustaen kulttuurin, liikunnan tai muiden yhteiskunnan toimintojen pariin.

8 ARVIOINTIA JA POHDINTAA

8.1 Johtopäätökset

Kattohanke EVivan puitteissa Runosmäen alueella tehtyjen osallistamisten tulokset johtivat muun toiminnan ohessa esimerkkitapauksena olevan Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen syntyyn. Osallistavat kulttuurikuntoilureitit Runosmäessä -hankkeen osallistamisprosessi oli Runosmäen alueen asukkaiden osallisuuden edistämiseen pyrkivä ja mukaan prosessiin pyydettiin myös alueellisia toimijoita. Osallistamismenetelminä hankkeessa käytettiin Korvarunosmäki -sanataidetyöpajoja sekä tarinakävelyitä. Hankkeen tuotoksena syntyi osallisuuteen ja osallistumiseen erilaisia kohderyhmiä kannustavat materiaalit (liitteet 7 ja 8).

Esimerkkihankkeen tarkastelun analyysikehikossa etenkin Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuiden painotuksena on osallistumisen syvyys, jota määrittää osallistumiseen sisältyvä päätösvalta. Esimerkkitapauksena toimiva hanke sijoittuu Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuiden konsultaatio-tasolle. Osallisuushankkeen puitteissa tehdyn jäsentelyn mukaisesti esimerkkitapaus sijoittuu suunnitteluosallisuuteen. Molemmilla tasoilla on potentiaalia kokonaisvaltaiseen osallistumiseen, mutta osallistujilta puuttuu silti todellinen päätösvalta.

Esimerkkihankkeessa osallistajat saivat esittää mielipiteitään alueellisista vapaa-ajanpalvelutarpeistaan sekä kertoa alueeseen liittyviä tarinoita ja muistoja. Suunnittelun pohjana olivat asukkaiden mielipiteet. Kuitenkaan osallistujilla ei prosessissa ollut päätösvaltaa.

Hankkeella on sosiaalis-kulttuurisia kuin myös osallistujamäärällisiä tavoitteita. Hankkeen osallistamistilaisuudet olivat onnistuneita, mutta etenkin tarinakävelyillä haasteena olivat vähäiset osallistujamäärät.

Osallisuuden ja osallistumisen syvyyttä voi kehittää osallistujien päätösvaltaa lisäämällä, ottamalla osallistujia mukaan vaikuttamaan hankkeen eri vaiheissa tehtäviin päätöksiin tai esimerkiksi osallistujista päätösvaltaa omaavan raadin.

Arnsteinin Kansalaisosallistumisen tikapuut sekä Osallisuushankkeen suoran osallisuuden jäsentely ovat mainioita ja mielenkiintoisen tulokulman tarjoavia työkaluja hankkeiden osallisuuden tarkastelussa.

Arnsteinin (1969) Kansalaisosallistumisen tikapuut (A Ladder of Citizen Participation) on perusteellinen osallistumisen vivahteita erittelevä asteikko. Jatkotutkimustarpeena esiin nousee Arnsteinin tikapuiden päivittäminen nykyaikaiseen hankemaaailmaan. Päivitetty versio voisi sisältää ajantasaisia hankkeiden osallisuuden syvyyttä kuvaavia esimerkkejä sekä osallistumisen syvyyden kehittämisen menetelmiä. Päivitettyjen tikapuiden tulisi olla käyttäjäystävällinen ja strukturoitu opas, jota voisi käyttää monenlaisten hankkeiden suunnittelun sekä lopuarvioinnin työkaluna.

8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Laadullisessa tutkimuksessa arvot väistämättä muokkaavat sitä, miten tutkija pyrkii ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevia tapahtumia. Perinteiseen objektiivisuuteen ei voida päästä, sillä tutkija sekä ”se mitä tiedetään” liimautuvat yhteen. (Hirsjärvi ym. 2002, 152.)

Tutkimuksen luotettavuuteen voidaan liittää käsitteet reliaabelius, jolla viitataan tutkimuksen kykyyn tuottaa ei-sattumavaraaisia tuloksia toistettavissa mittauksissa sekä validius, jolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän pätevyyttä mitata sitä mitä tavoitteena on mitata. Laadullisessa tutkimuksessa näiden termien käyttöä voidaan pyrkiä välttämään ja luotettavuutta voidaan arvioida kuvaamalla tutkimuksen toteuttamista seikkaperäisesti. (Hirsjärvi ym. 2002, 213 – 214.)

Myös laadullisessa tutkimuksessa validiutta voidaan tarkentaa yhteiskäyttämällä menetelmiä (triangulaatio). Teoreettisella triangulaatiolla tarkoitetaan ilmiön lähestymistä eri teorioista käsin ja aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan, että tietyn

ongelman ratkaisuun käytetään erilaisia tutkimusaineistoja. (Hirsjärvi ym. 2002, 215.)

Tässä työssä tutkimusongelmien ratkaisemiseksi on käytetty aineistotriangulaatiota. Aineistoksi kerättiin erilaisia hankkeeseen liittyviä materiaaleja kuten hankkeen sisäisiä asiakirjoja, yksityisluontoisia dokumentteja kuin myös hankkeen tuotoksena syntyneitä julkisia materiaaleja.

Luotettavuutta tuovat tässä laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijän syvälinen perehtyminen hankkeeseen siinä työskennellessään ja aineistojen reaaliaikainen kerääminen.

Tutkimuksessa käytettiin myös teoreettista triangulaatiota. Analysointia tehtiin aineistoa kahteen kirjalliseen artikkeliin peilaten. Käyttämällä selkeää analyysikehikkoa on vaikutettu positiivisesti materiaalin käsittelyn luotettavuuteen. Analyysikehikon artikkelit sisältävät analysoinnin järjestelmällisyyttä avustavat asteikot, joita vasten esimerkkitapausta vertailtiin ja tulkittiin.

Analyysikehikkoon sisältynyt Arnsteinin artikkeli (1969) on julkaistu yli neljäkymmentä vuotta sitten Amerikassa, joten sitä piti lukea osittain soveltaen esimerkkitapausta analysoitaessa. Teksti on englanninkielinen, ei tutkijan äidinkielen, mikä lisää tekstin tulkinnan laveuden mahdollisuuksia. Analyysikehikkoon sisältyvän Osallisuushankkeen suoran osallisuuden muotojen jäsentelystä oli ainakin opinnäytetyön tekemisen aikaan saatavissa vain tiivis kuvaus. Tiivistä kuvailusta piti rohkeasti johtaa laajempaa tulkintaa.

Tutkimuksen toimeksiantaja on tarkistanut työn ennen sen viimeistelyä tarkastelemalla sisältöä asiantuntevasti. Tämä on erinomainen lisä tutkimuksen virhetarkasteluun ja lisää tutkimuksen luotettavuutta.

8.3 Pohdinta

Osallisuuden ja osallistumisen edistämisessä voidaan järjestäjätaholla nähdä erilaisia tavoitteita, esimerkiksi pyrkimys osallisuuden tai osallistumisen laajuuteen (isot osallistujamäärät). Opinnäytetyössä esiteltiin osallistumisen syvyyteen

pohjautuva tulokulma hankkeen osallisuuden ja osallistumisen tarkasteluun. Syvyyteen pohjautuvalla tulokulmalla viitataan päätäntävaltaan perustuvaan vaikuttavuuden (asukkaiden valta päättävissä elimissä) määrän tarkasteluun. Osallisuuden laajuuden tai syvyyden pyrkimyksiä ei ole tarvetta asettaa vastakain eivätkä ne sulje toisiaan pois. Hankkeiden tarkastelussa voidaan kiinnittää huomiota molempiin näkökantoihin, sillä sekä ”laajalla osallistumisella” että ”syvällä osallistumisella” on hyvinvointivaikutuksia.

”Laajaan osallistumiseen” voisi katsoa edistäviksi tekijöiksi osallistumisen lyhyen keston, osallistumisen sisältämän vähäisen vastuun tai vähäiset vaikuttamisen mahdollisuudet. ”Syvään osallistumiseen” taas voisi katsoa kuuluvaksi tekijöitä kuten vaivannäkö ja aloitteellisuus (toiminnan järjestäminen), osallistumisen sisältämä vastuu (pääöksenteko) tai hyvät mahdollisuudet vaikuttaa.

Osallistamisessa käytettävien menetelmien valintaa on mietittävä suhteessa hankkeen taustoihin tai tavoitteisiin sekä osallistujien kiinnostuksiin. Gåtur-menetelmää käytetään yhteissuunnittelun menetelmänä kaavoittamisen ja kaupunkisuunnittelun asiayhteydessä. Tällöin painopiste on pitkän aikavälin muutoksissa oman asuinalueen rakennetussa ja tätä myöten myös sosiaalisessa ympäristössä. Esimerkkitapauksessa Gåtur-menetelmää muistuttavaa tarinakävely-menetelmä taas liittyi vapaa-ajan kulttuurikuntolureittien sisältöjen tuottamiseen ja tarinointiin. Tällöin painopisteenä oli oman asuinalueen hengen kehittäminen sekä mahdollisuus päästä uuden, kulttuuriin ja liikuntaan liittyvän palvelutarjonnan parissa paikallisten tarinoiden äärelle lähitulevaisuudessa.

Tavoiteltujen kohderyhmien kuin myös yksittäisten ihmisten osallistumiseen kohdistuvat tarpeet, halut, mielikuvat ja valmiudet ovat erilaisia. Voiko nopea ja kevyt osallistamistempaus kenties saada suuremmat ihmismassat liikkeelle, mutta yhtälailla päätösvaltaa sisältävä tilaisuus voimauttaa tai sitouttaa paremmin? Kuinka monelle sopii itseorientoitumista vaativa toiminta, kuinka moni haluaa osallistumiselta leikkisyyttä ja keveyttä? Kuka haluaa tulla paikan päälle käärimään hihat? Kuka haluaa olla ”pop-up”?

Vaikkakin asukkaiden suora päätösosallisuus jäi esimerkkihankkeeseen liittyvästä osallistamistoiminnasta puuttumaan, asukkailta kerättyjen vapaa-ajanpalveluihin liittyvien tarpeiden ja mielipiteiden pohjalta kuitenkin luotiin Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hanke. Esimerkkihankkeessa voitettiin Arnsteinin konsultaatio-tason kuvauksessa esitetty pelko osallistujilta kysytyjen mielipiteiden toteutumattomuudesta.

Tehtäväkorttien suunnittelun pohja-ajatuksena oli, että kiinnostuksiltaan ja tekemisentavoiltaan erilaiset ihmiset voisivat löytää tehtävistä itselleen sopivia. Tähtäimenä kulttuurikuntoilureiteissa ja tehtäväkorteissa on, että niiden pariin voisi lähteä itsekseen tai monimuotoisessa ryhmässä. Ne soveltuvat osaksi aktiivista vapaa-ajanohjelmistoa, erilaiseen ennaltaehkäisevään tai kuntouttavaan toimintaan.

Runosmäen alueella kulttuuri- ja liikuntatoimintaan osallistuminen on ollut vähäistä, mistä syystä se valittiin EViva-hankkeen pilottialueeksi. Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hankkeen avulla innostettiin ja yhä innostetaan ihmisiä aktiivisuuteen Runosmäen alueella. Kertaluontoinenkin positiivinen osallistumiskokemus voi kannustaa osallistumaan uudelleen. Pikkuhiljaa osallistuminen voi temmata yhä enemmän mukaansa, osallistumisen kohteet lisääntyä ja vaihtua ja toiminnan muodot syventyä. Omia hyviä kokemuksia jakamalla voi saada työkaverin tai naapurin innostumaan mukaan. Voimaannuttavien kokemusten myötä osallisuus voi edelleen syventyä ja näyttäytyä asukkaista itsestään lähtevänä, itse järjestämänä toimintana.

LÄHTEET

Arnstein, S. R. 1969. A Ladder of Citizen Participation. Kopio alkuperäisestä artikkelista. Sivut 216 - 224. Viitattu 29.11.2012 <http://www.planning.org/pas/memo/2007/mar/pdf/JAPA35No4.pdf>. (Alkuperäinen julkaisu Arnstein, S. R. 1969. A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Planning Association, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216 - 224.)

EViva. n.d. EVIVA 2011–2015. Ennaltaehkäisevä virikkeellinen vapaa-ajan toimintaohjelma 2011–2015.

Fandi, M. 2008. Aikuiset portinvartijoina, sisäänheittäjinä vai vastuullisina osallistajina? Sukupolvisuhteiden merkitys lasten osallistamisessa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Hakala, J.T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Hart, R. A. 1992. Children's Participation. From tokenism to citizenship. Innocenti essays No 4. Unicef.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.

Honkanen, M. 2006. Kaupunginosien kehittäminen ja Urban yhteisöaloiteohjelma. Teoksessa *Urbaani tulevaisuus -Kaupunki kaikille. Urban II -yhteisöaloiteohjelman juhla-kirja*. Helsinki: Helsingin kaupunki & Vantaan kaupunki. 8 - 11.

Horelli, L. 1994. Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön osasto. Tutkimusraportti 3. Helsinki.

Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta. 2006. Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Hallituksen politiikkaohjelmat. Kansalaisvaikuttaminen. Oikeusministeriön julkaisu 14/2005.

Karttunen, L. & Tahvanainen, S. 2012. Osallisuus aikuisten avoimessa ryhmätoiminnassa. AMK-opinnäytetyö. Humanistisen ammattikorkeakoulu.

Kautto, M. & Metso, L. 2008. Sosiaalinen kestävyys – uusi poliittinen horisontti? Yhteiskuntapolitiikka 73 4/2008, 411 - 420. Viitattu 20.10.2012 <http://www.stakes.fi/yp/2008/4/kautto.pdf>.

Kohonen, K. & Tiala, T. 2002. Johdanto. Teoksessa Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.). *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin edistämiseksi*. Osallisuushanke. Helsinki: Sisäasiainministeriö. 5 - 8.

Korpela, K. & Paronen, O. 2011. Ulkoilun hyvinvointivaikutukset. Luonnon virkistyskäyttö 2010 -yhteenveto. Teoksessa Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.). *Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 212. 129 - 130. Saatavissa myös <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.htm>.

Kuntala, Kuntalaki 17.3.1995/365.

Kuntaliitto 2012a. Uusi Kunta 2017. Viitattu 21.11.2012. www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Uusi Kunta 2017.

Kuntaliitto 2012b. 3. Kuntalaisten vahva osallisuus. Viitattu 21.11.2012. www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Uusi Kunta 2017 > Uusi Kunta 2017 -visio > 3. Kuntalaisten vahva osallisuus.

Kuntaliitto 2012c. Sanasto. Viitattu 30.10.2012 www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Demokratia ja osallisuus > Kuntalaisten osallistuminen > Vallakas - kuntalaisen vaikuttamisopas > Sanasto.

Kuntaliitto 2012d. Lähidemokratia. Viitattu 21.11.2012. www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Demokratia ja osallisuus > Kuntalaisten osallistuminen > Lähidemokratia.

Kuntaliitto 2012e. Mukaan järjestötoimintaan. Viitattu 21.11.2012. www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Demokratia ja osallisuus > Kuntalaisten osallistuminen > Vallakas - kuntalaisen vaikuttamisopas > Mukaan järjestötoimintaan.

Kuntaliitto 2012f. Hyvinvointipolitiikka. Viitattu 21.11.2012. www.kunnat.fi > Etusivu > Palvelualueet > Hyvinvointikunta > Hyvinvointipolitiikka.

Kyttä, M. 2001. Ohjattu kävelyretki (asuin)alueella (gåtur). Teoksessa Kaaja, M. & Kyttä, M. (toim.). Vuorovaikutteisen suunnittelun ja ympäristön tutkimuksen metodipaketti. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK. 28 - 29.

Leinonen, L. 2007. Nuorten osallisuushankkeen aikana kehitettyjen toimintamallien merkitys nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi.-tarkastelussa neljän hankkeikkakunnan toimintamallit 2007. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden laitos.

Liikanen, A. 2009. Kulttuuritoiminta yksilön ja yhteisön voimavarana. Teoksessa Väisänen, K. (toim.). Hyvinvoinnin lähteillä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 226. 22 - 24. Saatavissa myös <http://www.kki.likes.fi/pages/UserFiles/File/Materiaalit/hyvinvoinninlahteilla.pdf>.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 - 2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Saatavissa myös <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>.

Lundgrén, S. n.d. EVIVA hanke-ehdotus. Osallistavat kulttuurikuntoilureitit. Turun kulttuuriasiainkeskus ja liikuntapalvelukeskus.

Nummelin, S. 2011. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä. Tutkimuskatsauksia 1/2011. Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö. Turun kaupunki. Saatavissa myös http://www.turku.fi/kaupunkitutkimus/julkaisut/tutkimuskatsauksia/1_2011.

Pihlaja, R. & Sandberg, S. 2012. Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27/2012. Helsinki: Valtionvarainministeriö. Saatavissa myös http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20120917Alueellista_demokratiaa.pdf.

PL, Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

PL, Suomen perustuslaki 13.1.2012/12.

Raisio, H. & Vartiainen P. 2011. Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rajala, K. 2010. Vähän liikkuvien ja liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten aktivointi – raportti hanketoiminnasta. LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. Saatavissa myös http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/erityinen%20tuki/Lisy_raportti_netti.pdf.

Sainio, A. 1994. Kohti kansalaisten kuntaa. Suomen kuntaliitto. ACTA-sarja nro 40. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Salmikangas, A-K. 2002. Osallistumiskokeiluja ja -kokemuksia. Teoksessa Kohonen, K & Tiala, T. (toim.). Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki: Sisäasiainministeriö. 13 - 18.

Sassi, S. 2006. Hankkeet pelastamassa kaupunginosia. Teoksessa Urbaani tulevaisuus - Kaupunki kaikille. Urban II -yhteisöaloiteohjelman juhlaKirja. Helsinki: Helsingin kaupunki & Vantaan kaupunki. 28 - 33.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2003. Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003 - 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23. Saatavissa myös http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3784.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystoiminnan strategia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:1. Saatavissa myös http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-14357.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Luonnos rakennerahastokauden 2014 - 2020 valtakunnalliseksi toiminnaksi toimintalinjassa sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjunta (ESR). Luonnos 18.9.2012.

Ståhlberg, K. 1979. Nârdemokrati -en framtidsvy. Tammisaari (Ekenäs): Ekenäs tryckeri aktiebolag.

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan asettama strategiaryhmä. 2006. Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallinen kestävä kehityksen strategia. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2006. Saatavissa myös <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=53983>.

Sutela, M. 2000. Suora kansanvalta kunnassa. Oikeusvertaileva tutkimus kansanäänestyksestä kunnan asukkaiden itsehallinnon toteuttajana. Helsinki: Kauppakaari Oy. Lakimiesliiton Kustannus.

Syrjänen O. 2005. Osallistuminen, vuorovaikutus ja muutoksenhaku kaavoituksessa. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Turku 2011. 2012a. Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 internetsivut. Kulttuurikuntoilun keskuspuisto. Info. Viitattu 6.12.2012 <http://www.turku2011.fi/ohjelmahanke/44/info>.

Turku 2011. 2012b. Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 internetsivut. Kulttuurikuntoilureitistö. Kulttuurikuntoilun keskuspuisto. Viitattu 6.12.2012 http://www.turku2011.fi/s/kulttuurikuntoilureitisto_fi.

Turku 2011. 2012c. Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 internetsivut. Kulttuurikuntoilun keskuspuisto. Runoja ja tarinoita kerätään kulttuurikuntoilureitin materiaaliksi. Viitattu 18.12.2012 http://www.turku2011.fi/tapahtuma/runoja-ja-tarinoita-kerataan-kulttuurikuntoilureitin-materiaaliksi_fi.

Tyrväinen, L. Silvennoinen, H. & Korpela, K. Ylen, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52. Teoksessa Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. (toim.). Luontomatkailu, metsät ja hyvinvointi. 57 - 77. Saatavissa myös <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052.htm>.

Vaarama, M. Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa Vaarama, M. Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitos. 278 - 286. Saatavissa myös <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>.

YLE:n A2 Teemailta. 27.11.2012. Televisio-ohjelma. Yleisradio.

Metodiehdotelma

Tarinakävely A: tarinoiden jakaminen ja kerääminen retken jälkeen

- tarinakävelyllä ryhmän pienuus edesauttaa tarinoiden järjestelmällistä kirjaamista. Kaikkien ryhmäläisten on myös helpompi saada äänensä kuuluviin
- tarinakävelyllä kierretään ennalta määritelty reitti TAI
- tarinakävelyllä on määritelty ennalta suurpiirteinen reitti, mutta reitti voi elää tilanteen ja ihmisten toiveiden mukaan
- osallistuville jaetaan alustat, paperia, kartat ja kynät, paperiin ja karttaan merkitään oma nimi tai nimimerkki
- osallistuvat allekirjoittavat suostumukset materiaalin jatkokäyttöön TAI
- osallistujille selvitetään suusanallisesti mihin materiaaleja mahdollisesti käytetään
- ohjaaja kertoo osallistujille miten kirjata ylös havainnot, esim. numeroimalla kohteet kartalle ja selitykset paperille
- ohjaaja vetää kierrosta, rentouttaa, jututtaa ja inspiroi ihmisiä. Ihmisiä viritellään muistamaan kokemuksiaan, muistojaan, sattumuksiaan ja tarinoitaan
- kierroksen aikana osallistujat voivat kirjata paperille tarinoita tai avainsanoja sekä paikantaa muistumat kartalle
- kierroksen jälkeen kokoonnutaan esimerkiksi kirjaston tiloihin kahville ja pullalle ja ohjaaja avittaa osallistujia jakamaan mieleen nousseita tarinoita. Paikkoja voidaan katsoa yhdessä isolta kartalta. Tarinoiden jakaminen ääneen on toki vapaa-ehtoista
- tarinat kirjataan ylös päätepisteen kokoontumispaikalla, kahvin ääressä. Yleinen jutustelu saa ideat kumpuamaan, vaikka pyrittäisikin kertomaan tarinoita vuorotellen. Tilanteen äänittäminenkin mahdollista, ainakin hyvä varakeino, josta voi myöhemmin tarkistaa. Äänittämiseen täytyy saada lupa kaikilta osallistujilta
- osallistujilta kerätään kartat sekä tarinapaperit

Tarinakävely B: tarinoiden jakaminen ja kerääminen retken aikana

- ryhmän pienuus edesauttaa tarinoiden järjestelmällistä kirjaamista. Kaikkien ryhmäläisten on myös helpompi saada äänensä kuuluviin
- tarinakävelyn reitti voi elää tilanteen ja ihmisten toiveiden mukaan
- osallistujille selvitetään suusanallisesti mihin materiaaleja mahdollisesti käytetään
- ohjaaja vetää kierrosta, rentouttaa, jututtaa ja inspiroi ihmisiä. Ihmisiä viritellään muistamaan ja jakamaan kokemuksiaan, muistojaan, sattumuksiaan ja tarinoitaan kävelyretken aikana
- osallistujat kertovat retken aikana muistumansa

- tarinat kerätään retken aikana ylös

Aistikävely

- tarkoituksena herkistää ympäristön havainnoimiseen, kokea tuttu ympäristö uudella tavalla ja keskittyä tunteenomaisen kokemuksen saamiseen (+ kokea ympäristö muutenkin kuin visuaalisesti)
- kävelyllä keskitytään aistimuksiin, välillä ollaan silmät tai korvat kiinni, keskitytään kuunteluun, katseluun, haisteluun ja kehon tuntemuksiin..
- aistikävelylle on määritelty ennalta reitti ja kohteet, reitti voi olla koko ryhmälle yhteinen tai jokainen voi merkitä kartalle oman haluamansa reitin.
- osallistujille selvitetään suusanallisesti mihin materiaaleja mahdollisesti tullaan käyttämään TAI
- osallistuvat allekirjoittavat suostumukset materiaalin jatkokäyttöön
- ennen kävelyä on ohjaajan vetämä rauhoittumishetki
- matkalle annetaan mukaan kysymyksiä ja tehtäviä (tehtävät merkitään jaetuille kartoille). Tehtävät ja kysymykset voisivat tässä kohtaa ehkä olla paikkasidonnoisia eli tehtävien toteutuspaikat olisi valmiiksi merkittynä kartalle tai vaihtoehtoisesti osallistujilla olisi kartta, jonne omat esiin nousevat aistimukset voisi merkitä? TAI
- ryhmän yhteisen, yhdessä kuljettavan reitin aikana ohjaaja antaa suusanallisesti tehtäviä tietyissä pisteissä
- aistiretki puretaan yhdessä kysymysten avulla, pulla ja kahvi esim. kirjaston tiloissa TAI
- aistimukset voidaan mahdollisesti purkaa jo retken aikana, kun on valittu yhdessä kuljettava reitti
- keskustelu kirjataan tai tallennetaan muilla keinoin

”Valokuvasuunnistus” tms.

- esimerkiksi nuorisolle tai ala-asteikäisille
- osallistuvat allekirjoittavat suostumukset materiaalin jatkokäyttöön, vanhempien lupa
- toteutetaan yksin tai ryhmissä
- annetaan mukaan kamera, tehtäviä/kysymyksiä sekä kartta. Osallistujat voivat käydä kuvaamassa tehtävänantojen mukaisia kohteita ja merkitä paikat kartalle. Esim. ”mielipaikkani ulkona lorvailuun” sekä myös keksiä omia merkittäviä paikkoja

”Valokuvamuistelot”

- esimerkiksi vanhainkodissa heikkokuntoisille ja liikuntarajoitteisille senioreille
- ohjaajalla on hyvä olla kokemusta juuri seniorien kohtaamisesta ja ohjaamisesta ja juttelun virittämisestä

- esityönä kerätään arkistoista kokoon tai käydään paikan päällä ottamassa valokuvia Runosmäen alueesta
- osallistuvat allekirjoittavat suostumukset materiaalin jatkokäyttöön TAI
- osallistujille selvitetään suusanallisesti mihin materiaaleja mahdollisesti tullaan käyttämään
- tarjolla kahvia ja pullaa tms. ”matkaeväitä”.
- seinälle / kankaalle heijastetaan valokuvia Runosmäestä ja tehdään nojatuolimatka alueelle. Seniorit voivat kommentoida ja antaa kuviin liittyvien muistojen virrata
- muistot kirjataan ylös

Tarinakävelyiden ohjaamisesta yleisesti

- tarinakävelyihin etukäteis-ilmoittautumiset nimilistan kautta tai Heidi Maaritille
- tarinakävelyryhmien koot maksimissaan 15 henkilöä, minimissään noin neljä henkilöä
- tarinakävelyitä kesän aikana 5-7 kappaletta. Näin ollen niitä olisi hyvä järjestää suurin piirtein yksi viikossa ja ajankohta olisi arkipäivänä päiväsaikaan tai alkuillasta.
- kuhunkin tarinakävelyyn yleensä kaksi ohjaajaa + Heidi Maarit. Toinen ohjaajista vetää tarinakävelyä, toinen ohjaaja + Heidi Maarit kirjaa kertomuksia ylös.
- tarinakävelyiden ohjaamiselle varattu palkka on 15€/tunti ja tarinakävelyn valmistelu- tai suunnittelutunteja yhteensä maksimissaan 8 tuntia per henkilö
- tarinakävelyiden sisällön suunnittelu yhteisesti: ohjaaja- ja kohderyhmäkohtaisesti soveltuva toteutustapa
- jokaisen kävelyn alussa osallistujille selvitetään, että kertomuksia voidaan käyttää nimettömänä Turun kaupungin kulttuurikuntolureittien laatimisessa, kartta-aineistoissa sekä Osallistavat kulttuurikuntolureitit -hankkeen, EVIVA -hankkeen tai EVIVA koordinoivien hallintokuntien markkinointimateriaaleissa. Kävelyille lähtijöiltä suostumusta kaivataan.
- tarinat kirjataan ylös nimettöminä, mutta kukin tarina paikannetaan kartalle! Tarina ja karttamerkintä voidaan merkitä toisiaan vastaaviksi esim. numeroin / kirjaimin.
- tarinakävelyn testiryhmänä perheet (sis. yhden vanhemman perheet) Runosmäen nuorisotalon Kesäkahvilan Yllätyksellisenä perhepäivänä ti 26. kesäkuuta 2012

Käytännön ohjeet ja tukikysymykset tarinakävelyiden ohjaajille

Tervehdys!

Tässä on hiukan käytännön vinkkiä tarinakävelyiden suunnittelun ja toteuttamisen tueksi. Osallistujia jututtava ”pääohjaaja” voi siis suunnitella etukäteen miten kävelyn haluaa toteuttaa tai tietysti ohjaajat voivat myös yhdessä pähkäillä käytännön toteuttamista. Suunnittelupalaverissa voidaan vielä käydä haluamianne asioita läpi tai vaikkapa kierrellä Runomäessä.

Ohjaajien tehtävänjako

Ohjaajia paikalla on kaksi (+ Heidi Maarit). Toinen ohjaajista hoitaa kävelyn aikana ihmisten lämmittelyn ja rennon tunnelman luomisen, ihmisten jututtamisen sekä houkuttamisen ja innostamisen kertomaan muistojaan ja tarinoitaan. Innostamisessa apuna voivat olla valmiiksi suunnitellut kysymykset. Retken voi siis virittää kysymysten ja ”mielikuvatehtävien” ympärille. Helpoista ja ei niin henkilökohtaisista kysymyksistä ja tehtävistä on keveä aloittaa ja katsoa, josko pikkuhiljaa osallistujat alkaisivat kertoa muistoja ja itselleen sattuneita tapahtumia eri runosmäkeläisiin paikkoihin liittyen. Kävelyllä osallistujat siis ikään kuin toimivat ”matkaoppaina” toisilleen. Haluttaessa ohjaajat tai ”pääohjaaja” voi laittaa ylleen sinisen liivin merkiksi, että on kävelyä vetämässä. Heidi Maarit tuo liivit, jos niitä tarvitaan.

Toinen ohjaajista (+Heidi Maarit) kirjaa ihmisten tarinoita ja sattumuksia ylös ja merkitsee tarinoihin liittyvät paikat kartalle (Heidi Maarit on aina paikalla toisena kirjaajana). Ja tietysti molemmat ohjaajat voivat olla jutteluissa ja tarinan houkutteluissa mukana.

Kävelyretken reitti

Ryhmän kanssa voidaan kierrellä ympäri Runomäkeä niin, että osallistujat aina päättävät mihin suuntaan seuraavaksi kävellään, tällöin siis reitin viitoittajana ovat ihmisten tarinat/ muistot/ mielikuvat ja niiden tapahtumapaikat. Toisena vaihtoehtona on, että ohjaajat voivat halutessaan ennalta miettiä reitin jota kävellään. Kävely voi olla kestoaltaan likimain tunnin, mutta kestoa ja kävelytahtia varioidaan osallistujista (esim. jos mukana liikuntakyvyltään heikentyneitä vanhuksia) riippuen.

Tarinoiden ylöskirjaaminen

Myös tarinoiden ylöskirjaamiselle on kaksi vaihtoehtoa, joista voi valita. Tarinat kirjataan ylös ja merkitään kartalle joko kävelykierroksen aikana tai osallistujat voivat kävelyn aikana merkitä paperille avainsanoja ja kävelyn lopuksi istutaan alas ja kootaan tarinat yhteen siinä (tällöin osallistujat tarvitsevat muistiinpanovälineet ja tarvitaan jokin sopiva paikka, johon kokoontua juttelemaan). Heidi Maarit täyttää tarinakävelystä perustietolomakkeen. Tarinat ja muistiinpanot voi kirjata ylös vapaamuotoisesti. Suoria lainauksia tarinoiden tai merkintöjen ei tarvitse olla ja muutenkin tarinat kerätään nimettöminä. Tarinoihin liittyvät paikat kartalla merkitään tarinoiden kanssa yhteneviksi esimerkiksi numeroin tai kirjaimin. Ohjaa-

jan ei tarvitse tuoda muistiinpanovälineitä itse, vaan Heidi Maarit tuo mukanaan alustan, kartan, paperia ja kynät. Kävelyn jälkeen paperit palautetaan Heidi Maaritille.

Osallistujien informointi tarinakävelyn alussa

Tarinakävelyn alussa ohjaajan on hyvä kertoa osallistujille mistä on kysymys eli että tarinoita, muistoja ja sattumuksia runosmäkeläisiin paikkoihin liittyen kerätään ja niiden pohjalta Runosmäkeen toteutetaan tulevana syksynä kulttuurikuntoilureittejä. Osallistujien tarinat siis voivat päätyä kulttuurikuntoilureitteihin ja niihin liittyviin materiaaleihin. Tarinat kerätään nimettöminä ja niistä ei suoraan tunnista tarinan kertojaa. Heidi Maarit tuo mukanaan kulttuurikuntoilureittikarttoja, joita voi esitellä osallistujille esimerkkinä tulevista Runosmäen reittikartoista.

Tukikysymykset

Tukikysymykset voivat liittyä monenlaisiin teemoihin, mutta toivottavaa on, että ne olisivat paikkasidonnaisia eli tarinoihin liittyisi paikkoja, jotka olisi käytännössä mahdollista merkitä pisteiksi kartalle. Viestin liitteessä on Tarinatalkoissa aiemmin käytettyjä kysymyksiä, joita voi kernaasti hyödyntää, kunhan muuntaa ne koko Turun sijasta Runosmäkeen sopiviksi.

Tässä alla myös on vapaamuotoisessa järjestyksessä listattuna kysymyksiä ja teemoja, joita voi soveltaa/käyttää virikkeenä:

- Mikä olisi Runosmäessä kohde, jota suosittelisit turistille ja miksi?
- Rumin paikka ja miksi?
- Kaunein paikka ja miksi? Maalauksellisin paikka?
- Onko Runosmäellä tai Runosmäessä olevilla eri paikoille lempinimiä? Mistä nimet ovat peräisin?
- Mikä on Runosmäen nuorekkain paikka?
- Jos haluat mennä Runosmäessä piiloon, mikä on paras piilopaikka?
- Mikä musiikkikappale Runosmäestä tulee mieleen ja mihin kohteeseen sen liittäisit?
- Mikä oli ensivaikutelmasi Runosmäestä? Milloin se oli? Mitä näit ja koit ensimmäisenä?
- Onko Runosmäki romanttinen paikka? Miksi? Onko täällä mahdollisesti tapahtunut paljon ensisuukkoja?
- Rakennettu ympäristö, arkkitehtuuri, rakennukset, rakennelmat, materiaalit, pinnat, muodot, värit... ?
- Luontokohteet, viheralueet, virkistysalueet, puistot, eläimet. Mitä eläimiä Runosmäessä näkee paljon? Mikä voisi olla Runosmäen nimikkoeläin ja missä sen voisi nähdä?
- Perinteikkyys, perinteet, perinnekohteet, historialliset kohteet?
- Harrastukset, harrastuksiin liittyvät tarinat?
- Ihmiset, kohtaamiset, ensikohtaamiset, ystävät, ystävyys, rakkaus, lempi, romantiikka, romanssit ?
- Ensimuistot Runosmäestä, ensikokemus alueesta, ensikosketus asuinalueesta?
- Entisaika tai lapsuus- ja nuoruusmuistot Runosmäessä?
- Tuttavien kertomat tarinat, huhut?
- Paikalliset tarinat, uskomukset, legendat?

- Mieleen painuneet yleisötapahatmat?
- Runosmäestä mieleen kirpoavat sävelmät, kappaleet, runot, sanonnat tms. ?
- Runosmäen luonne, Runosmäen ylpeyden aiheet, erikoisuudet, outoudet, ilmiöt, nähtävyydet?
- Epämielilyttäviki koetut paikat, pelottavat paikat, Horror-paikat, epämieluisat satumukset, ”konfliktipaikat”, pimeät alueet, epäesteettiset paikat, rumuus, epävihtyisät paikat, tunnelmaltaan ”pysähtyneet” paikat?
- Myönteiseksi koetut paikat, viihtyisyys, tunnelmallisuus, elämyksellisyys, voimaannuttavuus, esteettiset paikat, kauneus, ulkoisesti mielenkiintoiset paikat, yllätykselliset paikat, parhaat maisemat?
- Aisteja herättelevät paikat, äänimaisemat, äänellisesti kiinnostavat paikat?
- Hiljaiset paikat?
- Kaunis hetki Runosmäessä?
- Rauhoittava paikka?
- Paikka, josta voi tarkkailla ihmisiä?
- Reitti, jota kävellään paljon?
- Paikka, jossa käydään harvoin?
- Kadonneet paikat?
- Paikka, johon olet hukannut jotain, mitä hukkui?

T. Heidi Maarit

Heidi Maarit Wennerstrand

Projektiharjoittelija

Osallistavat kulttuurikuntolureitit

Kulttuuriasiainkeskus, Hämeenkatu 15, 20500 Turku, FINLAND

+358 (0)50 5546 223 / Heidi Maarit

heidi.wennerstrand@turku.fi

Julkaisusuostumuslomake Korvarunosmäki-pajoissa syntyneille runoilille

Runon koodi:

(sanataiteilija täyttää)

Suostumus Korvarunojeni hyödyntämiseen

Annan suostumukseni, että Turun Sanataideyhdistyksen Korvarunosmäki -pajassa 2012 ajatuksistani ja kokemuksistani syntyneitä tuotoksia voidaan käyttää Turun kaupungin kulttuurikuntoilureittien laatimisessa, kartta-aineistoissa sekä Osallistavat kulttuurikuntoilureitit -hankkeen, EViVa -hankkeen tai EViVaa koordinoivien hallintokuntien markkinointimateriaaleissa.

Tuotokseni saa julkaista (valitaan vain toinen vaihtoehtoista)

Nimelläni: _____

Nimimerkillä: _____

Ikäni (ei pakollista ilmoittaa): _____

Aika ja paikka: _____

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

Jos haluatte saada tiedon, kun Runosmäen kulttuurikuntoilureitit on julkaistu, voitte jättää yhteystietonne

Postiosoite: _____

Sähköpostiosoite: _____

Perustietolomake tarinakävelyille

Osallistavat kulttuurikuntoilureitit 2012 / Tarinakävelyn perustiedot	
Pohjatiedot	
Asuinalue	Runosmäki, Turku
Ajankohta	
Ryhmä	
Lähtöpiste	
Ohjaajat / tarinankerääjät	
Säätila	
Osallistujamäärät (hlöä)	Muuta huomioitavaa
yhteismäärä	
naisia	
miehiä	
lapsia	
Arvioitu ikähaarukka (v)	
Laadullinen arvio (esim. tunnelma ja vuorovaikutuksen sekä ryhmähengen ilmeneminen kävelyn aikana)	
voit jatkaa kääntöpuolelle	

Esimerkki osallistamistilaisuuksien mainoksesta

Tuo tarinasi Runosmäen kulttuurikuntoilureitille!

Kerro muistosi Korvarunosmäki -pajassa ja saat runon mukaasi kohtaamisen päätteeksi. Tai osallistu ohjatuille tarinakävelyille. Osa runoista ja tarinoista pääsee Runosmäen kulttuurikuntoilureittikarttaan.

Aikataulut heinäkuussa:

Tarinakävelyt

Ti 3.7. klo 14.00 alkaen, kaikille avoin, lähtö Runosmäen kirjaston edestä, ilmoittautumiset kirjaston palvelutiskin listaan.
 Ti 10.7. klo 17.00 alkaen, senioreille, lähtö Runosmäen vanhuskeskuksesta, ilmoittautumiset puhelimitse arkisin klo 9 - 16 numeroon 050-5546223.

Mukaan kävelyille mahtuu 15 ensimmäistä ilmoittautunutta.

Korvarunosmäki -työpajat

Ti 3.7. klo 15.00 - 17.30 Ravintola Satama
 To 5.7. klo 17.00 - 19.30 K-supermarketin piha
 Ti 10.7. klo 15.00 - 17.30 Kärsämäen hautausmaa
 To 12.7. klo 17.00 - 19.30 Runostuoppi
 Ti 17.7. klo 16.00 - 18.30 Runosmäen kirjasto
 To 19.7. klo 16.30 - 19.00 Munterinkadun bussipysäkki
 Ti 24.7. klo 12.00 - 14.30 Mustalampi
 To 26.7. klo 16.30 - 19.00 Lipunkantajankatu 7 ja 9 piha
 Ti 31.7. klo 13.00 - 15.30 koirapuisto

Lisätietoja:

Heidi Maarit Wennerstrand/
 Osallistavat kulttuurikuntoilureitit,
 p. 050-5546223

Lähde, nauti, voi hyvin

Esimerkki tarinakävely-kutsusta

Kutsu Runosmäkiseura ry:n sekä Runosmäen Urheilijat ry:n jäsenille

Tuo tarinasi Runosmäen kulttuurikuntoilureitille!

Osallistu tarinakävelyllä
ma 13. elokuuta klo 17.00
 Lähtö Runosmäen nuorisotalon edestä

Tarinakävelyllä kierrellään Runosmäen lähiympäristössä ja tarinoidaan yhdessä. Ajatuksena on, että yhteinen lähimaastossa kiertely saattaa palauttaa mieleen tarinoita ja sattumuksia, joita ei muuten tutussa ympäristössä ehkä nousisi esiin. Kävely kestää likimain tunnin ajan. Mukana retkellä ovat kävelyn ohjaajat sekä tarinoiden pohjalta tullaan laatimaan Runosmäkeen kulttuurikuntoilureititkarttoja, jotka julkaistaan syksyllä 2012. Mukaan kävelyllä mahtuu 15 ensimmäistä ilmoittautunutta. Kaatosateen sattuessa kävelyä ei järjestetä.

Kuulisimme mielellämme alueella toimivien yhdistysten jäsenten kokemuksia ja kertomuksia. Ilmoita itsesi ja tuttavasi mukaan! Lämpimästi tervetuloa!

Ilmoittautumiset:
 Heidi Maarit Wennerstrand, Osallistavat kulttuurikuntoilureitit
heidi.wennerstrand@turku.fi / p. 050-5546223 (arkisin klo 9 – 16)

Lähde, nauti, voi hyvin

Runosmäen kulttuurikuntoilureittikartta

RUNOSMÄKI
 kulttuurikuntoilureitti

MUISTIINPANOJA REITIN VARRELTA

TURKU
 Eurooppalainen kulttuurikaupunki

www.kulttuurikuntoilukeskuspuisto.fi

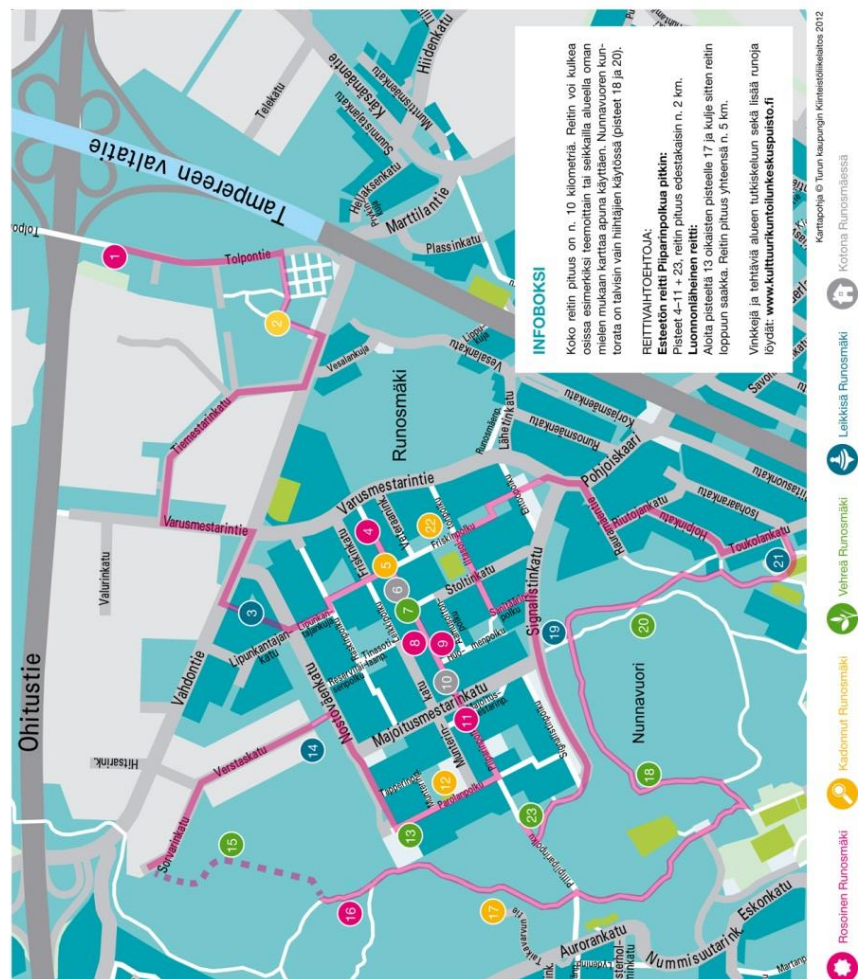
RUNOSMÄEN KULTTUURIKUNTOILUREITTI

Runosmäki saa nimensä Varusmestarien kupeesta sijaitsevalta mäeltä. Ensimmäisen kerran nimi esiintyi jo yli 300 vuotta vanhassa kartassa. Tuolloin alueella on sijainnut myös ratsuväen leiri ja harjoituskenttä. Sata vuotta sitten Runosmäki oli osa Maarian pitäjän Kaarian kylää ja sitä kutsuttiin myös ampumakentän mäksi.

Ennen kerrostaloja alueella oli kuitenkin enimmäkseen metsää ja peltoa. Ensimmäiset kerrostalot alueelle rakennettiin 1970. Vuonna 1980 alueella asui jo yli 6000 ihmistä. Silloin Runosmäessä kaikki lunsivat toisensa, pihaleikit kukoistivat ja talvisin käytiin lu-

misotaa Runosmäen ja Kiiun lasten välillä. Nykyään Runosmäki on 10000 asukkaan kott. Pohlla viihdyttään edelleen ja niitä löytyy komelia istutuksia, grillikatoksia ja pihaleikkeitä. Moni asuu jo kolmannessa tai jopa viidennessä osotteessaan Runosmäessä.

Kesäin 2012 aikana keräsimme kokemuksia, muistoja ja tärkeitä Runosmäestä. Tunin sanataideyhdistyksen toimista tarinoita syntyi korvauksia. Runon alueilta antoivat niin Runosmäen asukkaat kuin alueella vierailleetkin. Osa runoista löydät kartan kääntöpuolelta ja ne on myös sijoitettu kartalle kulttuurikuntoilureitiksi. Runot on jaettu viiteen teemaan.

<p>1. Hyitätyn talon paikka</p> <p>Mä oon keskellä täällä Valkea saadi kokonaikuvaa Kaikki elivät omissa kuppissaan Kotiaimissa tonietään Jokainen pättää itse</p> <p>Ruonmäki on niissä kohtaamisissa Vai onko ne lörnäämissä Ruolliiset palkinimet kiellovat luotokokemukset Hyitätyn talon hautaamaan takana Lämpimän keittävän mäsäma Ruonmäen keskustaassa kakkonalaista kun nykyä auto</p> <p><i>Sanna (EB)</i></p>	<p>mutta kolmen vilkon pälistä leikkaukseen siltä sit eteenpäin</p> <p><i>Nimettömät (EB)</i></p>	<p>Ystävyys on valo, kirkas aamuaurinko. Se lyysi lähtökätkön mukaan ja tulaus sydämen pohjasta.</p> <p><i>Sniikka (V)</i></p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Katseli piti kallellaan. Aistittin aiskoa, mitten haitalla yhäliä menee. Toukon taita on hyin, torein että tavataan jossain. Kyyhky huutaa, hursase puden lehdet. Välo tulee monesta suurmasta. Olen aiskas kun ääni.</p> <p><i>Sijja (V)</i></p>
<p>2. Kirsikmäen hautausmaa</p> <p>Kadonneet palikat jos sulkee silmät vähempänä tulee mieleen kaikki luokut Käntävin tuoksu lapsena suunaukappelin mientyn luona pelattin neijää maalla päätti kappaleen vierä päätti kappaleen vierä ampunharjoitukset hautausmaa olti nen kauni kun muistan mennyä luokut tuuli okeissa</p> <p><i>Ilkari (SL)</i></p>	<p>6. Kirjasto</p> <p>Kirjasto on ehdoton! Se on jokamiehen oikeus, se on koiu. Voi tehdä akkamatkoja, uusia ulottuvuuksia, ajatuksia, hieroja ajatuksia. Alan filosofimaan itsekin.</p> <p>Kirjasto on koiu, jonka oksat laajentavat, tallantani maailmassa.</p> <p><i>Aivo (V)</i></p>	<p>Ystävyys on valo, kirkas aamuaurinko. Se lyysi lähtökätkön mukaan ja tulaus sydämen pohjasta.</p> <p><i>Sniikka (V)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>21. Jukolanpuisto</p> <p>Ruonmäessä on paljon betonia onias aakaasta kuraavaa Käntävin pöytä Raikkaan vihreitä rintamametsäaloeen Pihat vihreitä kettaita Itsekkin juuri pihatöistä tuin Tekemisen äänit ympäriällä Viinää ja lapset heikkaita kolla Jukolan puistossa lapset leikkivät ohikällemällä Pötkivät palloa</p> <p><i>Mari (EB)</i></p>
<p>3. Aurnikolaakso</p> <p>Söppö Käyn täällä pihalla eikä mulla oo kire Seuralien Silmät ummessa häistään aurinkoa Lokkien villailäit heikalla On mulla kolonkin onnea reivitä Kotona on kanssa Nupu</p> <p><i>Söppö (EB)</i></p>	<p>10. Piiparipolku</p> <p>"Äiti, sun piti näytää missä asuit kun olti pienit"</p> <p>Koko ikäni mieu kaksi vuotta. Täit on koti. Niin. Kaikki tunsit toisensa, ei paljon lapsia. Koti. Se on se. Metsä, taloja, valoja. Nikkyi kaus elämäni, ihmisten ääninä.</p> <p><i>Jade (V)</i></p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>22. Friskipolku</p> <p>Ruonmäki mälä Hyvin valittu talonpaikka Yksi nun tempipaikoista onkin alue jossa on ennen ollut talo Taloa on ole nähnyt mutta asunpaikan tuntu siinä on Kerrostaloissa ihmiset eivät muka tunne toisiaan Se ei ole totta Kyllä ihmiset ottavat toisistaan vastuutakin Kohditaan toisiamme Täällä saateila valuu veit keskustaan alas</p> <p><i>Kerttu & Välsky (EB)</i></p>
<p>4. Baari</p> <p>Uudet kuulat ja uusi paikka Muutin työn perässä tänne ajautumalla Mustaa jättä keskieskellä Kärsäköitä taitaan ja kukaan ei ole voinut Minun on helppo tutustua Käkenlaista elämässä</p>	<p>7. Penkit kirjaston vieressä</p> <p>Metsäluostorit en tiedä onko täll romanttista mut kirjaston vieressä on sellasia kivoja penkejä tummanvihreä lempiväri bluesvääsli selittää selokusta laamuruja risuja Kajattokkoja</p> <p><i>Levski (SL)</i></p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>23. Mustalampi</p> <p>välillä kuletti niin saa haisoja ottaa pois kallo välissä, sitten huvimaja järven ympärillä voi istua vuodesta -77 oon asunut siltoin voi uida Mustalampi ja Piirupolto ihmismat pello laayna kiviä ja jätti</p> <p><i>Ukkajärvi (SL)</i></p>
<p>5. Piiparipolun ja Friskipolun väle</p> <p>viheää Ruonmäki kun Neuvostoliiton alkua oliti takia kaikki liit vie kapakkaan mä en kintä menis meen kirjastoon luottoon lenkipolulle paljon erilaisia kansallisuksia Ruonmäki loppia, luotto klassista pienit ehostusta kelpais julkisivuun</p> <p><i>Timo (SL)</i></p>	<p>11. Majoitustemastinkadun bussipysäkki</p> <p>Aurinkoinen hymy bussipysäkillä Tykkään käydä täällä Ruonmäessä Tänään ystäväni luona Tämä on paikka kakkonalaista Mänetään parempi</p> <p><i>Johanna (EB)</i></p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>24. Pururadalla II</p> <p>Pieni aukoa, Pieni aukoa, Ja pöytä koi jolla istun. Kerran rapina kävi, orava tuli siihen.</p>
<p>6. Kirjasto</p> <p>Kirjasto on ehdoton! Se on jokamiehen oikeus, se on koiu. Voi tehdä akkamatkoja, uusia ulottuvuuksia, ajatuksia, hieroja ajatuksia. Alan filosofimaan itsekin.</p> <p>Kirjasto on koiu, jonka oksat laajentavat, tallantani maailmassa.</p> <p><i>Aivo (V)</i></p>	<p>12. Ennen porakkakaupan paikka</p> <p>Ruonmäen 40 vuotta Oon mä kulta 40 vuotta ollu kääliä -73 joukkueen alustajain se ei meikien ensimmäiset taloja ankasta oli, ei ollu katurivijä yksi auto kullu siltoin tällöin kultseki uus asunto.</p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>25. Friskipolku</p> <p>Ruonmäki mälä Hyvin valittu talonpaikka Yksi nun tempipaikoista onkin alue jossa on ennen ollut talo Taloa on ole nähnyt mutta asunpaikan tuntu siinä on Kerrostaloissa ihmiset eivät muka tunne toisiaan Se ei ole totta Kyllä ihmiset ottavat toisistaan vastuutakin Kohditaan toisiamme Täällä saateila valuu veit keskustaan alas</p> <p><i>Kerttu & Välsky (EB)</i></p>
<p>7. Penkit kirjaston vieressä</p> <p>Metsäluostorit en tiedä onko täll romanttista mut kirjaston vieressä on sellasia kivoja penkejä tummanvihreä lempiväri bluesvääsli selittää selokusta laamuruja risuja Kajattokkoja</p> <p><i>Levski (SL)</i></p>	<p>13. Parolipolku</p> <p>viheää, kaikki on vihreää kiva tulla, ei pois lähtetäis Ruonmäki on tango nousua ja laskea kohtaamisia ei herä eikä klassista ainakaan Kalle ja Mari (SL)</p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>26. Pururadalla II</p> <p>Pieni aukoa, Pieni aukoa, Ja pöytä koi jolla istun. Kerran rapina kävi, orava tuli siihen.</p>
<p>8. Ystävän tupa</p> <p>Olen kahteen otteeseen täällä ollut. tuli mies siihen rakoon torein, tulla on hyviä. On meillä hiljää joukko. niin kuin nykyin kuuluu. Se on aina ollut näin.</p>	<p>14. Majan paikka</p> <p>Lempipaikka pikkosäpät pitkin lenkekipolku vähempänä tulla järvytään suo pukkamäki luottoa paljon ympäriällä sine ääntä mediatan kävelee retouttaa kunnasta metsä lapsuuden lempipaikka puhun rakennettu maja</p> <p><i>Tori (SL)</i></p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>27. Luontopolku</p> <p>Minä kuusi ja tyttö viisi vuotta asutti Ruonmäessä Odotinkin täällä tavella Mustikat on parasta, mustikkapösköt Nähtiin puukunvarpujakin Joo! Struunaperhonen Tykkään tulla metsä ja oikokita Sodopäivänä kirjastossa Kalle ja Sijja (EB)</p>
<p>9. Nuokkari</p> <p>Harmasta aluetta harmas Ruonmäki harmas ja harmas mompia seikan nuohon tuoksu joka aamu ruoholeikkajia jos jossain kävisin se ois tää nuokkari mahdollisuus tutustua uusin ihmisiin Ruonmäen ääninä juoppojen örmät ja linnutlaulu</p> <p><i>Dorothea (SL)</i></p>	<p>15. Luontopolku</p> <p>Minä kuusi ja tyttö viisi vuotta asutti Ruonmäessä Odotinkin täällä tavella Mustikat on parasta, mustikkapösköt Nähtiin puukunvarpujakin Joo! Struunaperhonen Tykkään tulla metsä ja oikokita Sodopäivänä kirjastossa Kalle ja Sijja (EB)</p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>28. Pururadalla II</p> <p>Pieni aukoa, Pieni aukoa, Ja pöytä koi jolla istun. Kerran rapina kävi, orava tuli siihen.</p>
<p>10. Piiparipolku</p> <p>"Äiti, sun piti näytää missä asuit kun olti pienit"</p> <p>Koko ikäni mieu kaksi vuotta. Täit on koti. Niin. Kaikki tunsit toisensa, ei paljon lapsia. Koti. Se on se. Metsä, taloja, valoja. Nikkyi kaus elämäni, ihmisten ääninä.</p> <p><i>Jade (V)</i></p>	<p>16. Metsä</p> <p>Naapurit saa tukea Lapsella on turvallista leikkiä Lähikavalle voi mennä kävelyille Mä kerran siinä kyllä karkasi sai kakkonalaista ja alityksiä Onneksi lopulta saatiin takaisin kotiin ette siinä jätty</p>	<p>uuteen taloon pälistin kauppa-auto kävi. Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>Veili jos horisontin näkijä Voisi katsoa aurinkorintaskua Ehkä sen kokemuksen muistat vielä, Sanna! Metabasa viihtyy</p> <p><i>Eina Arvola (EB)</i></p>	<p>29. Pururadalla II</p> <p>Pieni aukoa, Pieni aukoa, Ja pöytä koi jolla istun. Kerran rapina kävi, orava tuli siihen.</p>

Turun sanataideyhdistyksen sanataiteilijoiden nimikirjaimet sulussa tarinoiden kertojien nimen tai nimenkunnan perässä. SL = Sanna Lehtinen, EB = Eina Battarboe, V = Veera Välimäki, JV = Järvenmäki, W = Järvenmäki

Eväitä kulttuurikuntoilureiteille -tehtäväkortit

Eväitä kulttuurikuntoilureitille

Tämä reseptivihko on koottu tuomaan värejä ja makuja kulttuurikuntoilureitillesi.

Selaa reseptejä ja kokkaa tehtävistä mieleisesi kulttuurielämys! Reseptejä löytyy niin sinkkumiehelle, eläköityneelle uranaiselle kuin pikkupiipertäjillekin.

Reseptit:

Alkupalat

- 1 Puhekuplaretki
- 2 Lintu vai kala
- 3 Tutkimusmatkoja tuntemattomaan

Pääruoat

- 4 Löydä napsien
- 5 Raportoin suorana hiekkalaatikolta
- 6 Aistipolku
- 7 Hiipien ja tanssien

Jälkiruoat

- 8 Muistelumatka
- 9 Simply the best

Puhekuplaretki

Mistä kartalla olevat pisteet muistuttavat sinua?

Lähde retkelle omalle asuinalueellesi ja ota mukaan kulttuurikuntolukartta, kynä ja yksi puhekuplaretkilomake jokaista kartan pistettä kohden, jossa haluat pysähtyä. Kierrä reittiä ja pysähdy merkittyihin pisteisiin lukemaan karttaan merkitty teksti, voit lukea tekstin ääneen tai mielessäsi. Pohdi miten tekstin teemat ja asiat näkyvät paikassa. Onko sinun helppoa yhdistää teksti ja paikka toisiinsa?

Ota esiin mukaan tulostamasi lomake ja kirjoita puhekupliin vastauksia paperissa esitettyihin kysymyksiin. Kartasta löydät myös muistiinpanoalueen, johon voit kirjata havaintojasi, jos kaikki ei mahdu kupliin. Jos teet tehtävän luokan tai ystäväsi kanssa voitte retken jälkeen leikata puhekuplat irti papereista ja kiinnittää ne yhteen karttaan sekä vertailla vastauksianne. Katsokaa eroavatko vastaukset toisistaan tai onko niissä jotain samaa. Voitte myös arvioida onko kartalla jotain mikä on kaikkien mielestä parasta.

Millaista tässä paikassa on kello 9:00 aamulla?

Minkä arvosanan tämä paikka ansaitsee (4-10)?

Mitä haluaisit tehdä tässä paikassa tai tälle paikalle?

Mikä on erityisintä mitä tässä paikassa on tapahtunut?

Onko tässä paikassa jotakin sulista tai kaameaa?

• Eväitä kulttuurikuntouureille 1 •

Lintu vai kala

”Lintu vai kala” on kepeä alkupala, josta voit napsia vaikka vain muutaman palasen – tai innostua kokeilemaan kaikkia makuja.

Seuraavien kysymysten avulla voit arvioida ja hahmottaa kotikontujasi yllättävistäkin näkökulmista. Kysymykset ovat sanapareja, jotka haastavat pohtimaan kohteiden tunnelmaa, olemusta ja erityispiirteitä. Kysymyksiin voi vastata kulttuurikuntoilureittien reittipisteillä, mutta niitä voi hyödyntää myös muualla: kotipihassa, päiväkodissa, lähipuistossa. Kysymysten avulla pääset arvioimaan vaikkapa sitä, onko reittipisteen kohde juhllallinen vai arkinen tai kenties yksinkertainen vai mutkikas.

Tulosta sanaparit mukaan. Lähde kulttuurikuntoilureitille ja poimi jokaisella pisteellä esiin kysymys. Lue sanapari ja pohdi kumpi kuvaileva sana sopii kohteeseen paremmin. Pohdi myös, miksi tämä sana kuvaa kohdetta. Lisäksi voit miettiä, mitä kaikkia muita sanoja kohteen kuvailemiseen itse käyttäisit – olisiko kohde vaikkapa säkenöivä, murheellinen tai kupliva?

synkkä – valloisa	vaaraton – vaarallinen
tuoksuva – hajuton	surullinen – iloinen
vanhanaikainen – moderni	vaihteleva – muuttumaton
kuiva – märkä	hoidettu – hoitamaton
miellyttävä – epämiellyttävä	lintu – kala
rauhaton – rauhallinen	vakava – leikkisä
aikuisille sopiva – lapsille sopiva	vaatimaton – yllellinen
äänekäs – äänetön	juonikas – reheellinen
kiltti – tuhma	myönteinen – kielteinen
tylsistyttävä – kiinnostava	vapaa – rajoitettu
vieras – tuttu	täysi – tyhjä
pehmeä – kova	rohkea – ujo
yksinkertainen – mutkikas	mauton – tyylikäs
ainutlaatuinen – tavanomainen	uninen – virkeä
juhllallinen – arkinen	mahtaileva – nöyryä

• Eväitä kulttuurikuntoilureitille 2 •

Tutkimusmatkoja tuntemattomaan

Päiväkoti-ikäisille ja pikkukoululaisille suunnattuja seikkailuja lähiympäristöön.

Seikkailut voidaan toteuttaa päiväkodin tai koulun pihalla ilman kulttuurikuntolureittikarttaa, mutta jännittävän uuden reitin tai kohteen löytämisessä kartasta on apua.

Kokoa reipas retkikunta, tulosta tehtäväkortit ja avaa ovi seikkailuun!

1. Haltiat puiden ja kivikoiden

Tämä tutkimusretki voidaan toteuttaa lähimetsässä tai puistossa. Vuodenajaksi kelpaa parhaiten kesä, syksy tai kevät.

Ennen muinoin uskottiin, että kaikilla asioilla luonnossa on oma haltiansa. Metsänhaltiat pitivät huolta puista ja metsistä, vedenhaltiat hallitsivat järviä ja jokia ja vuorenhaltiat suojelivat kiviä ja kallioita. Katsokaa ympärillenne ja miettikää, millä voisi vielä tänäkin päivänä olla oma haltiansa. Kuusella, kivellä, muurahaiskeoilla? Kerätkää ympäristöstä tikkuja, käpyjä, korsiä ja muuta maahan pudonnutta. Kootkaa niistä omat haltiahahmonne, keksikää niille nimet ja asettakaa ne vartioimaan itselleen tärkeää paikkaa. Kirjoitustaitoiset voivat myöhemmin kirjoittaa tarinan siitä, miten haltia on paikalleen päätenyt.

2. Satuolentojen talvipesät ja kesäkodit

Lähimetsässä liikuskelevat satumaiset olennot: mennikkäiset, maahiset, möttiset ja köttiset. Mitä he metsissä puuhailevat ja missä he asuvat? Ovatko he yksinäisiä erakkoja vai onko heillä kokonainen kylä? Tutkikaa metsää ja etsikää paikkoja, kivenkoloja ja lehtimajoja, joissa pikkiriikkiset olentomme mieluiten majailevat. Auttakaa sitten niitä kodinrakennuspuuhissa.

Jos on talvi, voitte rakentaa lummesta pienet linnat, iglut tai majat, muina vuodenaikoina voitte käyttää keppejä, risuja, lehtiä, kiviä ja käpyjä kotien rakentamiseen. Miettikää myös mitä olennot minäkin vuodenaikana puuhailevat. Nukkuvatko ne talviunta tai onko niillä kesäkoteja?

3. Hajottajasafari

Safari on swahilin kieltä ja tarkoittaa pitkää taivalta. Se on matka tai retki, jossa retkeilijä ei koskaan voi tietää etukäteen millaisiin ihmeisiin hän törmää. Hajottajasafarilla etsitään niitä pieniä ihmeentekijöitä, jotka huolehtivat siitä, että kuolleet lehdet tai mädäntyneet omenat eivät jää maahan ikuisiksi ajoiksi. Pieniä ihmeentekijöitä, jotka huolehtivat siitä, että kasvit ja eläimet saavat ravinteikasta maata. Hajottajasafarin voi toteuttaa missä vain. Mukaan tarvitset lapion, mahdolliset tunnistuskuvat ja muistikirjan. Kirjatkaa yhdessä ylös, kuinka monta hajottajaa löydätte. Merkitkää muistiin öttiäinen, päivä määrä, aika ja paikka missä olette kohdanneet sen. Muistakaa kohdella pikkuelentoja kunniotuksella ja häiritsemättä niiden äärimmäisen tärkeää työtä!

Bongaatte ehkä ainakin nämä:
kastemato, etana, siira, tuhatjalkainen ja sieni.

• Eväitä kulttuurikuntolureitille 3 •

Jokamiehen oikeudet lyhyesti

Saat:

- liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa muualla kuin pihamaalla sekä muilla kuin sellaisilla pelloilla, niityillä tai istutuksilla, jotka voivat vahingoittua kulkemisesta
- oleskella tilapäisesti alueilla, missä liikkuminenkin on sallittua - voit esimerkiksi telttailla suhteellisen vapaasti, kunhan pidät huolen riittävästä etäisyydestä asumuksiin
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia
- onkia ja pilkkiä sekä veneillä, uida ja peseytyä vesistöissä sekä kulkea jäällä

Et saa:

- aiheuttaa häiriötä tai haittaa toisille
- häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasita
- häiritä poroja ja riistaeläimiä
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita, ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta, varpuja, sammalta tms. toisen maalta
- tehdä avotulta toisen maalle ilman pakottavaa tarvetta
- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leiriytymällä liian lähelle asumuksia tai meluamalla roskata ympäristöä
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa ja kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia.

www.ymparisto.fi

Löydä napsien

Ota kamera mukaan ja lähde asuialueellesi tutkimusmatkalle.

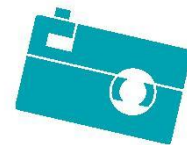
Voit ottaa kartan mukaan, mutta tämän retken voit tehdä myös ilman karttaa.

Tulosta mukaasi lista seuraavista asioista, joista pitää ottaa valokuva. Rastita listaan asiat jotka olet löytänyt ja kun lista on täynnä kokoontukaa vertailemaan kuvia. Jos teet tämän ryhmän kanssa voitte ottaa kilpailun siitä kuka löytää asiat nopeimmin. Verrattakaa myös oletteko ottaneet samoista asioista kuvia vai löytyykö kuvista eroavaisuuksia.

Liittääkää kuvienne esineisiin kaksi adjektiivia. Onko postilaatikko veikeän vauhdikas vai kuraisen ruttuinen? Onko torni ankean kummitusmainen vai mahtipontisen julistava? Pyydä kavereitasi apua kuvailun keksintään. Keksikää yhdessä mahdollisimman paljon erilaisia esineitä/asioita kuvailevia sanoja.

Kulkekaa kulttuurikuntolureittiä kartan kanssa ja pysähtykää pisteisiin, jotka on merkitty kartalle. Dokumentoikaa kartan piste mahdollisimman tarkasti kameroilla aivan pienistä yksityiskohdista suuriin muotoihin saakka ja katsokaa kuvat läpi, ennen kun luette pistettä koskevan karttatekstin. Kertooko teksti paikasta jotakin, mitä ei voi nähdä silmillä? Näyttävätkö valokuvat paikasta uusia asioita, joita et ole aiemmin huomannut?

P.S. Voitte myös kuvittaa kartan tekstin ottamalla valokuvia karttapisteestä tekstin lukemisen jälkeen. Voitte lavastaa tekstin tapahtumia kuviin.

Bongattavat asiat / esineet:

☐ 1. postilaatikko	☐ 11. huvimaja
☐ 2. kuusen oksa	☐ 12. valkoinen rakennus
☐ 3. linnunpönttö	☐ 13. koivu
☐ 4. aukea alue	☐ 14. metsäpolku
☐ 5. pihakeinu	☐ 15. jalkakäytävän reunakivi
☐ 6. liikennemerkki	☐ 16. vesi
☐ 7. torni	☐ 17. kivenmurikka
☐ 8. tienviitta	☐ 18. liikuntapaikka
☐ 9. jokin eläin	☐ 19. eläimen jälki
☐ 10. keltainen tai musta auto	☐ 20. pihatyökalu

• Eväitä kulttuurikuntolureitille 4 •

Raportoin suorana hiekkalaatikolta...

Ryhdy asuinalueesi kirjeenvaihtajaksi.

Ota kävelyllä mukaan kulttuurikuntoilukartta, oheinen raportointilomake sekä kynä. Lähdä kulkemaan jotta-kin valittua reittiä ja pysähdy haluamaasi kartan pisteeseen. Lue pisteeseen yhdistetty kartan teksti.

Vastaa raportointilomakkeen kysymyksiin ja koosta sen jälkeen lomakkeen loppuun raportti paikasta. Jos teet tämän ryhmän kanssa voitte retken jälkeen kokoontua lukemaan raportit toisillenne.

Voit myös kokeilla tekstin muuttamista johonkin muuhun muotoon. Kirjoita tekstin pohjalta kauhutarina, tekstari, postikortin teksti, facebook-päivitys tai rakkaustarina.

Kysymyksiä

1. Missä pisteessä olet?
2. Mitä tässä pisteessä on tapahtunut kulttuurikuntoilukartan mukaan?
3. Millainen tunnelma paikassa on raportointihetkellä?
4. Mitä muuta arvelet, että tässä paikassa on voinut tapahtua?
5. Mitä tuumaat näistä tapahtumista?
6. Mitä tähän kohtaan liitetty kartan teksti kertoo asuinalueesta?
7. Mihin lauseeseen haluat päättää raporttisi?

• Eväitä kulttuurikuntoilureitille 5 •

Raportointilomake

This image shows a single page of white paper with horizontal blue lines, typical of notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

• Eväitä kulttuurikuntoilureille 5 •

Auringonlämpöä metsikössä?

Sateen ropinaa kadulla? Rullalaudan ääniä parkkipaikalla? Anna aistien johdattaa mukanaan ja lähde maku-matkalle kehon ja mielen tuntemuksiin!

Aistipolku tarjoaa rentouttavan ja aisteja avaavan hetken. Polku koetaan aistikortein, joissa jokaisessa on eri aistiin keskittyvät kysymyksensä. Kysymysten avulla pääset keskittymään omiin aistimuksiisi, ja pohtimaan muun muassa mitä tuoksua haistat, mistä miellyttävä äänimaisema koostuu, ja mikä on ympäristön kaunein yksityiskohta.

Tulosta kysymykset mukaan. Ota retkelle mukaasi myös kulttuurikuntoilukartta ja kynä. Lähde kiertämään valitsemaasi kulttuurikuntoilureittiä yksin tai ryhmässä. Kun saavut reittipisteelle, voit valita keskitytkö näkö-, kuulo-, haju-, vai tuntoaistiin tai muihin tuntemuksiin. Valitun aistin mukaan käydään läpi siihen liittyvät kysymykset.

Voit kirjata havaintosi ylös kulttuurikuntoilukartan muistiinpanosarakkeeseen. Halutessasi voit kuitenkin antaa aistien viedä, ja tallentaa kokemuksesi vain kehoon ja mieleen. Jos kuljette ryhmässä, reitin lopuksi kannattaa pitää yhteinen hetki, jolloin koetut tuntemukset jaetaan toisten kanssa. Aistipolun osanottajiksi sopivat kaikki ikään, näköön, tuoksuun tai ääneen katsomatta.

• Eväitä kulttuurikuntoilureitille 6 •

Aistikortit

Katso ympärillesi

(kysymysten välillä voi sulkea korvat kasilla)

Katso ylös, mitä näet?
 Katso alas, mitä näet?
 Mene kykkyy niin matalalle kuin pystyt, mitä näet?
 Nouse varpaillesi tai etsi paikan korkein kohta, mitä näet?
 Mitä erilaisia muotoja näet ympärilläsi?
 Mitä värejä ja sävyjä näet ympärilläsi?
 Mikä on suurin ja mikä pienin asia, jonka näet?
 Mitä erilaisia materiaaleja ja rakenteita näet ympärilläsi?
 Naetko ympärilläsi jotakin mitä et ole ennen nähnyt?
 Mikä on lähiympäristössä kaunein yksityiskohta?

Avaa korvasi

(kysymysten välillä voi sulkea silmät)

Minkälaisia ääniä kuulet, pystytkö nimeämään ne?
 Pysyttyä arvioimaan kuinka kaukaa kauimmaisat
 äänet tulevat?
 Ovatko kuulemasi äänet matalia vai korkeita?
 Onko kuulemasi ääniä helppo matkia?
 Mitkä äänet koet juuri tällä hetkellä miellyttäviksi?
 Mitkä äänet koet juuri tällä hetkellä epämiellyttäviksi?
 Mikä ääni tähän hetkeen sopisi?
 Muistuuko mieleesi paikkaa, jossa olisi täysin hiljaista?
 Missä paikoissa äänimaisema on erityisen miellyttävä?
 Mistä miellyttävä äänimaisema koostuu?

Haista ja maista

(kysymysten välillä voi sulkea silmät, ja korvat kasilla)

Minkälainen ominaishaju tällä paikalla on? Ovatko hajut
 makeita, happamia, kitkeriä vai jotain muuta?
 Mitä eri hajuja haistat juuri nyt ja mistä ne tulevat?
 Löydätkö paikasta jonkun miellyttävän ja jonkun
 epämiellyttävän hajun?
 Missä paikassa tuoksuu samalle kuin juuri tässä?
 Mikä tuoksu tähän paikkaan tai hetkeen sopisi?
 Missä paikassa tuoksuu parhaimmalle?
 Mikä on maailman paras tuoksu?
 Mikä maku tähän paikkaan sopisi?
 Miltä suussasi maistuu juuri nyt?
 Minkälaiset eväät tässä paikassa tekisi mieli syödä?

Keho tuntee

(kysymysten välillä voi sulkea silmät)

Mitä voit juuri nyt aistia ihollasi?
 Tunnetko kasvoillasi tuulen vireen tai kosteutta?
 Tunnetko tällä hetkellä kylmää tai lämmintä?
 Mitä tunnet kasillasi? Entä jaloillasi?
 Oletko kyläinen vai nälkäinen?
 Onko hengityksesi rauhallista vai nopeaa? Miltä syvään
 hengittäminen tuntuu kehossa?
 Onko kehosi rentoutunut?
 Tekeekö mieleesi liikutella jotain kehon osaa
 jollain tietyllä tapaa?
 Mikä kehon osa kaipaa venyttelyä?
 Minkälaiseen ilmehtimiseen tämä ympäristö kannustaa?
 Entä liikkumiseen: juoksemiseen, hiipimiseen,
 pyörähtelyyn, tuen hakemiseen kanssakulkijasta?

Mieli tuntee

(kysymysten välillä voi sulkea silmät)

Mitä tunnet juuri nyt?
 Tunnetko virkeyttä tai väsymystä?
 Onko mielesi rentoutunut?
 Minkälaisiin asioihin ja paikkoihin ajatuksesi vaeltavat,
 vai pysyvätkö ne tässä hetkessä?
 Missä kohtaa kehoa tuntuu kiukku? Entä suru?
 Missä ja miltä ilo ja onni tuntuvat?
 Miten erilaiset tunnetilat saavat sinut liikkumaan?
 Mitkä asiat tuottavat iloa juuri tänään?
 Mitä tunnet tätä paikkaa kohtaan?
 Kenet haluaisit tuoda tähän paikkaan kanssasi?

Yhteiset tuntemukset

Mikä reitillä tuntui hyvältä?
 Mikä reitillä tuntui epämiellyttävältä?
 Mitkä aistikokemukset tuntuivat voimakkaammilta?
 Miten aistit toimivat yhdessä, oliko jotain vaikea aistia?
 Minkälaisia ääni- tai hajumaisemia tuli vastaan?
 Mitä aistiärsyksiä reitillä ei ollut paljon havaittavissa?
 Minkälaisia tunteita reitillä heräsi ja mistä syistä?
 Missä paikassa koit erityisen miellyttäviä /
 epämiellyttäviä / voimakkaita / heikkoja aistimuksia?
 Minkälaisia yllätyksiä tuli eteen?
 Mitä erityisiä yksityiskohtia reitiltä nousee mieleen?

• Eväitä kulttuurikuntoliikenteille 6 •

Hiipien ja tanssien

Eihän kukaan jaksakaan aina vain kävellä!

Juuri siksi kulttuurikuntolureitillä voi myös hiipiä, pomppia ja tanssahdella! Innostu erilaisista tavoista liikkua ja havainnoida ympäristöäsi. Voit sekoittaa polulla reippaasti samaan pataan lapset, isovanhemmat ja vanhemmat.

Tulosta tehtävänannot. Pistä taskuusi tehtävien lisäksi kulttuurikuntolukartta ja reilusti kokeilevaa mieltä, reippaita askelia ja tarkkaavaisuutta. Lähdä haluamallasi kulttuurikuntolureitille ja nappaa taskusta yksi tehtävänanto kullakin reittipisteellä.

Tehtävät:

Juokse tuulen nopeudella reittipisteeltä toiselle. Anna askeliesi kiittää keveästi yli kivien ja kantojen ja nauti viimeistä kasvoillasi.

Kulje hiiren askelin reittipisteeltä seuraavalle – hipsuta äänettömästi ja keskity kuuntelemaan ympäristön pienempiäkin rasahduksia ja suhahduksia. Voitko kuulla tuulen penssaissa tai heinikon hiljaisen kahahtelun?

Harjo jättiläisen askelin reittipisteeltä seuraavalle – koeta, kuinka pitkiä askeleita pystyt ottamaan ja mieti, mitä maisema näyttää jättiläisen näkökulmasta, kun puut kutistuvat havunneulasen kokoisiksi ja suurimmatkin kivenmurikat ovat kuin sora-hippusia.

Hyppää vuoristorataan. Liiku kiipeillen reittipisteeltä seuraavalle. Käytä hyödyksesi jokainen puunrunko, kivi ja maennyyppä. Kapua ylös ja ryömi, liu'u tai hyppää alas!

Liiku taskurapuna reittipisteeltä toiselle. Taskuravut etenevät sivuttain, joten yritä sinäkin edetä koko matka sivuttain kulkién, huolellisesti jaloilla maastoa tunnustellen. Ihmettele millaista on liikkua maisemassa ilman, että näkee, mihin on menossa.

Kuvittele joutuneesi metsänhaltian noitumana metsänpeittoon, eksyksiin metsään ilman tietoa polusta. Ainoa keino vapautua metsänpeitosta on tehdä kaikki takaperin. Kavele siis takaperin reittipisteeltä toiselle – perille päästyäsi olet saanut taian purettua.

Ajattelee suoraviivaisesti kuin muurahainen. Mene suorinta tietä reittipisteeltä toiselle – jos eteen tulee mäki, kiipeä sen laelle, ja jos vastaan tulee notko, laskeudu siihen. Älä kierrä kiviä tai mättäitä, vaan ylitä ne ja harjo suorinta reittiä kohti seuraavaa pistettä.

Antaudu tutkimusmatkailijan vietillesi. Huomioi kaikki kiinnostava reitin varrella: seuraa puron solinaa, muurahaisten polkua tai poimi puolukat matkan varrelta. Kierrä kiemuraisinta mahdollista kiertotietä reittipisteeltä toiselle.

• Eväitä kulttuurikuntolureitille 7 •

Valitse reittipisteen ympäristöstä jokin asia, jota havainnoit, vaikkapa talo, mäntypuu, sammaleinen kivi, lintu. Pomppaa reipas pomppu aina nähdessäsi havainnoimasi asian reitin varrella matkalla seuraavalle pisteelle.

Valitse reittipisteen ympäristöstä jokin asia, jota havainnoit, vaikkapa talo, mäntypuu, sammaleinen kivi, lintu. Tee iloinen tanssiliike aina nähdessäsi havainnoimasi asian reitin varrella matkalla seuraavalle pisteelle.

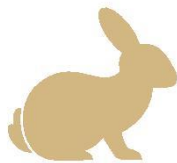
Ole kameleontti ja mukaudu ympäristösi. Liiku tavalla, joka mielestäsi kuvastaa tämän reittipisteen tarinaa tai runoa parhaiten. Houkuttaako teksti valssiaskeliin, nopeaan juoksupyrahdykseen vai hiljaiseen hiipimiseen?

Ole kapyjä kohti kurkottava orava. Etsi reittipisteen lähistöltä vaikkapa oksa, kivi tai korkealla heiluva heinä, johon juuri yletty, kun venyttää raajoja, kurottaa kättä ja varvistaa.

Katso ympäristöäsi lapsen uteliain silmin. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jota et ole nähnyt aiemmin – varmasti jossakin lymyää kivi, kanto tai jakalamäts, jonka ohi olet kävellyt sitä huomaamatta.

Katsele ympäristöäsi nukkumapaikkaa etsivän lepakon silmin. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jossa on ihan pimeää. Ehkä löydät kallionkolon, juurakon mutkan tai vaikkapa pienen ketunkolon!

Kasvata itsellesi jäniksen korvat. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jossa voit kuunnella hiljaisuutta tai jossa äänet vaimenevat ja hiljaisuus alkaa pesiä.

Kulje reittiä harvinaisuuksien keräilijänä. Etsi reittipisteen lähistöltä jotain erikoista, outoa tai silmään pistävää: kummallinen muoto, yllättävä väri, hämmentävä pinta.

Katso ympäristöäsi valokuvaajan silmin. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jota ei voi ottaa mukaan eikä poimia taskuun, vaan jota on ihailtava tai kummasteleva ihan paikan päällä.

Ole nirppanokkai Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jota ei tee mieli koskea – vaikkapa jotain limaista, liejuista tai likaista.

Ole talviunipaikkaa etsivä karhu. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde jonka alle voi kompiä – houkuttava luola, havupesa tai kuusimaja.

Aina ei tarvitse olla liikenteessä, vaan välillä täytyy myös istahtaa miettimaan kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kosketamaansa. Etsi reittipisteen lähistöltä paikka tai kohde johon haluaisit istahtaa – kutsuva kannonokka tai pehmeä sammuttynny uupunutta retkeilijää varten.

• Eväitä kulttuurikuntouluareille 7 •

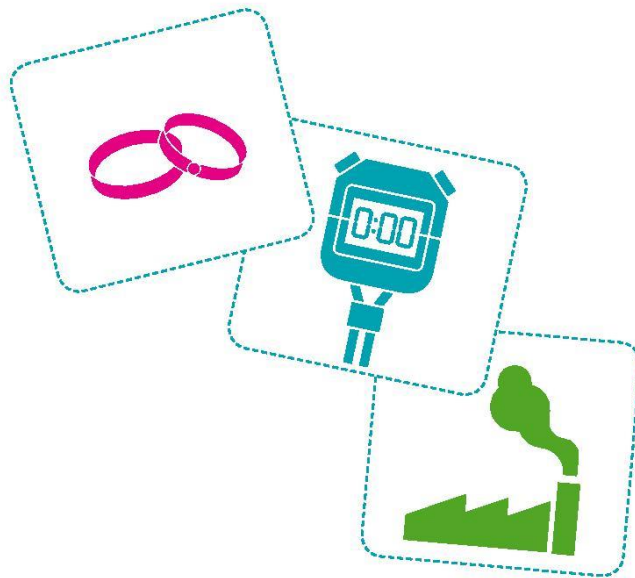
Muistelumatka

Hyppää suoraan jälkiruokaan, tai anna kolmen ruokalajin menulle vivahteikas jälkimaku muistellen!

Muistikortit innostavat muistelemaan asuinalueella vietettyjä hetkiä. Muistikortit toimivat parhaiten ryhmässä, mutta myös yksityisten muisteluhetkien tukena. Nosta kortti ja anna keskustelun rönnsyillä. Seuraavalla pisteellä joku toinen nostaa kortin ja toimii keskustelunjohtajana.

Kysymykset toimivat jo pidempään alueella asuneiden muistojen herättelemisen apuna kulttuurikuntoilureitillä. Kortit toimivat myös erinomaisena keskustelupohjana eri ikäisten ja eri pituisia aikoja alueella asuneiden kesken. Kysymysten avulla pääset muun muassa muistelemaan miten asuinalue on vuosien saatossa muuttunut ja minkälaisia tapahtumia ja tunnelmia eri paikkoihin liittyy. Reittipisteille saavuttaessa voi hengähtää syvään, ja rauhallisesti siirtyä mielikuvissa muistoihin ja menneisyyden ympäristöihin.

Tulosta kuusi muistikorttia ja leikkaa ne irti katkoviivoja myöten. Ota retkelle mukaasi myös kartta, ja lähde kiertämään kysymyslistaan liittyvää kulttuurikuntoilureittiä. Halutessasi voit merkitä karttaan kadonneita paikkoja, jännittäviä tarinoita tai muuta keskustelussa noussutta uutta tai vanhaa muistettavaa.

• Eväitä kulttuurikuntoilureitille 8 •

Muistikortit

SAAPUMINEN

Milloin saavuit asuinalueelle ensimmäistä kertaa ja mihin paikkaan liittyi ensimmäinen muistosi?

Minkälainen oli ensivaikutelmasi alueesta?

Oliko sinulla ennakkoasenteita, millaisia?

Millä kolmella sanalla olisit voinut kuvailla aluetta, kun olit juuri saapunut sinne?

Milta osin ennakkoajatuksesi ja ensivaikutelmasi vastasivat myöhempiä kokemuksiasi?

KOHTAAMINEN

Kuka oli ensimmäinen ihminen, johon alueella tutustuit ja missä paikassa kohtasitte?

Oletko saanut ystäviä alueella? Oletko ihastunut tai rakastunut? Mitä paikkoja näihin muistoihin liittyi?

Liittykö asuinalueeseen ikäviä kohtaamisia?

Onko ihmisiin ollut helppoa tai vaikeaa tutustua ja miksi?

Mitkä ovat olleet parhaita kohtaamispaikkoja eri aikoina?

ASUMINEN

Mitkä paikat ovat olleet sinulle tärkeitä eri elämäntilanteissa?

Millaisia erilaisia koteja sinulla on ollut?

Millä tavalla eri vuosikymmenet ovat näyttäytyneet asuinalueen arjessa?

Miten alue on vuosien saatossa muuttunut?

Mikä sinulle on tärkeää arjessa ja omassa kodissasi nyt?

AISTIT

Onko alueella ominaisuus tai -haju?

Mitkä alue kuulostaa ja on kuulostanut?

Minkälaisiksi maisemat ovat muuttuneet vuosien aikana?

Mitä kadotettua olet jäänyt kaipaamaan?

Mikä on erityisen kaunis ja erityisen ruma paikka alueella?

Minkälaisia makunautintoja alueella on voinut kokea? Ovatko esimerkiksi mustikkametsä, kahvilassa nautittu korvapuusti tai äidin perunamuusi jääneet erityisesti mieleen?

Missä on voinut tuntea kylmää, missä on alueen tuulisin tai aurinkoisin paikka?

TUNTEMUKSET

Mikä alueessa naurattaa tai itkettää?

Mistä paikasta olet hakenut lohtua elämän eri tilanteissa?

Mikä alue on erityisen rakas ja mitä muistoja siihen liittyy?

Mitä paikkaa kohtaan tunteesi ovat muuttuneet vuosien saatossa ja miksi?

Missä paikassa olet ollut itsellesi tärkeiden ihmisten kanssa? Minkälaisia tunteita näihin hetkiin ja paikkoihin liittyy: romanttisia, kiireisiä, iloisia, surullisia, viipyileviä?

JAETUT TARINAT

Mitä entisaikaan liittyviä tarinoita alueesta tai sen asukkaista muistat?

Kuka sinulle on kertonut tarinoita ja missä tilanteessa tai paikassa?

Mikä tekee hyvän tarinan? Minkälaisen tarinan voit kertoa lapselle / ulkopäikkäkuntalaiselle / vierasle / naapurille / omalle ystävällesi?

Liikkuuko alueesta urbaaneja legendoja?

Keksi oma tarinasi alueestasi

• Eväitä kulttuurikuntoliiketoimille 8 •

Simply the best

Jos haluat löytää ehdottoman suosikkipaikkasi kulttuurikuntoilureitin varrelta älä tyydy vain kuuntelemaan sydämesi ääntä.

Vastaamalla kymmeneen väittämään ja laskemalla pisteet, löydät reitin varrelta paikan, joka sinua todella pukee. Testi sopii kaiken ikäisille!

Ohjeet:

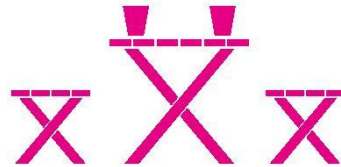
Tulosta kysymykset, nappaa mukaasi kynä ja kulttuurikuntoilureittikartta. Lähde haluamallesi reitille ja arvioi kullakin pisteellä asteikolla 0-4, kuinka hyvin väittämät osuvat nappiin. Merkitse ylös pistemäärä kussakin paikassa ja laske lopuksi pisteet yhteen. Näin saat tietää, mihin sydämesi halajaa!

0 = ei lainkaan totta 1 = sinne päin 2 = en osaa sanoa 3 = melko samaa mieltä 4 = täysin samaa mieltä

Väittämät

1. Saapuessani tähän paikkaan huomasin heti kiinnostavia yksityiskohtia. _____
2. Tämä paikka tuottaa nautintoja kaikille aisteille. _____
3. Täällä unohdan hetkeksi ikävän ja kurjan. _____
4. Minä muistutan tätä paikkaa. _____
5. Tämän paikan voisin näyttää ystäväellenikin. _____
6. Tänne voisin tulla uudestaan ja ottaa eväät mukaan. _____
7. Tämä paikka herättää onnellisia muistoja. _____
8. Täällä minua hymyilyttää, laulattaa tai haluttaa hypellä. _____
9. Tässä paikassa on taikaa. _____
10. En haluaisi muuttaa täällä mitään. _____

PISTEET YHT:

• Eväitä kulttuurikuntoilureitille 9 •